

**Міністерство освіти і науки України
Ужгородський національний університет**

Юсип – Якимович Ю. В., Шимко О.В.

**КУЛЬТУРНО-ПИСЕМНА ТРАДИЦІЯ ВЕЛИКОЇ
МОРАВІЇ**

Частина 2

**МОРФОЛОГІЯ
СИНТАКСИС**

Ужгород – 2023

УДК 811.163.1(075.8)

Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Культурно-писемна традиція Великої Моравії. Ч.2. Морфологія. Синтаксис. Ужгород, 2023. 232с. Навчально-методичний посібник для здобувачів освітньої програми бакалавр галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.038. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно) перша – чеська».

Курс "Культурно-писемна традиція Великої Моравії" укладений за вимогами кредитно-модульної системи: подається опис навчальної дисципліни, зміст другого модуля "Морфологія. Синтаксис", короткий зміст лекцій, основна та додаткова література для опрацювання.

Детально розроблені практичні заняття із теоретичною частиною, практичними та тестовими завданнями, наводиться методичний коментар до модуля, перелік питань до модульної контрольної роботи, зразки типових варіантів, довідковий матеріал з морфології.

Рецензент: к.філол.н., доц. Буднікова Л.Т.

Рекомендовано вченою радою філологічного факультету Ужгородського національного університету
(протокол № 5 від 20 лютого 2023).

© Юсип-Якимович Ю.В., 2022 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022 р.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	6
Модуль 2. Морфологічні особливості старослов'янської мови.....	7
Загальна характеристика морфологічної будови старослов'янської мови кирило-мефодіївської епохи.....	9
Критерії оцінки знань вмінь та навичок студента з навчальної дисципліни.....	13
Тематичний план вивчення навчальної дисципліни.....	15
ЛЕКЦІЯ 1. Морфологічні особливості старослов'янської мови..	
Іменник.....	16
Завдання до практичного заняття.....	18
Тестові завдання.....	21
ЛЕКЦІЯ 2. Займенник. Родові та безродові займенники.....	40
Відмінювання займенників.	
Теоретична частина.....	42
Тестові завдання.....	42
ЛЕКЦІЯ 3. Прикметник. Членні та нечленні прикметники.....	57
ЛЕКЦІЯ 4. Відмінювання прикметників. Ступені порівняння.....	59
Завдання до практичного заняття.....	61
Тестові завдання.....	63
ЛЕКЦІЯ 5. Числівник у старослов'янській мові.....	74
Відмінювання числівників.....	74
Тестові завдання.....	76
ЛЕКЦІЯ 6. Дієслово. Граматичні категорії дієслова	89
ЛЕКЦІЯ 7. Система часів дієслова. Теперішній час.....	92
ЛЕКЦІЯ 8. Система часів дієслова. Майбутній час	94
Завдання до практичного заняття.....	94
Тестові завдання.....	98

ЛЕКЦІЯ 9. Іменні форми дієслова. Інфінітив. Супін. Дієприкметник.....	121
ЛЕКЦІЯ 10. Розвиток дієприслівників..... Тестові завдання.....	122 125
ЛЕКЦІЯ 11. Прислівник..... Тестові завдання.....	151 152
ЛЕКЦІЯ 12. Службові частини мови..... Тестові завдання.....	154 156
ЛЕКЦІЯ 13. Синтаксис старослов'янської мови. Особливості старослов'янського речення.....	158
ЛЕКЦІЯ 14. „Давальний самостійний”. Його значення та структура. Тестові завдання.....	160 160
Схеми морфологічного аналізу.....	168
Перелік питань для підготовки до модульної контрольної роботи № 2.....	169
Зразки типових варіантів модульної контрольної роботи № 2.....	171
Довідковий матеріал з морфології.....	194
ЛІТЕРАТУРА.....	213
Словники.....	218

Опис навчальної дисципліни

Курс "Культурно-писемна традиція Великої Моравії" покликаний поглибити уявлення студентів-філологів про мовну спорідненість слов'янських народів. Цей курс є вступом до вивчення дисциплін історико-лінгвістичного циклу.

Курс "Культурно-писемна традиція Великої Моравії" готує студентів гуманітарних спеціальностей до вивчення історичної граматики чеської, словацької, української, палеографії, історії релігії, історії слов'янської філософії тощо. Він закладає основи діалектичного аналізу соціолінгвальних явищ. Без знання цього курсу неможливе наукове, порівняльно-історичне вивчення будь-якої зі слов'янських мов, розуміння літератури, культури та історії слов'янських народів.

МОДУЛЬ 2

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ

МЕТА: Курс "Культурно-писемна традиція Великої Моравії" перспективно спрямований на вивчення історії української, словацької, російської та ін. літературних мов, у яких збереження писемної традиції відбувалося неоднаково. Завдання університетського курсу старослов'янської мови – познайомити студентів з історією граматичних категорій цієї мови як міжнародної надетнічної літературної мови, яка повністю відповідала вимогам соціально-культурного розвитку епохи Середньовіччя; розкрити граматичні особливості, показати багатство лексичного складу та системи словотвору першої літературної мови слов'ян, тісно пов'язаної з високорозвиненою грецькою літературною мовою.

Мета вивчення модуля - познайомити студентів із:

- морфологічними особливостями старослов'янської мови;
- системою частин мови, особливостями категорій числа, відмінків та роду у старослов'янській мові, категорії означеності / неозначеності;
- специфікою функціонування самостійних та службових частин мови;
- історичними змінами у вираженні окремих граматичних категорій;
- особливостями синтаксису старослов'янської мови;
- синтаксичною будовою старослов'янської мови як індоєвропейської (номінативної будови), співвіднесеної з грецькою мовою оригіналів;
- особливостями порядку слів як засобу актуального членування речення;
- особливостями узгодження присудка з підметом, безприменникового керування, конструкцій з подвійними відмінками (знахідний, родовий, давальний);

- специфікою складного речення, вираження категорії заперечення;
- передачі чужого мовлення тощо.

Список скорочень

У курсі прийняті такі скорочені позначення пам'яток старослов'янської мови:

● АЄ - Асесманієве Євангеліє;	● ЗКл – Збірник Клоца;
● ЛУ – Листки Ундольського;	● СП – Синайський Псалтир;
● МЄ – Маріїнське Євангеліє;	● СЄ – Синайський требник;
● ОЄ – Остромирово євангеліє;	● СР – Супрасльський рукопис.
● СК – Савина книга.	

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ КИРИЛО- МЕФОДІВСЬКОЇ ЕПОХИ

У результаті вивчення модуля студенти повинні засвоїти особливості граматичної будови старослов'янської мови як першої писемної мови православного слов'янства, яка мала в основному ті ж морфологічні класи слів, що й сучасні слов'янські мови. Між тим, граматичні особливості мови зазнали певних змін, які студенти повинні вміти розпізнавати та аналізувати. Це стосується:

- розвитку певних граматичних категорій;
- особливостей відмінювання (іменникового та займенникового);
- розвитку дієслівних форм;
- особливостей старослов'янського речення;
- особливостей словотвору старослов'янської мови.

Іменники. Основні граматичні категорії іменника: рід, число, відмінок. Типи відмінювання іменників із урахуванням називного і родового відмінків однини. Методика визначення роду іменників. Методика визначення давніх основ іменників.

Відмінювання іменників (основи на *ā, *jā, *ō, *jō, *ī, *ī, *ī; основи на приголосний). Парадигми відмінювання. Особливості. Категорія потенціального суб'єкта як початковий етап розвитку категорії істоти.

Займенники. Особові і неособові займенники. Граматичні категорії і форми відмінювання особових займенників. Розряди неособових займенників. Вказівні займенники. Способи вказівки на 3-ю особу в старих слов'янських пам'ятках; відображення системи трьох ступенів віддаленості. Займенники êúôî, ÷ÿôî. Їх відмінювання.

Прикметники. Рід, число, відмінок прикметника як єдина категорія. Іменні форми прикметників. Утворення і синтаксичні функції членних прикметників; короткі форми прикметників. Відмінювання прикметників. Присвійні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників. Система коротких і повних форм прикметників у вищому ступені. Найвищий ступінь порівняння прикметників. Синтаксис відмінків при ступенях порівняння.

Числівники. Належність різних груп слів, що позначали числа до різних груп імен: займенників, прикметників (1–4) і іменників (5–10 100, 1000). Форми словозміни і сполучуваності різних груп назв чисел; особливості похідних найменувань

десятків і сотень. Складені найменування чисел у старослов'янській мові.

Дієслова. Основні граматичні категорії дієслова. Формоутворюючі дієслівні основи: основа інфінітива і основа теперішнього часу; дієслівні класи. Типи основ інфінітива. Типи основ теперішнього часу.

Дієвідмінювані форми дієслова. Дійсний спосіб, значення форм теперішнього часу в пам'ятках, дієвідмінювання тематичних і атематичних дієслів. Система майбутніх часів. Простий майбутній. Майбутній І. Майбутній П. Майбутній у минулому.

Система минулих часів. Аорист: простий і сигматичний (старий і новий). Імперфект. Перфект. Плюсквамперфект. Іменні форми дієслова. Інфінітив. Супін. Умовний спосіб. Наказовий спосіб. Дієприкметники активні і пасивні. Активні дієприкметники теперішнього і минулого часу. Пасивні дієприкметники минулого часу доконаного виду.

Прислівники. Розряди за значенням. Первинні та похідні.

Прийменники. Первинні і похідні, з яким відмінком уживаються.

Сполучники. Сурядні, підрядні.

Частки. Їх типи.

Вигуки.

Синтаксис. Особливості будови старослов'янського речення.

Просте речення. Синтаксична будова старослов'янської мови як індоєвропейської, співвіднесеної з грецькою мовою оригіналів. Головні члени речення. Підмет, його типи, способи його вираження. Присудок, його типи. Способи вираження.

Типи простих речень. Односкладні. Двоскладні. Поширені. Другорядні члени речення. Означення. Додатки. Обставини. Способи їх вираження.

Складне речення. Способи вираження відношень між частинами складного речення. Складносурядне. Складнопідрядне.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Знання, вміння та навички студента з навчальної дисципліни оцінюються згідно вимог освітньо-професійної програми за трьома нормативами – національною чотирибальною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно), шкалою ВНЗ (0 – 100 балів), міжнародною шкалою ECTS (A, B, C, D, F, FX).

Кожний модуль навчальної дисципліни оцінюється окремо за визначеними критеріями, утворюючи таким чином сукупність одержаних балів, які у підсумковому контролі або на іспиті корегують загальну оцінку знань та вмінь студента. Водночас набрана кількість балів за самостійну та індивідуальну роботу студента може враховуватися при оцінюванні МК-1, МК-2 та розраховуватися як середнє арифметичне до загальної суми балів щодо підсумкового контролю, самостійної та індивідуальної роботи студента.

Рівні знань	Система оцінювання		Вимоги до знань та навичок студента
	ECTS	Кіл-ть балів	
Початковий – “незадовільно”	FX	1–32	Студент не виконав завдання, фактично не відповів на питання. Допускає грубі помилки, не володіє спеціальною термінологією. Не вміє користуватися словником та не може робити переклад зі старослов'янської мови і навпаки. Не знає слів та крилатих висловів. Не може прочитати старослов'янський текст.
	F	33–50	Студент виконав завдання менше ніж наполовину, не відповів на запитання, не розуміє сутності завдання, допускає грубі помилки, не володіє спеціальною термінологією. Недостатньо користується довідковою літературою та не виконує практичні завдання. Плується у граматичних категоріях старослов'янської мови. Не може пояснити мовних явищ.
Середній (достатньо) – “задовільно”	E	51–64	Студент не завжди чітко володіє термінологією, допускає змішування понять, не зовсім правильно виконує практичні завдання (проте виконане завдання досягає своєї мети). Студент відчуває труднощі при класифікації граматичних категорій та форм старослов'янської мови, плутає форми відмінювання, не володіє парадигмами. Недостатньо орієнтується у словнику, при перекладі тексту рідною мовою допускає помилки, які призводять до перекручення змісту. Допускає помилки при читанні. Припускається значної кількості змістовних помилок, неточностей.

Середній (задовільно) – “ задовільно”	D	65–74	Студент володіє термінологією, послідовно виконує практичні завдання і відповідає на питання. Але студент відчуває значні труднощі при систематизації матеріалу, не має достатніх навичок для швидкого розуміння та аналізу мовних явищ. Можливе допущення помилок, які призводять до перекручування змісту. Погано орієнтується у матеріалі.
Базовий – “ добре”	C	75–82	Студент володіє термінологією, технічно грамотно виконує практичні завдання і відповідає на питання. Студент відчуває деякі труднощі при класифікації граматичних категорій та форм старослов'янської мови, недостатньо володіє парадигмами відмінювання. При користуванні словником та перекладі тексту рідною мовою допускає деякі неточності. Можливе допущення 1–3 помилок, що суттєво не впливають на виконання завдання та відповідь у цілому.
Базовий (дуже добре) – “ добре”	B	83–89	Студент чітко і вільно володіє термінологією, технічно грамотно і послідовно виконує практичні завдання і ґрунтовно відповідає на питання. Студент практично не відчуває труднощів при систематизації матеріалу, однак не має достатніх навичок для швидкого розв'язання теоретичних та практичних завдань. Можливе допущення окремих помилок, що суттєво не впливають на виконання завдання та відповідь у цілому.
Високий – “ відмінно	A	90–100	Студент чітко і вільно володіє термінологією, логічно, мотивовано виконує теоретичні завдання, вміє знаходити основне в матеріалі, технічно грамотно і послідовно виконує практичні завдання. Студент впевнено розрізняє граматичні категорії та форми старослов'янської мови, орієнтується в парадигмах відмінювання. При перекладі тексту рідною мовою грамотно користується словником та досить швидко перекладає.

Ч.2. МОДУЛЬ 2. МОРФОЛОГІЯ. СИНТАКСИС							
12.	Морфологічні особливості старослов'янської мови.		2		2		
13.	Іменник. Граматичні категорії іменника.		2		2		
14.	Займенник. Родові на безродові займенники.		2		2		
15.	Прикметник. Членні та нечленні прикметники.		2		2		
	Відмінювання прикметників. Ступені порівняння.		2		2		
16.	Числівник у старослов'янській мові.		2		2		
	Дієслово. Поділ на класи. Граматичні категорії дієслова.		2		2		
17.	Система часів дієслова. Орієнтація на іншу дію.		2		2		
18.	Способи дії старослов'янського дієслова.		2		2		
19.	Іменні форми дієслова. Дієприкметник.		2		2		
20.	Розвиток дієприслівників.		1		2		
21.	Прислівник. Утворення та розряди за значенням.		2		2		
22.	Службові частини мови.		2		2		
23.	Особливості старослов'янського речення.		2		2		
24.	„Давальний самостійний”. Його значення та структура.		1		2		
Модульна контрольна 2							
Екзамен							
	Разом:						

ЛЕКЦІЯ 1

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ

ІМЕННИК

Лексико-граматичні розряди слів (частини мови) старослов'янської мови. Самостійні та службові частини мови. Система відмінків. Відмінювані та невідмінювані частини мови. Кличний відмінок. Особливості іменного за займенникового відмінювання. Категорія числа.

Іменник як частина мови. Основні граматичні категорії іменника: рід, число, відмінок. Категорія збірності. Типи відмінювання іменників із урахуванням називного і родового відмінків однини. Методика визначення роду іменників. Методика визначення давніх основ іменників.

Відмінювання іменників (основи на **ā*, **jā*, **ǫ*, **jǫ*, **ī*, **y*, **ū*; основи на приголосний). Походження відмінкових закінчень. Парадигми відмінювання. Особливості. Категорія потенціального суб'єкта як початковий етап розвитку категорії істоти. Словотвір іменників. Зв'язок праслов'янської системи відмінювання з праіндоєвропейською.

Практичне заняття

1. Особливості граматичної будови старослов'янської мови.

2. Основні граматичні категорії іменника: рід, число, відмінок. Методика визначення роду.

3. Типи відмінювання іменників.

4. Зв'язок старослов'янських типів відмінювання іменників з праїндоевропейськими. Зв'язок праслов'янської системи відмінювання з праїндоевропейською.

5. Відмінювання іменників (основи **ā*, **jā*, **ǫ*, **jǫ*, **ī*, **ŭ*, з основою на приголосний). Взаємодія відмінків.

6. Походження закінчень.

7. Категорія потенційного суб'єкта як початковий етап становлення категорії істоти.

8. Словотвір іменників.

Основна література

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилюк. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В.
Старослов'янська мова. Модульний курс.
Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověština. Praha: SPN, 1984. 232 s.

6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.

Завдання до практичного заняття

1. Подані іменники згрупуйте за родами; зазначте які закінчення в називному відмінку однини мають іменники чоловічого, жіночого і середнього роду:

Въстокъ, виноградъ, притъча, плодъ, вино, винарь, лѣто, смоковница, врѣмѧ, чловѣкъ, ѣзва, приключан, пжтъ, строупъ, гостинница, скотъ, осьла, гора, имѧ, свекры, сѣмѧ, рабыни, воквода, млънии, оученикъ, сынъ, мати, гость, соль, врѣхъ, знамение, вѣкъ, масо, поле, кость, змиѧ, брань, слово, село, дрѣво, правдѣникъ, голжвь, коньчина, цѣсарь, дѣвица, дъшти, дѣтѧ, блюдо, миса, тѣло, глава, клада, кран, клѧтва, ладин, наимьникъ.

2. Визначте рід поданих іменників. Поставте їх в орудному відмінку однини, з'ясуйте, до якого роду належать ці іменники в сучасних російській, українській, словацькій, чеській мовах:

Мѣдь, гыбель, грѣтань, мьсть, вьсь(село), боль, печать, печаль, гжсь, зависть, моль, чьсть, пжтъ, голжвь, стоудень(холод), радость, рысь, жизнь, огонь, чрьвь, ось, мозоль, свѣрь.

3. Укажіть, які суфікси старослов'янської мови беруть участь у творенні наведених іменників:

Писатель, ходатан, длато, поганинъ, копачь, поводатан, дружба, пиво, рыбарь, врачь, стрьво, ходатанство, сокачь, вдовница, листвик, дружина, татба, божьство, брань, жатель, звѣрина, гоубитель, число, зрєник, пѣськъ, кошица, кѣнагыни, грѣньчарь, дѣлатель, трѣжьство, пласьць, пѣснь, събориште, мытарь, пажчина, било, мѣножьство, жатва, цвѣтьць, хранилиште, винарь, рабыни, село, житѣница, молитва градьць, дань, голжица, словѣнинъ, поустыни, пекарь, мытѣница, гражданинъ, начало, грѣлица, клѣтва, гноиште, рало, избытъкъ, дѣвица, вратарь, оученикъ, слѣпьць, борьць.

4. Визначте рід, давню основу і варіант поданих іменників:

Бєстра, снѣха, слоуга, юноша, сирота, владыка, ближика, мата, бѣчєла, рыба, пѣтица, гора, рѣка, клада, дѣска, дръжава, мѣна, цѣна, мѣва, правѣда, лихва, рѣснота, стража, винопиница, кожа, капла, тѣча, зємла, межда, пишта.

5. Укажіть рід, давню основу і варіант (твердий чи м'який) наведених старослов'янських іменників:

Балии, рабыни, сѣдин, кѣнагыни, кѣнигѣчии, сокачии, мѣнии, шарѣчии, поустыни, ловѣчии, ладии, свинии, самѣчии, крабии, милостыни, корабѣчии.

6. Поясніть, чому наведені слова належать до м'якого варіанта (старої -*jā - основи):

Кожа, межда, пѣтица, мрѣжа, лѣжа, тѣжа, пишта, чаша, нѣжа, соуша, притѣча, свѣшта.

Провідміняйте в однині, двоїні і множині слова: стража, нога, бажика, мѣнии.

7. Відтворіть праслов'янські форми називного відмінка однини від поданих іменників:

Жена, кѣнагыни, кран, плодѣ, медѣ, волѣ, гостѣ, костѣ, дѣшти, свекры, слово, врѣма, ремень.

8. Визначте рід, давню основу і варіант поданих іменників:

Столѣ, наимъникѣ, оученикѣ, борѣцѣ, ратан, морѣ, село, позорѣ, масо, ходатан, зиждатель, ловѣцѣ, врѣгѣ, сръпѣ, стлѣпѣ, винарь, конѣ, копачѣ, грѣло, лоно, кзѣро, чѣдо, вождѣ, стѣкло, страхѣ, стражѣ, лице, пѣвѣцѣ, ложе, лозик, кѣназь, колѣно, житиѣ.

9. Визначте рід і давню основу поданих іменників:

Гостѣ, костѣ, бранѣ, татѣ, лакѣтѣ, дрѣколь, огонь, зѣтѣ, мѣдѣ, оушидѣ, данѣ, печатѣ, трѣстѣ,

зѣль, тѣсть, грѣтань, свѣрь, пѣснь, пѣть, ногѣть,
кобѣ, длань, вѣсь, дѣбрь, падѣ, ношѣть, врьвь, сѣнѣдѣ,
масть, тврьдѣ, боль, жизнь, юность, жгль, мнлость,
памать, область, часть, чрьвь.

10. Визначте рід, давню основу поданих іменників:

Днь, пламы, имѣ, отрочѣ, рѣмы, врьѣмѣ,
жрьѣмѣ, камы, козьлѣ, свѣкры, дѣтѣ, брады, телѣ,
мати, слово, любы, дрѣво, коло, око, тѣло, сѣмѣ,
дѣшти, жрьны, чюдо, боуки, диво.

11. Визначте давню основу поданих іменників:

Домѣ, столѣ, гостѣ, отьцѣ, камень, плодѣ,
врагѣ, врьхѣ, слоугѣ, тѣсть, мжжѣ, зѣть, конѣ, жгль,
жгль, сынѣ, свѣрь, тѣть, краи, брьѣгѣ, пѣть, клѣнь,
волѣ, грѣхѣ, чинѣ, днь, юноша, владыка.

12. З'ясуйте, до якої старої основи належали подані іменники:

Стѣза, маѣнии, крьвь, дѣшти, црьвы, змиѣ,
ношѣть, ладни, кожа, мышѣ, свѣшта.

13. Укажіть, до якої давньої основи слід віднести іменники:

Поле, имѣ, тѣло, село, телѣ, срьдѣце, чадо,
колѣно, око, кзѣро, сѣмѣ, осьлѣ, грѣло, корень.

Тестові завдання

1. Іменники чоловічого роду старослов'янської мови у Н. в. однини

мали закінчення:

1. -ѣ, -ь, -а, -и, -ы;
2. -а, -ѧ, -ь, -ы, -и;
3. -о, -є, -ѧ.

2. Іменники жіночого роду старослов'янської мови у Н. в. однини

мали закінчення:

1. -ѣ, -ь, -а, -и, -ы;
2. -а, -ѧ, -ь, -ы, -и;
3. -о, -є, -ѧ.

3. Іменники середнього роду старослов'янської мови у Н. в. однини

мали закінчення:

1. -ѣ, -ь, -а, -и, -ы;
2. -а, -ѧ, -ь, -ы, -и;
3. -о, -є, -ѧ.

4. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Н. в. однини:

1. имена, словесемъ, отрочѧтьхъ, земли, отрочѧтьма, жена;

2. жреба, овча, словеси, пѧти, отрочѧтьмь, млѣко, бѣкы;

3. рабѣ, рѧжа, козла, межда, млѣко, бѣкы, нсоусть, вон, чрево, оухо;

4. женѣ, ржкѣ, пасха, дѣвы, предтечѣ, кратѣ, медѣ;

5. жребѣ, овчѣ, тельмѣ, словесѣма, вон, чрево, матери.

5. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Р. в. однини:

1. имена, словесемѣ, отрочатѣхѣ, земли, отрочатѣма, жена;

2. жребѣ, овчѣ, словеси, пѣти, отрочатѣмѣ, млѣко, бѣки;

3. рабѣ, ржка, козла, межда, млѣко, бѣки, нсоуѣ, вон, чрево, оухо;

4. жены, ржки, сѣдиѣ, дѣвы, села, пола, кратоу, медоу;

5. жребѣ, овчѣ, тельмѣ, словесѣма, вон, чрево, матери.

6. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Д. в. однини:

1. имена, словесемѣ, отрочатѣхѣ, земли, отрочатѣма, жена;

2. жребѣ, овчѣ, словеси, пѣти, отрочатѣмѣ, млѣко, бѣки;

3. рабоу, любѣви, голѣви, ржкѣ, князю, козлати, домови, чрѣви;

4. жены, ржки, сѣдиѣ, дѣвы, мѣжѣ, вон, села, пола, кратоу, медоу;

5. жребѣ, овчѣ, тельмѣ, словесѣма, вон, чрево, матери.

7. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму 3. в. однини:

1. жребѣ, ржка, пасха словеси, пжти, близнѣ, дѣта, млѣко, бѣкы;

2. рабѣ, ржка, козла, межда, млѣко, бѣкы, нсоусть, вон, овчѣ, чрево, оухо;

3. женѣ, ржкѣ, чѣдо, коло сждинѣ, каплѣ, имѣ, рабѣ, кратѣ, медѣ;

4. имена, словесемѣ, отрочатѣхѣ, день, капла, земли, отрочатѣма, жена;

5. жена, чрево, оухо; ржка, пасха, дѣва, мати, дѣшти.

8. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму О. в. однини:

1. имена, словесемѣ, отрочатѣхѣ, день, капла, земли, отрочатѣма, жена;

2. пасхонѣ, словесемѣ, пжтѣмѣ, отрочатѣмѣ, близнатѣмѣ, млѣкомѣ, бѣкѣвыѣ;

3. жены, ржки, чѣдо, капла, имѣ, рабоу, любѣви, бѣкы, дѣвы, села, пола;

4. любви, длы, бѣкы, свекры, чрево, овчѣ, ржка, оухо; смокы, бры, плѣвы;

5. камень, день, мати, дѣщи., тѣмѣ, ремень, нсоусть, мѣжѣ, пламень.

9. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму М. в. однини:

1. имена, словесемъ, отрочатьхъ, день, капля, земли, отрочатьма, жена;

2. жены, чѣдо, сѣдня, капля, имѧ, словесьмь, рабоу, бѣкы, села, поля;

3. жребѧ, овчѧ, тельмъ, словесьма, вон, чрево, день, капля, матери;

4. жена, чрево, оухо, ржка, коло, пасха, мати, дщи, капля, ладига, межда;

5. гвозди, голѣви, племєнє, ржкѣ, господи, вон, чревѣ, медоу.

10. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Н. в. множини:

1. имена, словесемъ, отрочатьхъ, день, капля, земли, отрочатьма, жена;

2. раби, ржки, межда, млѣкомь, вон, овчѧ, оухо, чрево, овчѧ, бры, плѣвы;

3. жребѧ, овчѧ, телѧтьмъ, словесьма, вон, чрево, день, капля, матери;

4. вон, дѣла, капля, млѣка, ржки медове, жены, оушеса, ржки, матери;

5. камень, мати, тѣмѧ, пасха, пламень, овчѧ, свекры, чрево.

11. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Р. в. множини:

1. жребѧ, ржка, пасха словеси, пжти, близна, дѣта, млѣко, бѣки;

2. жены, ржки, чѣдо, коло сждинѧ, мати, рабоу, любѣви, дѣвы, пола, медоу;

3. овчѧ, сынѣ, телѧтъмѣ, словесѣма, вон, чрево, день, капла, матери.

4. коловѣ, домовѣ, чѣдесѣ, овчатѣ, ржкѣ медовѣ, рабѣ;

5. жены, чрево, оухо, ржка, отрочатѣхѣ, дѣва, мати, кратоу, имѧ, дѣшти.

12. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Д. в. множини:

1. сынѣ, имена, словесемѣ, кратѣ, чѣдо, коло, отрочатѣмѣ, земли, медѣ;

2. жены, оухо; ржка, телѧтъмѣ, пасха, дѣва, мати, рабоу, предтечѣи;

3. гвоздѣ, земли, голѣбѣ, плѣмѧ, ржка господѣ, звѣрь, огнь, татѣ, ногтѣ;

4. любви, бѣки, свекры, чрево, овчѧ, ржка, оухо; смоки, бры, плѣвы;

5. каменѣмѣ, матерѣмѣ, врѣменѣмѣ, пасхамѣ, кленѣмѣ, небесѣмѣ.

13. Визначте, в якій групі всі іменники мають форму З. в. множини:

1. имена, словесемъ, отрочатьхъ, день, капля, земли, отрочатьма, жена;

2. жребѣ, ржка, пасха словеси, пжти, отрочатьмъ, близна, млѣкоу, бѣкы;

3. рабы, ржки, козла, млѣка, бѣкѣви, воѣ, овчата, чревеса, оушеса;

4. жены, ржки, коло сѣднѣ, капля, рабоу, любѣви, дѣвы, села, медоу;

5. гвоздь, племя, ржка господь, звѣрь, ногть, ржка, оухо, бры, плѣвы.

14. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму О. в. множини:

1. рабѣ, ржка, козла, бѣкѣви, млѣко, бѣкы, нсоуѣ, вон, овча, ржка, оухо;

2. жены, ржки, чѣдо, коло сѣднѣ, рабоу, любѣви, бѣкы, села, поля, медоу;

3. овча, любы, тельмъ, словесѣма, вон, чрево, день, капля, матѣри;

4. рабѣ, жена, влѣкѣ, мѣжѣ, вон, капля, словесемъ, млѣко, оухо;

5. гвоздьми, голѣбѣми, племены, ржками, звѣрь, сынѣми, рабы;

6. жребѣ, бѣкы, капля, чрево, овча, ржка, оухо, смокы, день, плѣвы.

15. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму М. в. множини:

1. именьхъ, словесъхъ, отрочатьхъ, земляхъ, женахъ, конихъ;

2. жреба, ржка, словеси, пжти, отрочатьмъ, бѣлизна, дѣта, млѣко, бѣкы;

3. жены, ржки, чѣдо, коло капла, има, рабоу, любѣви, дѣвы, села, медоу;

4. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вои, кѣназѣ, юнець, дѣло, капла, има, млѣко;

5. гвоздѣ, голжѣ, плема, ржка господѣ, звѣрь, огонь, татѣ, червь, ногтѣ.

16. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Н.- 3. в. двоїни:

1. имена, сынѣ, словесемѣ, кратѣ, чѣдо, коло, отрочатьмѣ, земли, медѣ;

2. женѣ, оушесѣ; ржцѣ, дѣвѣ, матери, раба, предтечи;

3. гвоздѣ, земли, голжѣ, плема, ржка господѣ, звѣрь, огонь, татѣ, ногтѣ;

4. любви, бѣкы, свекры, чрево, овча, ржка, оухо; смокы, бры, плѣвы;

5. каменѣмѣ, ржка, матерѣмѣ, медоу; вои, пасхамѣ, кленѣмѣ, небесѣмѣ.

17. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Р.- М. .в. двоїни:

1. имена, словесемѣ, отрочатьхѣ, день, капла, земли, отрочатьма, жена;

2. жребѣ, ржка, пасха словеси, пжти, отрочатьмь, дѣта, млѣко, вѣкы;

3. рабѣ, козла, межда, млѣко, вѣкы, нсоусть, вон, овча, ржка чрево, оухо;

4. женоу, чѣдесоу, сждию, именоу, рабоу, церквню, селоу, кратоу,

5. жребѣ, овча, тельмѣ, словесьма, чрево, день, капла, матери.

18. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Д.-О. в. двоїни:

1. имена, словесемѣ, отрочатьхѣ, день, капла, земли, отрочатьма, жена;

2. жребѣ, ржка, пасха словеси, пжти, отрочатьмь, дѣта, млѣко, вѣкы;

3. жребѣ, овча, тельмѣ, словесьма, чрево, день, капла, матери.

4. рабома, влѣкома, мѣжема, князема, дѣлома, именьма, свекръвама;

5. жены, ржки, чѣдо, коло сждинѣ, рабоу, любѣви, вѣкы, села, пола, медоу;

19. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-jŏ-основи:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоусть, мѣжѣ, вон, князь, юнець, дѣло, млѣко;

2. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, меѣ, полѣ, сжѣ, радѣ, санѣ, грѣхѣ;

3. жена, ржка, пасха, дѣва, предтеча, капла, ладна,
межда;

4. жребѣ, овчѣ, телѣ, козлѣ, близнѣ, дѣтѣ, отроцѣ,
пагна;

5. мати, дщи.

20. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-ā-,
*jā-основ:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вои, князь, юнець,
дѣло, млѣко;

2. жена, ржка, пасха, дѣва, предтеча, капла, ладна,
межда;

3. гвоздѣ, голжѣ, господѣ, звѣрь, огонь, татѣ,
червь, ногтѣ;

4. любви, длы, бѣкы, свекры, смокы, бры, плѣвы;

5. небо, чѣдо, коло, древо, слово, тѣло, диво, чрево,
оухо;

21. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-ī-
основі:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вои, князь, юнець,
дѣло, млѣко;

2. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сждѣ, радѣ,
санѣ, грѣхѣ;

3. гвоздѣ, голжѣ, господѣ, звѣрь, огонь, татѣ,
червь, ногтѣ;

4. камень, день, нма, сѣма, врѣма, тѣма, плема,
клень, корень, ремень, брѣма, рама, пламень;

5. жРЕБА, овЧА, ТЕЛА, КОЗЛА, БЛИЗНА, ДѢТА, ОТРОЧА, ПАГНА.

22. Визначте, у якій групі всі іменники відносяться до відміни на *-ŭ (-ы):

1. СЫНЪ, КОЛЪ, ДОМЪ, КРАТЪ, МЕДЪ, ПОЛЪ, СЖДЪ, РАДЪ, САНЪ, ГРѢХЪ;

2. ГВОЗДЪ, ГОЛЖБЪ, ГОСПОДЪ, ЗВѢРЬ, ОГНЬ, ТАТЬ, ЧЕРВЬ, НОГТЬ;

3. ЛЮБЫ, КРЫ, БѢЖЫ, СВЕКРЫ, СМОКЫ, БРЫ, ПЛѢВЫ;

4. КАМЕНЬ, ДЕНЬ, ИМА, СѢМА, ВРѢМА, ТѢМА, ПЛЕМА, КЛЕНЬ, КОРЕНЬ, РЕМЕНЬ;

5. НЕБО, ЧѢДО, КОЛО, ДРЕВО, СЛОВО, ТѢЛО, ДИВО, ЧРЕВО, ОУХО.

23. Визначте, у якій групі всі іменники відносяться до відміни на *-ŭ

1. РАБЪ, ВЛѢКЪ, НСОУСЪ, МѢЖЪ, ВОИ, КНАЗЪ, ЮНЕЦЪ, ДѢЛО, МЛѢКО;

2. ЛЮБЫ, ДЛЫ, БѢЖЫ, СВЕКРЫ, СМОКЫ, БРЫ, ПЛѢВЫ;

3. СЫНЪ, КОЛЪ, ДОМЪ, КРАТЪ, МЕДЪ, ПОЛЪ, СЖДЪ, РАДЪ, САНЪ, ГРѢХЪ;

4. ГВОЗДЪ, ГОЛЖБЪ, ГОСПОДЪ, ЗВѢРЬ, ОГНЬ, ТАТЬ, ЧЕРВЬ, НОГТЬ;

5. жРЕБА, овЧА, ТЕЛА, КОЗЛА, БЛИЗНА, ДѢТА, ОТРОЧА, ПАГНА.

24. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-еп-основи:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣсѣ, мѣжѣ, вои, князь, юнець, дѣло, млѣко;

2. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сѣдѣ, радѣ, санѣ, грѣхѣ;

3. нма, сѣма, врѣма, тѣма, корень, ремень, брѣма, рама, пламень;

4. жена, ржка, пасха, дѣва, предтеча, капля, ладия, межда;

5. жребѣ, овчѣ, телѣ, козлѣ, близнѣ, дѣтѣ, отрочѣ, пагна.

25. Визначте, у якій групі всі іменники відносяться до відміни на *-ѣт-:

1. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сѣдѣ, радѣ, санѣ, грѣхѣ;

2. гвоздѣ, голжѣ, господѣ, звѣрь, огонь, татѣ, червь, ногтѣ;

3. любви, длы, бѣкы, свекры, смокы, бры, плѣвы;

4. жребѣ, овчѣ, телѣ, козлѣ, близнѣ, дѣтѣ, отрочѣ, пагна;

5. небо, чѣдо, коло, древо, слово, тѣло, диво, чрево, оухо;

26. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-ес-основи:

1. жена, ржка, пасха, дѣва, предтеча, капля, ладия, межда;

2. КАМЕНЬ, ДЕНЬ, ИМА, СЪМА, ВРЪМА, ТЪМА, ПЛЕМА,
КЛЕНЬ, КОРЕНЬ, РЕМЕНЬ;

3. ЖРЕБА, ОВЧА, ТЕЛА, КОЗЛА, БЛИЗНА, ДЪТА, ОТРОЧА,
ПАГНА;

4. НЕБО, ЧУДО, КОЛО, ДРЕВО, СЛОВО, ТѢЛО, ДИВО, ЧРЕВО,
ДУХО;

5. МАТИ, ДЦН.

27. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *
er-основи:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вои, князѣ, юнѣ, дѣло, млѣко;

2. сынъ, колъ, домъ, кратъ, медъ, полъ, сждъ, радъ,
санъ, грѣхъ;

3. ЛЮБЫ, ДЛЫ, БУКЫ, СВЕКРЫ, СМОКЫ, БРЫ, ПЛѢВЫ;

4. КАМЕНЬ, ДЕНЬ, ПЛЕМА, КЛЕНЬ, КОРЕНЬ, РЕМЕНЬ,
БРѢМА, РАМА, ПЛАМЕНЬ;

5. МАТИ, ДЦН.

28. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-jǫ-основи:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вои, князѣ, юнеѣ,
дѣло, млѣко;

2. сынъ, колъ, домъ, кратъ, медъ, полъ, сждъ, радъ,
санъ, грѣхъ;

3. камень, день, има, тѣма, плѣма, клень, брѣма,
рама, пламень;

4. жРЕБА, овЧА, ТЕЛА, КОЗЛА, БЛИЗНА, ДЋТА, ОТРОЧА, ПАГНА;

5. МЎЖЬ, ЮНЕЦЬ, ВОИ, ВОПЛЬ, ЖИТЕЛЬ, КОНЬ, ЗМИИ, НОЖЬ.

29. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-jā-основи:

1. жена, рЖКА, пасХА, ДЋВА, ПРЕДТЕЧА, КАПЛА, ЛАДИГА, МЕЖДА;

2. ГВОЗДЬ, ГОЛЖБЬ, ГОСПОДЬ, ЗВЋРЬ, ОГНЬ, ТАТЬ, ЧЕРВЬ, НОГТЬ;

3. ЧАША, ТЕМНИЦА, НЎЖДА, СТИНУХИГА, СЎША, ЛАДНГА, КАПЛА;

4. ДЕНЬ, ИМА, СЋМА, ВРЋМА, ТЋМА, КОРЕНЬ, РЕМЕНЬ, БРЋМА, РАМА, ПЛАМЕНЬ;

5. жРЕБА, овЧА, ТЕЛА, КОЗЛА, БЛИЗНА, ДЋТА, ОТРОЧА, ПАГНА.

30. Яке слово є іменником з давньою основою на *-ĭ-?

1. РАТАН;

2. ВОЖДЬ;

3. ДЛАНЬ;

4. ЛАДИИ.

31. Яке слово є формою Р. в. однини іменника ВОЛГА?

1. ВОЛ҃А;

2. ВОЛЕ҃Ж;

3. ВОЛ҃Ж;

4. воли.

32. За допомогою якої флексії утворювалася форма 3. в. однини

іменників з давньою основою на *-ā-?

1. *-s;
2. *-n;
3. *-mī;
4. *-su.

33. Який тематичний суфікс входив до складу давньої основи іменника

козлаа?

1. *-jō-;
2. *-en-;
3. *-ā-;
4. *-et- .

34. У якій формі використано іменник в тексті **он же рече. пріимн**

боуѣтъви твоѣа (ЗЄ, л. ХУІ)?

1. Р. в. однини;
2. 3. в. множини;
3. Н. в. множини;
4. Д. в. однини.

35. Який тематичний суфікс входив до складу давньої основи іменника

чюдо?

1. *-jǫ-;
2. *-ǫ-;
3. *-es-;
4. *-en-.

36. У якого слова збігалися форми називного та давального відмінків?

1. млънии;
2. кран;
3. брань;
4. осьла.

37. У якій формі іменника **варѡгъ** відображається результат другої палаталізації?

1. Кл. однини;
2. О. в. однини;
3. Д. в. множини;
4. М. в. множини.

38. Яке слово у формі Д. в. однини має теж саме закінчення, що й відповідна форма російського слова?

1. волѡ;
2. медъ;
3. доухъ;
4. свѣшта.

39. У якому фрагменті тексту іменник використано в формі О. в.

множини?

1. съшѣдъшоу исоу съ горы. Ѣърѣте и народъ (АЄ, л. IX);

2. грѣшникъ.. прогнѣваетъ сѧ. зжбы...
Поскрежыщеть (СП);

3. призва іс оученики своѧ (СК, Мф. ХУ);

4. чѣтырьми десѧты. и шестинѧ лѣтъ съзъдана
бысть църкы си (ОЄ, И. П.).

40. Яке слово є іменником з давньою основою на *-ŭ-?

1. волъ;

2. прьстъ;

3. църкы;

4. отъць.

41. У якому з фрагментів тексту іменник використано у формі О. в.

однини?

1. не дадите стаго псомъ (МЄ, Мф. УІІ);

2. и моліх сѧ оученикомъ твоимъ (АЄ, л IX);

3. і изгна словомъ доуҳы (ЗЄ, Мф. УІІІ);

4. бждеть плачь и скръжетъ зжбомъ (АЄ, Мф. УІІІ).

42. За допомогою якої флексії утворювалася форма Д. в. однини

іменника з давньою основою на *-ǫ?

1. *-i-;
2. *-u;
3. *-mus;
4. *-mi.

43. У якій формі використано іменник у реченні **по нѣмь ідоустѣ .в.**

слѣп(ь)ца зовѣшта і глѣѣшта?

1. Р. в. двоїни;
2. Р. в. однини;
3. Н. в. двоїни;
4. З. в. однини.

44. Який тематичний суфікс входив до складу давньої основи іменника

ложѣ?

1. *-en;
2. *-ǫ;
3. *-es;
4. *-jǫ.

45. Який тематичний суфікс входив до складу давньої основи іменника

оплѣтъ?

1. **et ;
2. *-ǫ;
3. *-u;
4. *-jǫ.

46. У якого слова форми Н. в. та З. в. не збігаються?

1. бракъ;
2. сынъ;
3. отъць;
4. пишта.

47. У якій формі слова **чловѣкъ** відображено результати першої палаталізації?

1. Н. в. однини;
2. Н. в. множини;
3. Кл. однини;
4. М. в. множини.

48. У якій формі використано іменник у реченні **и пристѣпъ обяза**

азвы его (СК, л. Х)?

1. Р. в. однини;
2. З. в. множини;
3. Н. в. множини;
4. З. в. однини.

49. У якому фрагменті тексту представлено іменник у формі Зв. в. однини?

1. **призѣвавъ ѣдинаго отъ рабъ въпрашаае** (СЄ);
2. **падъ же рабъ онъ кланѣше сѧ ємоу** (СК);

3. шьдъ рабъ тѣ брѣте единого подрѣгъ своихъ (СК);

4. посъла къ нимъ друугы рабъ (МЄ).

ЛЕКЦІЯ 2

ЗАЙМЕННИК. РОДОВІ ТА БЕЗРОДОВІ ЗАЙМЕННИКИ. ВІДМІНЮВАННЯ ЗАЙМЕННИКІВ.

Займенник як різноманітний за складом клас слів. Семантичні розряди займенників. Родові та безродові займенники. Особові і неособові займенники. Граматичні категорії і форми відмінювання особових займенників. Характерні особливості їх відмінювання. Розряди неособових займенників. Група вказівних займенників. Способи вказівки на 3-ю особу в старих слов'янських пам'ятках; відображення системи трьох "ступенів віддаленості". Займенники **къто**, **что** та їх відмінювання.

Три типи відмінювання займенників.

Практичне заняття

1. Займенники. Граматичне протиставлення особових (1-ї та 2-ї особи) та неособових займенників.
2. Граматичні категорії та форми відмінювання особових займенників (суплетивізм основ, енклітики).
3. Предметно-особові займенники, їх вживання і відмінювання.
4. Розряди неособових займенників.
5. Специфіка функцій вказівних займенників, характер їх семантичного протиставлення (**сь** — **онъ**, **си** — **она**, **се** — **оно**; **и** (**онъ**) — **къто**).

6. Відносні займенники та особливості їх утворення.
7. Займенникове відмінювання.
8. Походження флексій займенникової відміни.

Основна література

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилюк. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověnština. Praha: SPN, 1984. 232 s.
6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.

Теоретична частина

1. Дайте загальну характеристику старослов'янського займенника як частини мови.
2. Які розряди займенників Ви знаєте?
3. На які групи за відмінюванням поділяються займенники?
4. Наведіть парадигму відмінювання особових займенників.

5. У чому проявляється закон Ягича?

6. У яких формах та відмінках спостерігається явище суплетивізму?

7. Охарактеризуйте предметно-особові займенники, їх вживання і відмінювання.

8. Охарактеризуйте особливості відмінювання неособових займенників.

9. Порівняйте твердий, м'який варіант та мішаний варіанти відмінювання.

10. У чому особливості іменного відмінювання займенників?

11. Провідмініяйте в однині, множині і двоїні такі словосполуки: **тѣ чловѣкъ, мои сынѣ, чии друѣгѣ, наше поле, твоѧ овца.**

Тестові завдання

50. У якій групі всі займенники належать до особових?

1. **тѣжде, сѧ, къ нѣмоу, імѣ, се, ова, ѣ, друѣгаѣ, є, друѣгаа, ово;**

2. **оно, всѧ, се, вси, къждо, вѣ свої, сѧ, ємоу, тоу, єі, свої, има;**

3. **по тѣбѣ; вѣ, тѧ, тебе, насѣ, нама, азѣ, вы, ваю;**

4. **оно, его • сѧ, єѧ, ѧ, ємоу, къ нѣмоу, вѣсѧ, себе, онѣ, ємоу, по тѣбѣ;**

5. **своѧ, ѧже, отѣ нихѣ, сѣ собою, сѧ, всѧ, се, его, ты.**

51. У якій групі всі займенники належать до вказівних?

1. ОНО, ЕГО• СѦ, ЕѦ, ѦЖ, ЕМОУ, КЪ НЕМОУ, ВЪСѦ, СЕБЕ, ОНЪ, ЕМОУ, ПО ТЕБѢ;

2. СВОѦ, ѦЖЕ, ОТЪ НИХЪ, СЪ СОБОѦ, СѦ, ВСѦ, СЕ, ЕГО, ТЫ;

3. НАМЪ, ВАШЕГО, НАШИ, ВАМЪ, НАМЪ, СЕБѢ, СЪ НИМЪ, ВА;

4. ІМЪ, ОТЪ НЕѦ, ВСИ, СЕ, МОѢ, ВАМЪ, СЕГ О, СЪ ВАМИ, СѦ, ВСИ, ВЫ;

5. ЕМОУ, СѦ, О ТЕБѢ, СИЖ, МЕНЕ, ВСИ, ЕМОУ, СЪ МНОѦ;

6. КЪ НЕМОУ, ТОМЪ, ТО, СЕЛИКЪ, СЪ, ТѢХЪ, КЮ.

52. Вказівні займенники **тѣ** (-а, -о), **онѣ** (-а, -о), **овѣ** (-а, -о), **сѣ** (-и, -е)

мають значення:

1. власне вказівне;
2. якісно-вказівне;
3. кількісно-вказівне.

53. Вказівні займенники **такѣ** (-а, -о), **іакѣ** (-а, -о), **таковѣ** (-а, -о),

сикѣ, **сицѣ**, **сицевѣ** мають значення:

1. власне вказівне;
2. якісно-вказівне;
3. кількісно-вказівне.

54. Вказівні займенники **толикѣ**, **селикѣ** мають значення:

1. власне вказівне;
2. якісно-вказівне;
3. кількісно-вказівне.

55. У якій групі всі займенники належать до присвійних:

1. **намъ, вашего, наши, вамъ, намъ, себѣ, съ нимъ, ва;**
2. **імъ, отъ неѡ, вси, се, моѣ, вамъ, сег о, съ вами, сѡ, вси, вы;**
3. **свои, моиѡ, моѡ, вашъ, нашихъ, моиѡ;**
4. **емоу, сѡ, о тебѣ, сиѡ, мене, вси, емоу, съ мноѡ;**
5. **къ немоу, томъ, то, селикъ, съ, тѣхъ, ю.**

56. Яке значення має вказівний займенник у реченні: **і даѣхъ плодъ.**

ОВО СЪТО • ОВО ШЕСТЬ ДЕСАТЬ • ОВО ТРИ ДЕСАТИ?

1. вказує на близький предмет;
2. вказує на далекий предмет;
3. має зіставне значення;
4. просто вказує на предмет.

57. У якій групі всі займенники належать до означальних?

1. **імъ, отъ неѡ, вси, се, моѣ, вамъ, сег о, съ вами, сѡ, вси, вы;**
2. **намъ, вашего, наши, вамъ, намъ, себѣ, съ нимъ, ва;**

3. таци, вьсѣмь, какъ, инъ, сиць, вьсен;

4. ємоу, сѧ, о тебѣ, сиѡ, мене, вси, ємоу, съ мноѡ;

5. къ нємоу, томь, то, сєликъ, съ, тѣхъ, кю.

58. Яке значення має вказівний займенник у реченні:
АШТЕ КЪТО

ДРОУГА СВОКГО ОУПОИТЪ?

1. виконує функцію питального займенника;
2. виконує функцію неозначеного займенника;
3. виконує функцію вказівного займенника.

59. Які займенники утворювалися від питальних займенників **КЪТО**,

ЧЪТО за допомогою частки **нѣ**-?

1. неозначені;
2. заперечні;
3. питальні.

60. Які займенники утворювалися від питальних займенників **КЪТО**,

ЧЪТО за допомогою частки **ни**-?

1. неозначені;
2. заперечні;
3. питальні.

61. У якій групі всі займенники належать до неозначених?

1. імъ, отъ нєѡ, вси, сє, моѣ, вамъ, сєг о, съ вами, сѧ, вси, вы;

2. **НАМЪ, ВАШЕГО, НАШИ, ВАМЪ, НАМЪ, СЕБѢ, СЪ НИМЪ, КАКЪ ВА;**

3. **НѢКЪ (-о, -а), НѢКЪТО; НѢЧЬТО; ЕТЕРЪ (-о, -а);**

4. **ЕМОУ, СѦ, О ТЕБѢ, СИЖ, ТАЦИ, МЕНЕ, ВСИ, ЕМОУ, СЪ МНОИЖ;**

5. **КЪ НЕМОУ, ТОМЪ, ТО, СЕЛИКЪ, СЪ, ТѢХЪ, КЮ.**

62. У якій групі всі займенники належать до заперечних?

1. **ІМЪ, ОТЪ НЕЪ, ВСИ, СЕ, МОѢ, ВАМЪ, СЕГ О, СЪ ВАМИ, СѦ, ВСИ, ВЫ;**

2. **НАМЪ, ВАШЕГО, НАШИ, ВАМЪ, НАМЪ, СЕБѢ, СЪ НИМЪ, КАКЪ ВА;**

3. **ЕМОУ, СѦ, О ТЕБѢ, СИЖ, ТАЦИ, МЕНЕ, ВСИ, ЕМОУ, СЪ МНОИЖ;**

4. **КЪ НЕМОУ, ТОМЪ, ТО, СЕЛИКЪ, СЪ, ТѢХЪ, КЮ;**

5. **НИКЪТО, НИЧЬТО, НИКАКЪ, НИКЪТОЖЕ.**

63. У якій групі всі займенники належать до питальних?

1. **ІМЪ, ОТЪ НЕЪ, ВСИ, СЕ, МОѢ, ВАМЪ, СЕГ О, СЪ ВАМИ, СѦ, ВСИ, ВЫ;**

2. **КЪТО, КАКЪ КОЛИКЪ, ЧЬТО, КЫИ, ЧИК, КОЛИКА, КОТОРАГА;**

3. **НАМЪ, ВАШЕГО, НАШИ, ВАМЪ, НАМЪ, СЕБѢ, СЪ НИМЪ, КАКЪ ВА;**

4. **ЕМОУ, СѦ, О ТЕБѢ, СИЖ, ТАЦИ, МЕНЕ, ВСИ, ЕМОУ, СЪ МНОИЖ;**

5. **КЪ НЕМОУ, ТОМЪ, ТО, СЕЛИКЪ, СЪ, ТѢХЪ, КЮ.**

64. У якому реченні вжито особовий займенник:

1. корабль же бѣ по срѣдѣ морѣ вѣлаа сѧ вѣнами;
2. дръзайте азъ есмъ не боитеса;
3. і гла емоу;
4. і варити и на ономъ полоу;
5. въ оно в• оубѣди ис оученикы своя вѣлѣсти въ корабль.

65. У якому реченні вжито вказівний займенник?

1. събѣраша сѧ къ нѣмоу народи мнози;
2. ова оубо падоша при пжти;
3. а другаѣ падоша въ трънні;
4. і гла імъ много;
5. дръзайте азъ есмъ не боитеса.

66. У якому реченні вжито зворотний займенник?

1. въ оно в• оубѣди ис оученикы своя вѣлѣсти въ корабль;
2. въ оно в• изиде повелѣніе отъ кесара авьгѣста;
3. и идѣху вси;
4. съ маріею• обржченою емоу женою;
5. да събѣдетъ сѧ реченое исанемъ прромъ.

67. У якому реченні вжито присвійний займенник?

1. и видѣ тѣштѣ его• лежащѣ огнемъ жегомѣ;
2. неджгъи наша приѣтъ и волѣзни понесе;

3. повелѣ ити на онъ полъ и пристѣплъ єдинъ отъ
кѣнижъникъ рече ємоу;

4. оучителю идѣ по тебѣ ѣможе колѣздо идешѣ;

5. въ оно вѣ пришеѣ исъ въ домъ петровъ.

68. У якому реченні вжито відносний займенник?

1 дѣвъ ѣже принимъша свѣтильники своя •
изидоша противъ женихоу;

2. въздрѣмаша са вса;

3. идѣте же паче къ продажшѣмъ і коупите
себѣ;

4. не вѣдѣ ва;

5. [рече гъ] всакъ иже слышитъ ми словеса.

69. У якому реченні вжито питальний займенник?

1. не възаша бо съ собою олѣѣ;

2. исходите въ сѣрѣтеник км;

3. дадите намъ отъ олѣѣ вашего;

4. онъ же отъвѣщавъ рече аминъ;

5. чѣто си помышлѣете въ срдцѣхъ.

70. У якому реченні вжито вказівний займенник?

1. тѣгда ави са і плѣвелъ;

2. бѣсте бо очи імъ тѣготѣнѣ;

3. а пѣшеницѣ съверѣте въ житѣницѣ моѣ;

4. и възьми одръ твоѣ и ходи;

5. тебѣ глѣж.

71. У якому реченні вжито вказівний займенник?

1. і нападѣ на храминѣ тѣ;
2. чѣто си помышлѣете въ срѣдцѣхъ вашихъ;
3. ѡтпоуштаѣтъ ти сѧ грѣси;
4. и изиде авиѣ прѣдъ всѣми;
5. тѣгда ави сѧ і плѣвелѣ.

72. У якому реченні вжито означальний займенник?

1. інѣ притѣчѣ прѣдѣложи імѣ глѧ;
2. всѣмъ оубо іже слышитѣ словеса;
3. приде врагъ его;
4. врагъ чскъ се сътвори;
5. і съважате ѧ въ снопы ѣко жести ѧ.

73. У якому реченні вжито зворотний займенник?

1. дадите намъ;
2. приде женихъ. і готовыѧ вѣнидѣ. съ нимъ на бракъ;
3. ги ги отвѣрѣзи намъ;
4. оуподоби сѧ црствіе нѣское. чкоу сѣвѣшюмоу доброе сѣмѧ на селѣ;
5. глѣж вамъ не вѣдѣ ва.

74. У якому реченні вжито присвійний займенник?

1. вси вы съблазните сѧ о мнѣ;
2. і разидѣтъ сѧ овѣца стада;
3. іжѣ съзѣда храминѣ своѣ на камене;
4. ѣко не імамы пити отъ плода сего лозѣнаго;

5. **Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу.**

75. У якому реченні вжито неозначений займенник?

1. **даже коуръ не възгласитъ• три краты отъврѣжешн сѧ мене;**
2. **ѣко не імамы пити отъ плода сего лозънаго;**
3. **такожде і вси оученици рекоша.**
4. **іже съзѣда храминѧ своиѧ на пѣсьцѣ**
5. **бѣахѧ же етері отъ кѣнижъникъ тоу сѣдаште;**

76. У якому реченні вжито присвійний займенник?

1. **і помышлѣиште въ срѣдцихъ своихъ;**
2. **азъ николи же не съблажиш сѧ о тебѣ;**
3. **рече ємоу і ис;**
4. **даже коуръ не възгласитъ• три краты отъврѣжешн сѧ мене;**
5. **не отъврѣгѧ сѧ тебе.**

77. У якому реченні вжито вказівний займенник?

1. **такъ ли не възможе єдиного часа побѣдѣти съ мною;**
2. **не отъвергѧ сѧ тебе;**
3. **Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу;**
4. **се єсть крѣвь моѣ;**
5. **такожде і вси оученици рекоша.**

78. У якому реченні вжито вказівний займенник?

1. тако ли не възможе единого часа побѣдѣти съ мноѹ;
2. приде къ оученикомъ и обрѣте ѿ съпавша;
3. Пако въторицеѹ помоли сѧ;
4. іже съзѣда храминѹ своѹ на пѣсѣцѣ;
5. даже коуръ не възгласитъ• три крѣты отъврѣжеш сѧ мене.

79. У якій групі всі займенники належать до питальних?

1. імъ, отъ неѧ, вси, се, моѣ, вамъ, сег о, съ вами, сѧ, вси, вы;
2. кѣто, какъ коликъ, чѣто, кѣи, чѣи, колика, котораѧ;
3. намъ, вашого, наши, вамъ, намъ, себѣ, съ нимъ, какъ ва;
4. емоу, сѧ, о тебѣ, сиѹ, таѣи, мене, вси, емоу, съ мноѹ;
5. къ немоу, томъ, то, сѣликъ, съ, тѣхъ, ю.

80. У якій групі всі займенники належать до питальних?

1. імъ, отъ неѧ, вси, се, моѣ, вамъ, сег о, съ вами, сѧ, вси, вы;
2. кѣто, какъ коликъ, чѣто, кѣи, чѣи, колика, котораѧ;
3. намъ, вашого, наши, вамъ, намъ, себѣ, съ нимъ, какъ ва;

4. ємоу, сѧ, о тєбѣ, снѣж, тацѣ, менє, всѣ, ємоу, съ мноѣж;

5. кѣ нємоу, томѣ, то, сєликѣ, сѣ, тѣхѣ, кю.

81. Який із займенників не мав категорії роду?

1. сиць;
2. кын;
3. кѣто;
4. овѣ..

82. Який займенник відмінювався за м'яким типом?

1. инѣ;
2. сѣ;
3. вѣсѣ;
4. вѣсѧкѣ.

83. У якому з фрагментів тексту використано займенник?

1. оуподобѣж и мѣжжѣ мѣдроу (МЄ, Мф. УП);
2. посла... игоуменьѧ донєсти просворѣ въ ... вѣсѣ (СР);
3. і прѣда доухѣ... господоу вѣсѣ кръвь (СР);
4. и створи ꙗко бичѣ отѣ вѣрви (СЄ, И. П).

84. У якому з фрагментів тексту використано займенник у формі Д. в.

однини?

1. їти вѣзнѣсѧ глѣжштє (МЄ, Мф. УП);
2. пришѣдѣ зѣвавы тѧ ... рєчєтѣ (СР);
3. чѣто сѣ слышѣ о тєбѣ (ЗЕ, Л. ХУІ);

4. КЪТО ЧЪСТЪНЪИ ТЕБЕ ВЪДЪТЪ (ОЄ, л. XIV).

85. У якій формі використано займенник у реченні і **ДАЖДЪ**

НЫ ... БАСЛОВЛЕНІЄ?

1. Н. в. множини;
2. З. в. множини;
3. З. в. множини;
4. Д. в. множини.

86. Який займенник відмінювався за змішаним типом?

1. **ВЪСЬ;**
2. **ТАКЪ;**
3. **ВАШЬ;**
4. **ЧЪИ.**

87. У яких фрагментах тексту є займенник?

1. **СЪГРЪШНУХЪ НА НВО І ... ЮЖЕ НЪСМЪ ДОСТОІНЪ** (ЗЄ, л. ХУ);
2. **І БИГУЖ І ПО ЛАНІТАМА** (ЗЄ, л. XIX);
3. **РАЗДѢЛИ ИМА ИМѢНИК** (ОЄ, л. ХУ);
4. **ВЪ ... СЕЛѢХЪ Ї ВЪСЕХЪ. КЖПАТЪ ... ХЛѢВЫ** (ЗЄ, Мк. УІ).

88. У якому з фрагментів тексту використано питальний займенник?

1. **ВЪ ОНО ВРѢМЯ ВЪНИДЕ ІС ВЪ КАПЕРНАОУМЪ** (ОЄ, І. ІІ);

2. а иже възнесетъ сѧ съмѣритъ сѧ (МЄ, Мф. ХУІІІ);

3. рече имъ имате ли чьто сънѣдно (ОЄ, л. ХХІУ);

4. рече же приставьникъ ... чьто сътвориѡ (ЗЄ, л. ХУІ).

89. У якій формі використано займенник у тексті **тѣгда прѣдадѣтъ**

вы скръбѣ оубыѣтъ вы (МЄ, Мф. ХХІУ)?

1. Н. в. множини;

2. Р. в. множини;

3. Д. в. множини;

4. Зв. в. множини.

90. У якому з фрагментів тексту використано займенник у формі двоїни?

1. **на ны оуповахомъ**(СП);

2. **и створиѡ. Ва ловьца чкомъ** (Ск, л. ХУІІІ);

3. **тѣгда вѣсташѧ дѣвы ты вѣсѧ** (МЄ, Мф. ХХІ);

4. **приведше же ѡ кѣ бжию рабоу** (СР).

91. Який займенник відмінювався за іменниковим типом?

1. **инакъ**;

2. **кын**;

3. **таковъ**;

4. **нашь**.

92. Який з займенників не мав категорії роду?

1. съ;
2. и;
3. пакъ;
4. чьто.

93. У якому з фрагментів тексту є відносний займенник?

1. чловѣкъ бѣ домовитъ. Иже насади виноградъ (МЄ, Мф. XXI);
2. і ма єдиного оставите (СК);
3. овы же каменикмъ повиша (СК);
4. члвкъ нѣкыи имы водыны трждъ (ОЄ, л. XIУ).

94. У якому з фрагментів тексту є займенник у формі жіночого роду

Зв. в. однини?

1. поставиша же ѿ посрѣдѣ ихъ (СР);
2. и дѣвица дастъ ѿ матери своки (МЄ, Мк. УІ);
3. и въпросиша ѣ гл҃яще (МЄ, І.ІХ);
4. и рече мѣни сынъ юю оцоу (СЄ, л. ХУ).

95. У яких з фрагментів тексту є займенник?

1. и сваза и въ темьници (АЄ, л. ХУ);
2. і рѣпѣтаахѹ фарисеі і кѣнижѣници (ЗЄ, л. ХУ);
3. мжченикъ положиша ѿ въ ракахъ (СР);
4. абиѹ же по скрѣби ... слѣньце мрѣкнетъ (МЄ, Мф. ХХІУ).

96. Який займенник відмінювався за твердим типом?

1. **инъ**;
2. **вьсь**;
3. **сиць**;
4. **нашь**.

97. У якому з фрагментів тексту є відносний займенник?

1. **чци же чюдиша глжще. Къто съ ксть** (ЗЄ, Мф. ХУІІІ);
2. **не сѧди на прѣдньимь мѣстѣ еѧ** **къто чьстѣнѣи ... вѧдетъ** (ОЄ);
3. **и глагола кси. Отъкоу да пришла кси сѧмо** (СР);
4. **кжж вѣрж имаши** (СР).

98. У якій формі використано займенник у реченні **да придѣтъ на вы**

... крѣвь правѣдѣна (МЄ, Мф. ХХУІІІ)?

1. Зв. в. множини;
2. Д. в. множини;
3. Н. в. двоїни;
4. Н. в. множини.

99. У якому з фрагментів тексту займенник використано у формі двоїни?

1. **и прикоснжсѧ ржцѣ кѧ** (ЩЄ, Мф УІІІ);
2. **како можетъ члкъ ... сиѧ** **знамениѣ творити** (МЄ, І.ІХ);

3. разлжчитъ ѿ дру҃гъ отъ дру҃га (МЄ, Мф. XXУ);

4. и въпросиша. Бѣ ли еси бснъ ваю (Мє, I.IX).

ЛЕКЦІЯ 3

ПРИКМЕТНИК

ЧЛЕННІ ТА НЕЧЛЕННІ ПРИКМЕТНИКИ

Лексико-семантичні розряди прикметників. Якісні, відносні та присвійні прикметники. Особливості їх словотворення. Первинні (непохідні) та похідні прикметники.

Граматичні категорії прикметників. Рід, число, відмінок прикметника як єдина категорія. Іменні (короткі, нечленні) форми прикметників. Їх спільне походження з іменниками. Утворення і синтаксичні функції членних (повних, займенникових) прикметників. Розвиток повних форм прикметників. Нові форми повних прикметників.

ЛЕКЦІЯ 4

ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ.

СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ

Відмінювання прикметників. Особливості відмінювання коротких та повних прикметників. Два типи відмінювання повних прикметників. Невідмінювані прикметники.

Ступені порівняння якісних прикметників. Творення ступенів порівняння. Суфікси вищого ступеня порівняння. Система коротких і повних форм прикметників у вищому ступені. Найвищий ступінь порівняння прикметників. Абсолютний та відносний найвищі ступені порівняння. Особливості відмінювання. Синтаксис відмінків при ступенях порівняння.

Практичне заняття

1. Своєрідність граматичних категорій прикметників.
2. Лексико-граматичні розряди, їх утворення.
3. Короткі і повні прикметники. Їх відмінювання.
4. Ступені порівняння.
5. Утворення вищого ступеня. Відмінювання форм.
6. Утворення найвищого ступеня.
7. Синтаксис відмінків при ступенях порівняння.

Основна література

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилук. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověnština. Praha: SPN, 1984. 232 s.
6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.

Завдання до практичного заняття

1. Охарактеризуйте своєрідність граматичних категорій прикметників.

2. Лексико-граматичні розряди прикметників, їх утворення.

3. Порівняйте особливості відмінювання коротких і повних прикметників.

4. Утворіть ступені порівняння прикметників. Порівняйте їх з сучасними формами в інших слов'янських мовах.

5. Проаналізуйте особливості синтаксичних функцій прикметників у старослов'янській мові.

6.3 наведених слів випишіть окремо якісні прикметники, окремо – відносні, потім присвійні. З'ясуйте, за допомогою яких суфіксів утворені наведені прикметники.

Блѣпъ, нѣмъ, хромъ, остръ, хытръ, льстивъ, крѣвоточивъ, змиєвъ, рѣвнивъ, млѣчливъ, петровъ, львовъ, богатъ, именитъ, домовитъ, жестокъ, широкъ, краткъ, крѣпкъ, слѣзкъ, тяжкъ, людскъ, дѣтскъ, небесскъ, льнганъ, воштанъ, вокводи́нъ, или́нъ, равнъ, бѣднъ, пророчъ, овнъ, оутрънъ.

7. Знайдіть корені слів, поясніть, за допомогою яких суфіксів утворені наведені прикметники.

Горькъ, дѣтскъ, поганьскъ, добль, кожанъ, владычнъ, вльгъкъ, дрѣвѣнъ, достоинъ, овъчь, градъскъ, вышьнъ, авраамль, злачнъ, дроужнъ, мирнъ, сыновнъ, сладъкъ, кротъкъ, братъскъ.

8. Від наведених іменників утворіть прикметники на -ь.

Чловѣкъ, кѣназь, Владимиръ, отрокъ, отьць, овьца, сѣнъ.

9. Поясніть написання повних прикметників, засвідчених пам'ятками старослов'янської мови. Укажіть, які фонетичні зміни відбулися у старослов'янських прикметниках у період X – XI ст.

Кротъкъ, кротъка, кротъко; ветъхъ, ветъха, ветъхо; чьстьнъ, чьстьна, чьстьно; синь, синѧ, синє.

10. Утворіть форми вищого ступеня від поданих прикметників. Укажіть, які зміни відбуваються в

системі приголосних старослов'янської мови при утворенні форм вищого ступеня.

Драгъ, соухъ, высокъ, чьстьнъ, младъ, зълъ, смѣлъ, кротъкъ, новъ, мѣногъ, тажъкъ, макъкъ, ветъхъ, мждръ, малъ, бѣлъ, великъ, сладъкъ, хоудъ.

Тестові завдання

100. Укажіть, у яких реченнях використано якісні прикметники:

1. придоша птица нвскыѡ • і позоваша ѿ •;
2. ѿко не імѣша земля многы • і авиє прозавоша;
3. другога же падоша на земли добръ •;
4. възиде же иисифъ отъ галилеа града назаретська •;
5. съ маріеѡ • обржченоѡ емоу женоѡ сжцеѡ непразноѡ.

101. Укажіть, у яких реченнях використано якісні прикметники:

1. придоша птица нвскыѡ • і позоваша ѿ •;
2. оузьрѣвъ же исъ многъ народъ окръсть севе •;
3. другога же падоша на земли добръ •;
4. и пристѣплъ єдинъ отъ кънижники рече емоу •;
5. съ маріеѡ • обржченоѡ емоу женоѡ сжцеѡ непразноѡ.

102. Укажіть, у яких реченнях використано відносні прикметники:

1. пѣть же бѣ отъ нихъ боі • і пѣть мѣдръ •;
2. оузьрѣвъ же исъ многъ народъ окръсть севе •;
3. а мѣдрыѡ приѡша і олѣі • і въ съсѣдѣхъ свѣтильники своїми •;

4. и пристѣплѣ ѣдинѣ отѣ кѣнижъникѣ рече
емоу•;

5. а воуѣ рѣша мѣдрымѣ•.

103. Укажіть, у яких реченнях використано відносні
прикметники:

1. придоша птица небскыѣ• і позоваша ѣ•;

2. і готовыѣ вѣнидѣ• съ нимѣ на бракѣ;

3. а мѣдрыѣ приѣша і олѣі• і въ съсѣдѣхѣ
свѣтильники свои•;

4. послѣдѣ же придоша прочыѣ дѣвы глѣшѣѣ•;

5. а воуѣ рѣша мѣдрымѣ•.

104. Укажіть, у яких реченнях використано відносні
прикметники:

1. съ маріеѣ• обрѣченоѣ емоу женоѣ сѣщеѣ
непразноѣ;

2. отѣвѣштѣша же мѣдрыѣ глѣшѣѣ;

3. і готовыѣ вѣнидѣ• съ нимѣ на бракѣ;

4. а мѣдрыѣ приѣша і олѣі• і въ съсѣдѣхѣ
свѣтильники свои•;

5. послѣдѣ же придоша прочыѣ дѣвы глѣшѣѣ•.

105. Укажіть, у яких реченнях використано відносні прикметники:

1. сѣ маріеѣ • обрѣченѣ емоу женоу сѣцеѣ непразною;

2. се єсть крѣвь моѣ • новаєго завѣта •;

3. проливаемаѣ за многы • въ отъпоуштеніе грѣхомъ •;

4. ѣко не імамы пити отъ плода сєго лозънаго •;

5. въспѣвъше ізидоша въ горѣ елеоньскѣ •.

106. Укажіть, у яких реченнях використано присвійні прикметники:

1. сѣ маріеѣ • обрѣченѣ емоу женоу сѣцеѣ непразною;

2. оуподоблѣи мѣю мѣроу •;

3. проливаемаѣ за многы • въ отъпоуштеніе грѣхомъ •;

4. въ оно врѣмя приде нѣсъ въ градъ самаренскъ;

5. въспѣвъше ізидоша въ горѣ елеоньскѣ •;

107. Укажіть, у яких реченнях використано присвійні прикметники:

1. сѣ маріеѣ • обрѣченѣ емоу женоу сѣцеѣ непразною;

2. бѣ же тоу стѣдєньцѣ нѣковѣ;

3. проливаемаѣ за многы • въ отъпоуштеніе грѣхомъ •;

4. въ оно врѣмя приде нѣсъ въ градъ самаренскъ;

5. въспѣвъше ізидоша въ горѣ елеоньскѣ •.

108. У старослов'янській мові якісні прикметники утворювалися за допомогою суфіксів:

1. -окъ, -тък;
2. -нвтъ, -нкъ;
3. -ьнъ;
4. -ьскъ;
5. -овъ.

109. У старослов'янській мові якісні прикметники утворювалися за допомогою суфіксів

1. -нвтъ;
2. -нкъ;
3. -лтъ, -ьлтъ;
4. -ѣнъ, (-анъ);
5. -іъ;
6. -ин.

110. У старослов'янській мові відносні прикметники утворювалися за допомогою суфіксів:

1. -окъ, -тък;
2. -ьнъ;
3. -ьскъ;
4. -анъ;
5. -инъ.

111. У старослов'янській мові відносні прикметники утворювалися за допомогою суфіксів:

1. -окъ, -тък;
2. -ѣлъ;
3. -ьскъ;
4. -евъ;
5. -іь.

112. У старослов'янській мові присвійні прикметники утворювалися за

допомогою суфіксів:

1. -окъ, -тък;
2. -нвъ;
3. -ьнъ;
4. -евъ;
5. -ни.

113. У старослов'янській мові присвійні прикметники утворювалися за

допомогою суфіксів:

1. -нвъ;
2. -лъ, -ѣлъ;
3. -ьнъ;
4. -іь;
5. -ьнь.

114. У старослов'янській мові присвійні прикметники утворювалися за

допомогою суфіксів:

1. -окъ, -тък;
2. -нвъ;

3. -овъ (-евъ);

4. -инъ;

5. -ни.

115. У старослов'янській мові повну і коротку форму мали:

1. Тільки якісні прикметники.

2. Тільки відносні прикметники.

3. Присвійні прикметники.

4. Якісні та відносні прикметники.

5. Якісні, відносні та присвійні прикметники.

116. Який прикметник відмінювався за типом іменників на *-jā?

1. хо҃ждь;

2. синъ;

3. то҃жда;

4. сто҃удена.

117. Від якого прикметника не утворюються ступені порівняння?

1. крѣпокъ;

2. златъ;

3. кыслъ;

4. новъ.

118. Якій з фрагментів тексту містить прикметник у повній формі?

1. чловѣкъ бѣ домовитъ (МЄ, Мф. XXI);

2. и възложиша на нь тръновии вѣнць (СЄ, Мк. ХУ);

3. кльнетъ сѧ златомъ црвнымъ (МЄ, Мф. ХХІУ);

4. паки посла ины рабы множиша прввыхъ (СК, Мф. ХХІ).

119. У якому словосполученні обидва слова відмінювалися однаково?

1. мжжь боѳи;

2. небо высоко;

3. медъ сладъкъ;

4. пжть штоуждь.

120. У якому з фрагментів тексту прикметник використано у О. в. однини?

1. о добръ дѣлѣ не метемъ камениѣ на тѧ (МЄ, І. Х);

2. при мори галилеісцѣмъ видѣ симона (ЗЄ, Мк. І);

3. прѣдати ... тѣло ... рѣчьнымъ водамъ (СР);

4. і съниде дхъ стѣ тѣлєсънымъ зракомъ (ЗЄ).

121. У якому словосполученні є прикметник з основою на *-jō?

1. власъ бѣлѣ;

2. оцѣтно вино;

3. рабѣ бжин;

4. стжденьць глѣбѣкъ.

122. У якому з фрагментів тексту використано прикметник вищого ступеня?

1. и обрѣтъ пештерѣ ... въ вѣзѣ рѣчнѣмъ (СР);
2. хода іс при мори галилеісцѣ (СК, Мф. ІУ);
3. выше того ... закона тѣлеснааго (СР);
4. и железа ... макчанша сѣтъ твоего сръдѣца (СР).

123. Від якого прикметника неможливо утворити повну форму?

1. правдивъ;
2. скоудъ;
3. жениховъ;
4. свѣтозарьнъ.

124. У якому випадку прикметник виконує функцію означення?

1. и се трѣсѣ великъ бытъ въ мори (МЄ, Мф. УІІІ);
2. поусто есть мѣсто (ЗЄ, Мф. ІУ);
3. свѣдѣтельство мое нѣстъ істинъно (ЗЄ);
4. чѣто иштете живаго съ мрътвыми (СК, л. ХХІУ).

125. Яка з перерахованих форм прикметника **ништь** пізніша?

1. ништю;

2. ништоуоумоу;
3. ништоуѣмоу;
4. ништоумоу.

126. Який прикметник відмінювався за типом іменників з основою на *-jā?

1. вѣшта;
2. велика;
3. соуха;
4. лисин.

127. Від якого прикметника неможливо утворити ступені порівняння?

1. милостивъ;
2. гнилъ;
3. лѣнивъ;
4. ближънь.

128. У якому з фрагментів тексту використано прикметник у повній формі?

1. на вѣсѣкѣ же день великъ обычаи бѣ (МЄ, л. ХУІІ);
2. вида же вѣтры крѣпѣкы оубоѣ сѧ (ЗЄ, Мк. ХІУ);
3. запреѣти вѣтроу и влѣнению водьноумоу (МЄ, л. УІІІ) ;
4. съгрѣшихъ прѣдавъ кровъ неповинъж (ЗЄ, Мф. ХХУІІ).

129. У якому словосполученні обидва слова відмінювалися однаково?

1. ноша тажка;
2. скриница нова;
3. дръво зелено;
4. стоуденьць глжбокъ.

130. У якому з фрагментів тексту прикметник використано у 3. в. однини?

1. отъ оустъ твоихъ сжждж ти зълыи рабе (МЄ, л. XIX);
2. оүзрѣвъ же іс многы народы (ЗЄ, Мф. УІІІ);
3. подобно ... коупцю .. иже обрѣтъ многоцѣнны вистъръ (СК);
4. бѣ въ чрѣвъ китовѣ трн дни (ЗЄ, Мф. XII).

131. У якому словосполученні є прикметник з основою на *-jǫ?

1. зълыи корнь;
2. змла добра;
3. мѣхъ ветъхъ;
4. мжжъ боѹи.

132. У якому з фрагментів тексту використано прикметник у вищому ступені?

1. бысть тишина велиѣ (ЗЄ, Мф. УІІІ);
2. бѣ же сынъ его старѣи на селѣ (ЗЄ, л. ХУ);
3. бракъ бытъ въ кана галилеѣнцѣи (МЄ, І. ІІ);

4. НЕ САДИ НА ПРѢДЪНИМЪ МѢСТѢ (ОЄ, л. XIV).

133. Від якого прикметника неможливо утворити повну форму?

1. ЗМИЄВЪ;
2. ЗЪЛЪ;
3. ПѢСЪЧАНЪ;
4. НЕБЕСЬКЪ.

134. У якому випадку прикметник виконує функцію означення?

1. ЧЛОВѢКЪ ЄТЕРЪ БѢ БОГТЪ (ЗЄ, л. XVI);
2. СВЕРѢПЪ БО КСИ ЛЬСТЕЦЬ (СР);
3. ЖИТИК КГО СЛАВНО БЫСТЬ (СР);
4. БЫСТЬ ГЛАДЪ КРѢПЪКЪ НА СТРАНѢ ТОИ (ОЄ, л. XV).

135. Яка з форм прикметника ГЛАДЪКЪ найдавніша?

1. ГЛАДЪКАГО;
2. ГЛАДЪКАКГО;
3. ГЛАДЪА;
4. ГЛАДЪКААГО.

ЛЕКЦІЯ 5

ЧИСЛІВНИК.

ВІДМІНЮВАННЯ ЧИСЛІВНИКІВ

Слова, що означають числа. Приналежність різних груп рахункових слів у старослов'янській мові до різних груп імен. Форми словозміни і особливості сполучуваності різних груп назв чисел.

Лексико-семантичні розряди числівників. Числівники за морфологічною будовою.

Кількісні числівники, творення та особливості відмінювання. Порядкові числівники – прості, складені.

Збірні числівники у старослов'янській мові. Дробові числівники як катерогія слів, що знаходилась на стадії формування.

Практичне заняття

1. Числівник як лексико-граматичний клас слів у старослов'янській мові.

2. Кількісні числівники, їх творення, суфікси кількісних числівників.

3. Кількісні числівники за морфологічною будовою – прості, складені і безсполучникові, складені сполучникові.

4. Порядкові числівники.

5. Збірні числівники.

6. Дробові числівники.

7. Розподільні.

8. Субстантивні утворення від числівників.

9. Відмінювання числівників.

Основна література

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилук. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověnština. Praha: SPN, 1984. 232 s.
6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písennictví, 2010.

.

1.

Теоретична частина

1. Охарактеризуйте старослов'янські числівники як частину мови.
2. Порівняйте розряди за значенням старослов'янських і сучасних числівників.
3. Охарактеризуйте особливості утворення та морфологічної будови числівників.
4. Провідмінійте числівники старослов'янської мови.

Тестові завдання

136. На позначення яких числівників у старослов'янській мові використовувались самостійні слова?
1. від 1 до 10, 100, 1 000;
 2. 10 000, 100 000;
 3. 1 000 000, 10 000 000, 100 000 000;
 4. 1 000 000 000;
 5. усіх перерахованих вище.

136. Які числівники у старослов'янській мові передавалися описово?

1. 200 – 900;
2. від 11 до 19, від 20 – 90;
3. 1 000 000, 10 000 000, 100 000 000;
4. усіх перерахованих вище.

138. Які розряди числівників за значенням виділяють у старослов'янській мові?

1. кількісні, порядкові;
2. тільки кількісні;
3. кількісні, порядкові, збірні;
4. порядкові та збірні.

139. У якому реченні використано кількісний числівник?

1. **і абѣ събѣраша сѧ мнози•;**
2. **и примѣ десѧтеро братия;**
3. **Поздѣ же бѣвѣшу єдинѣ бѣ тоу•;**
4. **Паки вѣторицеѣ помолѣ сѧ гла•;**
5. **вѣ четвѣртѣхъ же стражѣ ноци• иде кѣ нимѣ исѣ хода по морю•.**

140. У якому реченні використано кількісний числівник?

1. **і абѣ събѣраша сѧ мнози•;**
2. **и примѣ десѧтеро братия;**

3. і даѣхѣ плодѣ• ово сѣто• ово шестѣ десѣтъ• ово три десѣти•;

4. третицеѣ тожде слово рекѣ•;

5. Паке въторицеѣ помоли сѣ гла•.

141. У якому реченні використано порядковий числівник?

1. і абѣ сѣвѣраша сѣ мнози•;

2. и примѣ десѣтеро братия;

3. въ четвѣртѣхѣ же стражѣ ноци• іде кѣ нимѣ исѣ хода по морю•;

4. і даѣхѣ плодѣ• ово сѣто• ово шестѣ десѣтъ• ово три десѣти•;

5. третицеѣ тожде слово рекѣ•;

6. Паке въторицеѣ помоли сѣ гла•.

142. У якому реченні використано порядковий числівник?

1. занѣ вѣ отѣ домоу и отѣ очѣствиа два• написати сѣ•;

2. и примѣ десѣтеро братия;

3. въ четвѣртѣхѣ же стражѣ ноци• іде кѣ нимѣ исѣ хода по морю•;

4. і даѣхѣ плодѣ• ово сѣто• ово шестѣ десѣтъ• ово три десѣти•;

5. третицеѣ тожде слово рекѣ•.

143. У якому реченні використано порядковий числівник?

1. зане бѣ отъ домоу и отъ очьствина два•
напсати сѧ•;

2. пѣть же бѣ отъ нихъ боуі• і пѣть мждръ•;

3. и примъ десѧтеро братия;

4. і даѣхъ плодъ• ово съто• ово шесть десѧтъ•
ово три десѧти•;

5. приходнтъ бо намъ слово къ десѧтоуоумоу чаоу
дъни.

144. У якому реченні використано збірний числівник?

1. даже коуръ не възгласитъ• три крѧты
отъврѣжешн сѧ мене•;

2. пѣть же бѣ отъ нихъ боуі• і пѣть мждръ•;

3. и примъ десѧтеро братия;

4. і даѣхъ плодъ• ово съто• ово шесть десѧтъ•
ово три десѧти•;

5. приходнтъ бо намъ слово къ десѧтоуоумоу чаоу
дъни.

145. У якому реченні використано збірний числівник?

1. приходнтъ бо намъ слово къ десѧтоуоумоу чаоу
дъни;

2. даже коуръ не възгласитъ• три крѧты
отъврѣжешн сѧ мене•;

3. і даѣхъ плодъ• ово съто• ово шесть десѧтъ•
ово три десѧти•;

4. двои людѣ быстѣ тоу;

5. і гла петрови• тако ли не възможе єдиного часа повѣдѣти съ мноѹ.

146. Які числівники у старослов'янській мові відмінювався як вказівні

займенники тѣ, то, та?

1. десѣть;
2. єдинѣ, єдина, єдино;
3. пѣть, шестѣ, сѣдмѣ, осмѣ, девѣть;
4. ніякі.

147. Які числівники у старослов'янській мові відмінювався як

іменники з основою на *-ї?

1. десѣть;
2. єдинѣ, єдина, єдино;
3. пѣть, шестѣ, сѣдмѣ, осмѣ, девѣть;
4. ніякі.

148. Які числівники у старослов'янській мові відмінювався як іменники з

основою на *-ѡ?

1. съто;
2. єдинѣ, єдина, єдино;
3. пѣть, шестѣ, сѣдмѣ, осмѣ, девѣть;
4. ніякі.

149. Які числівники у старослов'янській мові відмінювався як іменники з

основою на *-ā?

1. сѣто;
2. єдинѣ, єдина, єдино;
3. тысаѣта;
4. нїякі.

150. Складені безсполучникові числівники означали числа:

1. від 11 – 19, 20 – 90, 200 – 900;
2. від 1 – 10, 100, 1000;
3. всі, окрім перахованих у пунктах 1 та 2;
4. нїякі.

151. Синтаксичний зв'язок, який використовувався при творенні числівників від 1 до 19 називається:

1. посереднім керуванням;
2. безпосереднім керуванням;
3. узгодженням.

152. Синтаксичний зв'язок, який використовувався при творенні числівників 20, 30, 40, 200, 300, 400 називається:

1. посереднім керуванням;
2. безпосереднім керуванням;
3. узгодженням.

153. Синтаксичний зв'язок, який використовувався при творенні числів-

ників 50, 60, 70, 80, 90, 500, 600, 700, 800, 900 називається:

1. посереднім керуванням;
2. безпосереднім керуванням;
3. узгодженням.

154. Числівники **пятьдесят, шестьдесят, семьдесят** утворені

за допомогою синтаксичного зв'язку:

1. посереднім керуванням;
2. безпосереднім керуванням;
3. узгодженням.

155. Числівники **двадцать, тридцать, сорок** утворені за допомогою синтаксичного зв'язку:

1. посереднім керуванням;
2. безпосереднім керуванням;
3. узгодженням.

156. Числівники **одиннадцать, двенадцать, тринадцать** утворені за допомогою синтаксичного зв'язку:

1. посереднім керуванням;
2. безпосереднім керуванням;
3. узгодженням.

157. Числівники **одиннадцать, двенадцать, тринадцать**

утворені за допомогою синтаксичного зв'язку:

1. посереднім керуванням;
2. безпосереднім керуванням;
3. узгодженням.

158. У якому з фрагментів тексту є числівник?

1. звѣзда ... пришѣдъши ста на връхоу (СК, Мф. II);
2. нисъ же троуждъ сѧ отъ пѧти сѣдѣаше (ЩЄ, I. IV);
3. ї овѣ рыбѣ раздѣли всѣмъ (ЗЄ, Мк. VI);
4. а другоє паде на камені (АЄ, л. VIII).

159. Яке з даних слів відмінювалося за типом іменника?

1. чѣтыре;
2. десѧтын;
3. єдинъ;
4. двѧ.

160. У якій формі використано числівник у реченні **да шѣдъше**

коупимъ двѣма сътома пѣназь хлѣбы (ЗЄ, Мк. VI)?

1. О. в. множини;
2. З. в. двоїни;
3. З. в. множини;
4. О. в. двоїни.

161. Які числівники є складними?

1. ДѢВѦТЫ НА ДЕСѦТЕ;
2. ТРИ НА ДЕСѦТЕ;
3. ДѢВѦТЬДЕСѦТЫН;
4. ТРИСЪТЫН.

162. Яку з наведених нижче форм необхідно поставити замість крапок

у речення **їмѣѡи двѣѣ ... да подасть неимштоумоу (МЄ)?**

1. ризы;
2. ризъ;
3. ризѣ;
4. риза.

163. У якому з фрагментів тексту використано складений порядковий числівник?

1. година же бѣ тако шестѦѡ (ОЄ, І. ІУ);
2. възлѣгоша на лѣхы по сътоу ї пѦти десѦтъ (ЗЄ, Мк. УІ);
3. бѣ ємоу ѣко двою на десѦте лѣтоу (МЄ, Мк. УІІІ);
4. въ вѣторое на десѦте лѣто владычества (СК, л. ІІІ).

164. Який з наведених числівників відмінювався тільки у множині?

1. три;
2. сѣдмь;
3. оба;
4. съто.

165. У якій формі використано числівник у реченні
тъгда оуподобитъ

са цсртвиє нбскоє десяти дѣвѣ (МЄ, Мф. ХХУ)?

1. Р. в. однини;
2. М. в. однини;
3. Д. в. однини;
4. З. в множини.

166. У якого числівника при відмінюванні змінювалась тільки перша частина?

1. пѣтьнадесятъный;
2. съто и пѣтъ;
3. пѣтъ десятъ;
4. пѣтъ сътъ и осмь.

167. Яке з наведених нижче слів пропущено в тексті
овомоу же дастъ

... талантътъ (МЄ, Мф. ХХУ)?

1. триє;
2. дѣва;
3. чѣтырє;
4. пѣтъ.

168. У якому з фрагментів тексту використано збірний числівник?

1. кого хоштете отъ овою. отпоуштѣ вамъ (ЗЄ, Мф. XXII);
2. да обокмоу бждета свѣдѣтеля (СР);
3. мож ... трѣми дньми създати ѿ (ЩЄ, Мф. XXVI);
4. по двово днню пасха бждеть (СК).

169. Яке з наведених слів відмінювалося за займенниковим типом?

1. пѣтеро;
2. съто;
3. осмь;
4. двокъ.

170. Яку з наведених нижче форм потрібно використати замість крапок

у реченні въ пѣтокъ на ... лѣто владычества (МЄ, л. ІУ)?

1. десѣтоє;
2. десѣть;
3. десѣтє;
4. десѣтъ.

171. Які з наведених числівників є складеними?

1. тринадѣтьныи;
2. девѣтисътыи;
3. пѣть тыѣшть;

4. СЕДМЪ СЪТЪ.

172. У якій формі використано числівник у тексті **КЫ ЧКЪ ОТЪ ВАСЪ**

ІМЫ СЪТО ОВЫЦЪ (ЗЄ, Л. ІУ)?

1. З. в. однини;
2. Н. в. однини;
3. З. в. множини;
4. Р. в. множини.

173. У якому з фрагментів тексту є кількісний числівнику формі З. в.

однини?

1. **ВЪ ДВАДЕСАТЪНОК ЛѢТО** (СР);
2. **РАДОУЕТЪ СѦ ЄІ ПАЧЕ ДЕВАТИ ДЕСАТЬ ...**
НЕНОГЫБЫНИХЪ (СК);
3. **ДРОУГАА ЖЕ ДААХЪ ПЛОДЫ ОВО СЪТО ОВО**
ШЕСТЬДЕСАТЬ (ЗЄ);
4. **И СЪВЪРА СѦ НХЪ ДЪВА ДЕСАТИ И ЧЕТЫРИ** (Храбр).

174. Яке з наведених слів відмінювалось тільки в однині?

1. **ДЕСАТЬ**;
2. **ДЪВА**;
3. **ЧЕТЫРЄ**;
4. **ШЕСТЬ**.

175. У якій формі використано числівник у тексті **І ПРИМЪ .Є. ХЛѢВЪ** (ЗЄ)?

1. Н. в. однини;

2. Р. в. множини;
3. З. в. однини;
4. З. в. множини.

176. У якого числівника при відмінюванні змінювалися обидві частини?

1. дѣва дѣсѣти;
2. дѣванадѣсѣтин;
3. дѣва на дѣсѣтѣ;
4. дѣводѣсѣтъныи.

177. Яку форму слова **дѣва** потрібно вставити замість крапок в речен-

ня **ныкы[и]** же бо рабѣ **[нє]** можетъ
г[оспод]инома работати
(СК, Мф. VI):

1. дѣвою;
2. два;
3. двѣма;
4. двѣ.

ЛЕКЦІЯ 6

ДІЄСЛОВО.

ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ДІЄСЛОВА

Основні граматичні категорії старослов'янського дієслова. Категорія виду як двочленне протиставлення дієслівних основ зі значенням процесу та його обмеженості в часі, збереження в рамках дієслів ДВ та НДВ більш давнього протиставлення дієслів зі значенням направленого та ненаправленого руху, однократної та багаторазової дії, стану.

Протиставлення реального (дійсного) та ірреального (наказового та умовного) способу. Утворення форм наказового способу дії. Їх походження. Умовний спосіб дії. Проблема форм умовного способу дії із допоміжним дієсловом **вимь**, витіснення їх формами аориста **быхъ** – **быша** вже у старих кириличних пам'ятках – Савина книга, Супрасльський рукопис. Значення бажаності та зумовленої можливості, які характеризують умовний спосіб дії у старослов'янській мові.

Стан як морфологічна категорія, що реалізується на синтаксичному рівні. Особа та число дієслова як форми вираження дії (або стану).

Дієслівні класи як результат взаємодії різних типів основ інфінітива та теперішнього часу. Дієслівні основи як база для утворення різних форм однієї дієслівної лексеми.

Дієвідмінювання тематичних та атематичних дієслів у теперішньому часі. Значення форм теперішнього часу в пам'ятках старослов'янської писемності.

Основна література (до всієї теми „Дієслово”)

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилюк. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В.
Старослов'янська мова. Модульний курс.
Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověnština. Praha: SPN, 1984. 232 s.
6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.

Практичне заняття

1. Основні граматичні категорії і форми дієслова.
2. Дієслівні основи.
3. Класи дієслів.
4. Особові закінчення дієслів теперішнього часу з погляду їх походження.
5. Категорія виду.
6. Стан.
7. Спосіб дії.
8. Особливості відмінювання тематичних та нетематичних дієслів.

ЛЕКЦІЯ 7

СИСТЕМА ЧАСІВ ДІЄСЛОВА. МИНУЛИЙ ЧАС

Категорія часу як характеристика процесу у його відношенні до моменту мовлення. (абсолютний час) або іншого моменту, що береться за точку відліку (відносний час).

Система минулих часів: Синтетичні та аналітичні претеритні утворення в старослов'янській мові. Різні утворення аориста у старослов'янських пам'ятках (простий, сигматичний тематичний та сигматичний нетематичний). Діалектна локалізація типів аориста. Значення аориста.

Старослов'янський імперфект як праслов'янський новотвір. Особливості творення імперфекта від основ інфінітива різних типів.

Перфект як аналітичний минулий розмовний час, що фіксується у старослов'янських текстах у прямій мові. Значення перфекта. Варіювання в текстах перфекта і аориста (як нейтрального претерита), який забезпечує зв'язок минулого часу з теперішнім.

Плюсквамперфект як аналітичне претеритне утворення з відносним значенням передування минулої дії або стану – „давноминулий час”. Використання різних форм допоміжного дієслова: **бѣахъ** — **бѣахъ,** **бѣхъ** – **бѣша**. Факультативність використання плюсквамперфекта у текстах пам'яток.

Практичне заняття

1. Категорія часу в старослов'янській мові. Особливості значення часів.
2. Прості форми минулого часу.
3. Аорист, типи аориста, особливості утворення та використання в пам'ятках старослов'янської писемності.
4. Імперфект. Значення та утворення.
5. Складені форми минулого часу (перфект, плюсквамперфект). Їх значення та вживання.

ЛЕКЦІЯ 8

СИСТЕМА ЧАСІВ ДІЄСЛОВА. МАЙБУТНІЙ ЧАС

Система майбутніх часів. Абсолютні та відності форми. Форми теперішнього часу від дієслів доконаного виду. Майбутнє I. Майбутній у теперішньому. Передмайбутній. Майбутній у минулому. Модальне значення утворень типу **БЖДЖ ПНСАЛЪ**.

Практичне заняття

1. Майбутній простий
2. Майбутній I
3. Майбутній у теперішньому
4. Майбутній I-складений.
5. Майбутній II-складений.
6. Передмайбутній.
7. Майбутній у минулому.

Завдання до практичного заняття

1. Поділіть подані слова на морфеми. Визначте, від якої основи утворено дієслово (іменної чи дієслівної).

Кричати, правити, тржсити, тржсти, обоути, коуповати, чръпати, раждати, бити, вазати, гънати, цвисти, слышати, начинати, пѣти, жити, алкати,

отъвѣштати, оутѣшати, имѣновати, велѣти, дати, бости, бесѣдовати, писати, оусънжти, крыти.

2. Поясніть, якого значення надають наведеним дієсловам суфікси.

Везти-возити, вести-водити, плести-сплѣтати, рѣшти-нарѣкати, висѣти-вѣсити, велѣти-повелѣвати, бости-бадати, вѣскрьнжти-вѣскрьсити-вѣскрьсати, грѣти-сѣгрѣвати, капнжти-капати, лѣтѣти-лѣтати, ломити-прѣламлѣти, дати-давати, начати-начинати, гавити-гавлѣти, обрѣсти-обрѣтати, цѣлѣти-цѣловати, плочѣти-плавати, вѣзрасти-вѣзрастати.

3. У поданих дієсловах визначте основу інфінітива і основу теперішнього часу.

Велѣти, дати, сѣнжти, врѣшти, писати, имѣти, бости, бесѣдовати, гѣнати, минжти, клонити, млѣчати, гоубити, пѣти, хвалити, тлѣти, пешти, дѣлати, родити, плести, видѣти, грѣмѣти, мошти, лѣтѣти, начати, тѣшти, слѣшати, мѣнѣти, ходити.

4. Подані дієслова згрупуйте по класах (за основою теперішнього часу). У тематичних дієсловах виділіть теми, за допомогою яких утворені ці дієслова.

Бывати, видѣти, вѣдѣти, жѣдати, звѣнжти, имѣти, ловити, любити, дати, бѣрати, вѣзати, раждати, млѣти, слѣпнжти, свѣтлѣти, радовати,

велѣти, гънати, коуповати, чръпати, дѣлати, млѣчати, цѣловати, минжти, пати, оумѣти, слышати, гастти.

5. Поясніть, чому в поданих дієсловах приголосні **г, к, х** зазнали змін.

Послоушати, обличати, лежати, бѣжати, млѣчати, кричати, стоучати, дръжати, поржчати, дышати, оутѣшати.

6. Від поданих дієслів утворіть форми сигматичного аориста: а) з суфіксом **-с**; б) з суфіксом **-х**; в) з суфіксом **-ох**.

Класти, мошти, востти, чьстти, тешти, цвистти, пати, мръзнжти, пѣти, съхнжти.

7. Поставте наведені дієслова у формі наказового способу.

Плестти, писати, знати, пешти, хвалити, велѣти, дати, гънати, капнжти, быти, родити.

8. Запишіть в однині, множині і двоїні наказового способу такі дієслова: **жешти, решти, мошти, гастти**. Поясніть чергування звуків.

9. Визначте основу інфінітива у наведених дієсловах. Випишіть окремо дієслова з інфінітивною основою на приголосний, окремо – з основою на голосний. Зверніть увагу на зміни в системі приголосних

при утворенні неозначеної форми, на якість голосних основи інфінитива.

Решти, дати, жати, м'ясти, пасти, зр'ясти, минжати, чьсти, стати, п'яти, родити, мати, трясати, т'ясти, с'яжати, гр'ясти, чьти, варити, пьсти, класти, м'ясти, яти, хвалити, д'яти, мьсти, клати, б'яжати, ити, в'ясти, стоати, шити, обоути, грети, в'д'яти, пати, крыти, знати, жити, брести, б'д'яти, вести, влачити, грысти, бити, плочити, крычати, з'яжати, почити, рати, жр'яти, грасти, быти, мошти, с'ьсти, цвисти, м'язжати, жьсти, лити, нести, рыти, начати, б'рати, нскати.

10. Від поданих дієслів утворіть активні дієприкметники минулого часу з суфіксом -а- і родовими закінченнями -ъ, -а, -о.

Ходити, жьсти, вести, дати, знати, в'д'яти, пасти, минжати, класти, двигжати, мошти.

11. Граматична категорія, що об'єднувала дійсні, умовні та наказові форми називалася _____ .

12. Утворіть можливі форми простого аориста від поданих дієслів. Якщо від якогось з них не можна утворити простого аориста, то поясніть чому.

Ити, класти, п'яти, минжати, джати, бьсти, пасти, крыти, тьсти, цвисти, д'яжати, плести,

чѣсти, жѣшти, мрѣзнѣти, рѣшти, вѣсти, писати, дѣлати.

Тестові завдання

178. Граматична категорія, що характеризує відношення між суб'єктом

і об'єктом у процесі дії називається:

1. спосіб дії;
2. стан;
3. вид.

179. Розподіл дієслів на активні, пасивні та зворотно-середні відбува-

ється за граматичною категорією:

1. способу дії;
2. стану;
3. виду.

180. Уживання в постпозиції до дієслова зворотного займенника **сам**

було характерним показником:

1. зворотно-середнього стану;
2. пасивного стану;
3. активного стану.

181. Часова форма, яка утворювалася від дієслів недоконаного виду і

означала дію, що відбувається одночасно з моментом мовлення

називається:

1. аористом;
2. теперішнім часомом;
3. простим майбутнім часом;
4. імперфектом.

182. У якому реченні використано дієслівні форми теперішнього часу?

1. повели ми прити къ тѣбѣ по водамъ;
2. і излѣзъ ис кораблѣ петръ хощаше на водахъ;
3. і видѣвъше и оученици хощтъ по морю;
4. оубѣди ис оученикы своя влѣсти въ корабль;
5. отъвѣштаете же имъ родителѣ его вѣвѣ ꙗко съ естъ сынъ наю.

183. У якому реченні використано дієслівні форми теперішнього часу?

1. и остави ѿж огонь;
2. привѣса къ нѣмоу вѣсѣнѣи многы. и изгна словомъ доухы•;
3. єдинъ отъ кѣнижъникъ рече ємоу•;
4. да събѣдетъ са реченое исанемъ прромъ;
5. въ оно в пришед исъ въ домъ петровъ•.

184. У якому реченні використано дієслівні форми теперішнього часу?

1. оучителю идѣ по тѣбѣ;

2. і• дѣвѣ ѿже примѣша свѣтильники своя•
ізидоша противѣ женихоу;
3. пѣть же бѣ отъ нихъ боуі• і пѣть мѣдрѣ•;
4. моудаштю же женихоу• въздрѣмаша са са•;
5. тѣгда вѣсташа са дѣвы ты• І оукрашиша
свѣтильники своя•.

185. Укажіть, у якому рядку використано дієслова у теперішньому часі?

1. се ізде сѣи• да сѣетъ;
2. придоша птица нескыи• і позоваша ѣ;
3. імѣи оуши слышати да слышитъ•
4. дроугаѣ же падоша на каменіихъ;
5. ѣко не імѣша земаи многы• і авіе прозѣбоша;

186. Укажіть, у якому рядку використано дієслова у теперішньому часі:

1. слѣньцю вѣсиѣвъшю присѣаѣ• зане не імѣхъ
корениѣ;
2. а дроугаѣ падоша въ трѣниі;
3. і възиде трѣниі і подави є;
4. дроугаа же падоша на земаи добрѣ• і даахъ
плоды;
5. иже нарицаетъ са виѣльеомъ.

187. Часові форми, які називали дію, що має відбутися після моменту

мовлення називалася:

1. простий майбутній час і I майбутній час;
2. простий майбутній час і II майбутній час;
3. майбутній час і II майбутній час.

188. У якому реченні використано дієслівні форми простого майбутнього часу?

1. да съвѣдетъ сѧ реченое исанемъ прромъ;
2. Бѣдите і молитє сѧ•;
3. Паки вѣторицеѡ помолѧ гла;
4. оче моі аште не можетъ чаша си мимо іти отъ мене;
5. і пришьдъ паки обрѣте ѡ съпаштѧ•.

189. У якому реченні використано дієслівні форми простого майбутнього часу?

1. тѣгда приде къ оученикомъ• і гла імъ;
2. і снъ чскъ прѣдаетъ сѧ въ ржцѣ грѣшникомъ;
3. оуподоблѧ его мжжеви мждроу•;
4. Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу;
5. послѣдъ же придоша прочѧѧ дѣвы глѧштѧ•.

190. У якому реченні використано дієслівні форми простого майбутнього часу?

1. •і• дѣвѣ ѡже примѣшѧ свѣтильники своѧ• ізидоша противѧ жениху;

2. и всакъ слышдѣ ми словеса си• и не творѣ
ихъ• оуподобитъ сѧ мѧжеви боую;

3. моудаштю же женихоу• въздрѣмаша сѧ всѧ•;

4. тѣгда вѣсташа всѧ дѣвы ты• І оукрашиша
свѣтильники своѧ•;

5. рече гъ притѣчѧ снѧ.

191. Простими формами минулого часу у
старослов'янській мові були:

1. аорист та імперфект;
2. аорист та перфект;
3. перфект та плюсквамперфект;
4. імперфект та перфект;
5. аорист та плюсквамперфект.

192. Аналітичними формами минулого часу у
старослов'янській мові
були:

1. аорист та імперфект;
2. аорист та перфект;
3. перфект та плюсквамперфект;
4. імперфект та перфект;
5. аорист та плюсквамперфект.

193. За значенням форми минулого часу в
старослов'янській мові поді-
лялися на:

1. абсолютні та відносні;
2. прості та складені;
3. особові та іменні

194. До відносних форм минулого часу, які виражали час протікання

дії по відношенню до іншої дії, належали:

1. аорист;
2. аорист та перфект;
3. перфект та плюсквамперфект;
4. імперфект та перфект;
5. імперфект, перфект, плюсквамперфект.

195. Форми минулого часу, які називали дію, що в минулому тривала

деякий час і була завершена до моменту мовлення, називалася:

1. імперфект,
2. перфект,
3. аорист.

196. У якому реченні використано дієслова у формі простого аориста?

1. **Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу;**
2. **і видѣвъше и оученици ходашть по морю• сѣмаша сѣ;**
3. **і отъ страха възъпиша;**
4. **дръзайте азъ єсмъ не боите сѣ•;**
5. **ги аште ты єси• повели ми прити къ тебѣ по водамъ•.**

197. У якому реченні використано дієслова у формі простого аориста?

1. Вѣ тѣждѣ днь ішьдѣ ис із домоу сѣдѣаше при мори;
2. събѣраша сѧ кѣ нѣмоу народи мнози;
3. и съниде дѣждѣ • и приде рѣкы •;
4. другаѣ падоша вѣ трѣнні;
5. и идѣху вси • кѣждо написатѣ сѧ вѣ свої градѣ •.

198. У якому реченні використано дієслова у формі простого аориста?

1. і • дѣвѣ ѡже приимѣша свѣтільники своя • ізидоша противѣ женихоу;
2. и остави ѡ огонь;
3. пѧть же бѣ отѣ нихѣ боуі • і пѧть мѣдрѣ;
4. боуѧ бо приимѣша свѣтільники своя • не възаша бо съ собою олѣѣ;
5. а мѣдрыѧ приѡша і олѣі.

199. У якому реченні використано дієслова у формі простого аориста?

1. и изгѣна словомѣ доухы;
2. а боуѧ рѣша мѣдрымѣ;
3. послѣдѣ же придоша прочѧѧ дѣвы глѣшѧ;
4. і примѣ чашѣ • і хвалѣ въздавѣ дастѣ імѣ глѧ •;

200. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

нетематичного аориста?

1. **моудаштю же женихоу • въздрѣмаша сѧ всѧ •;**
2. **полоу ношти же въплъ бы •;**
3. **онъ же отъвѣштавъ рече • амин • глѧж вамъ не вѣдѣ ва;**
4. **Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу •;**
5. **такожде і вси оученици рекоша •.**

201. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

нетематичного аориста?

1. **І отъпоуцѣ народы възиде на горѣ єдинъ помолитѣ сѧ •;**
2. **корабъ же бѣ по срѣдѣ морѣ;**
3. **тѣгда възсташа всѧ дѣвы ты •;**
4. **четврътѣхъ же стражъ ноци • іде къ нимъ исъ хода по морю •;**
5. **Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу.**

202. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

нетематичного аориста?

1. **повели ми прити къ тебѣ по водамъ •;**
2. **Въ тѣжде днь ішѣдъ ис із домоу сѣдѣаше при мори;**
3. **придоша птица нескыѧ • і позобаша ѣ •;**

4. абиѣ же и сѣ простерѣ рѣкѣ ѡтѣ і•;
5. отѣвѣшташѣ же мѣдрѣмѣ глѣшѣмѣ.

203. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

нетематичного аориста?

1. • і примѣ чашѣ• і хвалѣ вѣздавѣ да сѣ имѣ гла•;
2. друѣгаѣ же падошѣ на каменіхѣ•;
3. слѣнцю вѣснѣвѣшю присваѣ• занѣ не имѣхѣ корениѣ;
4. і вѣзидѣ трѣннѣ і подави є;
5. і дадохѣ плоды• ово сѣто• ово шѣсть десѣтъ• ово •.

204. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

нетематичного аориста?

1. и идѣхѣ вси• кѣждо напсѣтъ сѣ вѣ свої градѣ•;
2. а воуѣ рѣшѣ мѣдрѣмѣ;
3. • і всѣ народѣ на поморни стоѣше;
4. вѣ оно в• изидѣ повелѣннѣ отѣ кесѣра авѣгѣста;
5. вѣзидѣ же и ѡсиѣ отѣ галилѣѣ града назарѣтѣска• вѣ иудѣѣ вѣ градѣ двѣ.

205. У якому реченні використано дієслівца у формі сигматичного

тематичного аориста?

1. дѣвѣ ѿже приимѣша свѣтильники своя • і зидоша противѣ жениху •;
2. моудаштю же жениху • въздрѣмаша сѧ всѧ •;
3. полоу ношти же вѣпль бы •;
4. тѣгда ... дѣвы ты... оукрасиша свѣтильники своя •;
5. а боуѧ рѣша мѣдрымъ.

206. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

тематичного аориста?

1. приде женихъ • і готовыѧ внидѣ • съ нимъ на бракъ •;
2. онъ же отъвѣштавъ рече • аминъ • глахъ вамъ не вѣдѣ ва •;
3. Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу •;
4. приде къ оученикомъ • і обрѣте ѧ съпаша • і гла петрови • тако ли •;
5. боуѧ бо приємѣша свѣтильники своя • не възаша бо съ собою олѣѣ.

207. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

тематичного аориста?

1. і пришьдѣ пакы обрѣте ѧ съпаша •;

2. вѣсте бо очи імъ таготѣнѣ•;
3. іже създа храминѣ своѣ на пѣсьцѣ;
4. и нападоша на храминѣ тѣ•;
5. иже створи храмъ своі на камене•.

208. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

тематичного аориста?

1. і вѣниде паки••• вѣ каперѣнаоуѣмѣ•;
2. абѣ събѣраша сѣ мнози•;
3. не можѣте пристѣпити кѣ немоу• за народѣ отѣкрыша покровѣ;
4. и придѣ кѣ немоу носѣще ослаблена жілами•;
5. і вѣ раздрѣше-ниє єѣ веліє зѣло•.

209. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

тематичного аориста?

1. вѣахѣ же єтері отѣ кѣнижѣникѣ тоу сѣдашѣ;
2. съпашѣмѣ же чкомѣ• придѣ врагѣ єго•;
3. всѣ плѣвелѣ• по сѣдѣ пѣшеница і отидѣ•;
4. и придоша рѣкѣ•;
5. єгда же прозѣбѣ трѣва• і плодѣ сътвори•.

210. У якому реченні використано дієслова у формі сигматичного

тематичного аориста?

1. вѣхъ же нѣци• отъ кѣнижъникъ тоу сѣдаще;
2. пришедъше равн гноу рѣша•;
3. онъ же рече имъ врагъ члвкъ се сътвори.;
4. вѣахъ же етері отъ кѣнижъникъ тоу сѣдаште;
5. и възвѣаша вѣтри и опъроша сѧ хранинѣ
тон.

211. Форми минулого часу, які називали дію, що в минулому тривала

деякий час або неодноразово повторювалася називалася:

1. імперфект,
2. перфект,
3. аорист.

212. У якому реченні використано дієслова у формі імперфекта?

1. і всь народъ на поморни стоѣше;
2. събѣраша сѧ къ нѣмоу народи м;нози•
3. і ѣко вѣлѣзъ въ корабъ сѣде•;
4. гла імъ много• притѣчами гла•;
5. се ізиде сѣѧи• да сѣетъ•.

213. У якому реченні використано дієслова у формі імперфекта?

1. придоша птица нескыѧ • і позоваша ѿ•;
2. дру҃гаѿ же падоша на каменіихъ•;
3. слѣньцю вѣсиѿвѣшю присвадж•;
4. възиде трѣнии і подави є•;
5. і излѣзъ ис кораблѣ петръ хоуждаше на водахъ.

214. У якому реченні використано дієслова у формі імперфекта?

1. дру҃гаа же падоша на земли добрѣ•;
2. імѣѧи оуши слышати да слышитъ•;
3. Въ тѣжде днь ішѣдъ ис із домоу сѣдѣаше при мори;
4. се написание бысть владѣціюмоу сиріеѧ кїрїеѧ•;
5. възиде же иѡсифъ отъ галилеѧ града назаретська.

215. У якому реченні використано дієслова у формі імперфекта?

1. зане бѣ отъ домоу и отъ очьствїѧ два•;
2. слѣньцю вѣсиѿвѣшю присвадж• зане не імѣхъ корениѿ;
3. написати сѧ• съ марїеѧ• обрѣченюѧ ємоу женоѧ сѡщєѧ непразноѧ бысть;
4. же кгда быста тоу• испльнища сѧ днїє родити єі•;

5. и роди снѣ свои прѣвѣнъ. и повитѣ ѿ и положи въ псалмѣхъ.

216. У якому реченні використано дієслова у формі імперфекта?

1. въ оно в пришед исъ въ домъ петровъ. и видѣтъштѣ его;

2. прикоснѣ сѧ ржцѣ еѧ. и остави ѣз огонь.

3. ѿ даахъ плоды. ово съто. ово шесть десѧтъ. ово;

4. поздѣ же бывшю. привѣсѧ къ нѣмоу бѣсѣнѣи многы;

5. и изгѣна словомъ доухы;

6. ѿ авѣе събѣраша сѧ мнози. ѣко къ томоу не въмѣштаахъ сѧ.

217. У реченні и идѣхъ вси. кѣждо напсѧтъ сѧ въ свои градъ.

підкреслене дієслово використано у формі:

1. аориста;

2. імперфекта;

3. перфекта.

218. У реченні ѣко къ томоу не въмѣштаахъ сѧ. підкреслене дієслово

дієслово використано у формі:

1. аориста;

2. імперфекта;

3. перфекта.

219. У реченні •**НА НЕМЪЖЕ ОСЛАБЛЕНИ СЪ ЛЕЖААШЕ**• підкреслене дієслово

використано у формі:

1. аориста;
2. імперфекта;
3. перфекта.

220. У реченні **БѢАХҀЖЕ ЄТЕРІ ОТЬ КЪНИЖЬНИКЪ ТОУ СѢДАШТЕ** під-

креслене дієслово використано у формі:

1. аориста;
2. імперфекта;
3. перфекта.

221. Форми минулого часу, які називали дію, що своїм результатом була

пов'язана з теперішнім часом, називалася:

1. імперфект,
2. перфект,
3. аорист.

222. Форми перфекта у старослов'янській мові утворювалися:

1. поєднанням особової форми теперішнього часу дієслова **имати** та активного дієприкметника минулого часу на **-л-**;

2. поєднанням особової форми теперішнього часу часу дієслова **БЫТИ** та активного дієприкметника минулого часу на -л-;

3. поєднанням особової форми імперфекту дієслова **БЫТИ** та активного дієприкметника минулого часу на -л-.

223. У якому реченні використано дієслово у формі перфекта?

1. **зѧнѣ бѣ отъ домоу и отъ очьствина два• написати сѧ•;**

2. **и примѣ десѧтеро братия;**

3. **мьнѣ николи же не далъ еси козьямѣ;**

4. **і даѣхъ плодъ• ово съто• ово шесть десѧтъ• ово три десѧти•;**

5. **третицеѣ тожде слово рекъ•.**

224. У якому реченні використано дієслово у формі перфекта?

1. **зѧнѣ бѣ отъ домоу и отъ очьствина два• написати сѧ•;**

2. **пѧть же бѣ отъ нихъ боуі• і пѧть мждрь•;**

3. **и примѣ десѧтеро братия;**

4. **і даѣхъ плодъ• ово съто• ово шесть десѧтъ• ово три десѧти•;**

5. **ги не добро ли сѣма сѣлъ еси на селѣ твоємѣ.**

225. Формами минулого часу, які називали дію, що передувала іншій

дії у минулому, є:

1. імперфект,
2. перфект,
3. плюсквамперфект.

226. У реченні **оученици бо кго ошьли вѣахѹ въ градѹ** дієслово

використано у формі:

1. аориста;
2. імперфекта;
3. перфекта;
4. плюсквамперфекта.

227. У реченні **се бо вѣ знамение далѹ имѹ** дієслово використано у

формі:

1. аориста;
2. імперфекта;
3. перфекта;
4. плюсквамперфекта.

228. Часовими формами, які називали дію, що має відбутися після

моменту мовлення, називалася:

1. простий майбутній час і I майбутній час;
2. простий майбутній час і II майбутній час;
3. I майбутній час і II майбутній час.

229. У якому реченні використано дієслівні форми простого майбутнього часу?

1. да събѣдетъ сѧ реченое исанемъ прромъ;
2. Бѣдите і молитє сѧ•;
3. Паки вѣторицеѡ помолѧ сѧ гла;
4. оче моі аште не можетъ чаша си мимо іти отъ мене;
5. і пришѣдъ паки обрѣте ѡ съпаштѧ•.

230. У якому реченні використано дієслівні форми простого майбутнього часу?

1. тѣгда приде къ оученикомъ• і гла імъ;
2. і снѣ чскѣ прѣдаетъ сѧ вѣ рѣцѣ грѣшникомъ;
3. оуподоблѧ его мѧжеви мѧдроу•;
4. Отъвѣштавѣ же петръ рече ємоу;
5. послѣдъ же придошѧ прочѧѧ дѣвы глѧштѧ•.

231. У якому реченні використано дієслівні форми простого майбутнього часу?

1. •і• дѣвѣ ѡже примѣшѧ свѣтильники своѧ• ізидошѧ противѧ жениху•;
2. и всакѣ слышѧ ми словеса си• и не творѧ ихъ• оуподобитъ сѧ мѧжеви боу•;

3. моудаштю же женихоу • въздрѣмаша сѧ всѧ •;
4. тѣгда вѣсташа всѧ дѣвы ты • І оукрасиша свѣтильники свои •;
5. рече гъ притѣчѧ снѧ.

232. У якому реченні використано дієслівні форми простого майбутнього часу?

1. в жодному;
2. вѣ оно в пришед исѣ вѣ домѣ петровѣ;
3. и видѣ тѣшѣ єго • лежѧщѧ огнемѣ жегомѧ •;
4. и прикоснѧ сѧ рѣцѣ єѧ • и остави ѧ огонь;
5. оузьрѣвѣ же исѣ многѣ народѣ окрѣстѣ себе • повелѣ итѣ на онѣ полѣ..

233. У реченні прѣжде • даже коурѣ не вѣзгласитѣ • три крѧты

отѣврѣжеш и сѧ мене ... використано форму:

1. простого майбутнього часу;
2. І майбутнього часу;
3. ІІ майбутнього часу.

234. У реченні аште і вси сѣблазнѧтѣ сѧ о тебѣ • азѣ николи же

не сѣблазнѧ сѧ о тебѣ... використано форму:

1. І майбутнього часу;
2. простого майбутнього часу;
3. ІІ майбутнього часу.

235. У якій групі всі дієслова мають форму простого майбутнього часу?

1. оуподобитѣ сѧ, оуподоблѧ, събѣдетѣ сѧ;
2. імамы пити, примѣ, разидѣтъ сѧ, дасть;
3. пиіте, єсть, съблажнѧ сѧ, побѣдѣти, отъврѣгѧ сѧ;
4. бѣдетѣ покаалѣ сѧ, разидѣтъ сѧ, дасть, імамы пити, примѣ.

236. У якій групі всі дієслова мають форму простого майбутнього часу?

1. съблазнѣтъ сѧ, не възгласитѣ, отъврѣжешн сѧ, не отъврѣгѧ сѧ;
2. рѣша, обрѣте, не възможе, молитє сѧ, не вьнидете;
3. пиіте, не імамы пити, съблазните сѧ, поражѧ, разидѣтъ сѧ;
4. остави, събѣдетѣ сѧ, повелѣ иті, понесе.

237. У якому реченні використано дієслівні форми І майбутнього часу?

1. Тѣгда гла і ис• вси вы съблазните сѧ о мнѣ въ снѣ ношѣ;
2. ѣко не імамы пити отъ плода сего лозѣнаго;
3. псано бо єсть поражѧ пастырѣ• і разидѣтъ сѧ овьца стада;
4. і примѣ чашѧ• і хвалѧ въздавъ дасть імѣ гла•;

5. пиіте отъ неѡ вси• се естъ крѣвь моѣ• новаго завета•.

238. У якому реченні використано дієслівні форми І майбутнього часу?

1. азъ николи же не съблажнѣ сѧ о тебѣ•;
2. аште ми сѧ ключитѣ і съ тобою оумрѣти не отъвергѣ сѧ тебе•;
3. приде къ оученикомъ• і обрѣте ѡ спашѣ•;
4. прѣвы рече емоу село коупихъ и имамъ нѣждѣ изнѣти и видѣти є;
5. тако ли не възможе єдиногo часа побѣдѣти съ мною•.

239. У реченні ко́го же ты имаши зрѣти акы бога... використано форму:

1. простого майбутнього часу;
2. І майбутнього часу;
3. II майбутнього часу.

240. Часовими формами, які називали дію, що має відбутися у майбут-

ньому і передує іншій дії у майбутньому, називалася:

1. І майбутній час;
2. II майбутній час;
3. І майбутній час і II майбутній час;

241. Форми І майбутнього часу у старослов'янській мові утворювалися:

1. поєднанням особової форми простого майбутнього часу допоміжного слова **БЫТИ** та активного дієприкметника минулого часу на -л-;

2. поєднанням особової форми теперішнього часу допоміжного слова **БЫТИ** та інфінітива;

3. поєднанням особової форми теперішнього часу допоміжного слова **ИМАТИ** та інфінітива;

242. У формах І майбутнього часу у старослов'янській мові в функції

допоміжного дієслова, окрім основного **начати**, могли використо-
вуватися дієслова:

1. **Быти**;

2. **Имати**;

3. **Хотѣти**?

243. У якому реченні використано дієслівні форми II майбутнього часу?

1. **Ѧште ли бѣдетъ не добръ покаалъ сѧ то да не приѧтъ бѣдетъ.**;

2. **оуподобѧх и мѧжю мѧдроу.**;

3. **и всѣкъ слышѧи словеса моѣ си. и не творѧ ихъ. оуподобитъ сѧ мѧжю боу.**;

4. **и съниде дѣждь и приде рѣкы. и възвѣашѧ вѣтри.**;

5. і вѣ раздроуше-нне єѡ веліє зѣло•.

244. У якому реченні використано дієслівні форми II майбутнього часу?

1. тако ли не възможе єдиного часа побѣдѣти съ мноѡж•;

2. Бѣдите і молитє сѡ• да не вьнидете вѣ напастѣ•;

3. чє моі аште не можетѣ чаша си мимо іти отѣ мене•;

4. пачє скрѡж таіною сє єда бѣдетѣ солгалѣ;

5. сє привлижи сѡ година• і снѣ чскѣ прѣдаетѣ сѡ вѣ ржцѣ грѣшьникомѣ.

245. У реченні **Аште бѣде правено покаалѣ сѡ о хлѣбѣ о водє...** вико-

ристано форму:

1. простого майбутнього часу;

2. I майбутнього часу;

3. II майбутнього часу.

246. Форми II майбутнього часу у старослов'янській мові утворювалися:

1. поєднанням особової форми теперішнього часу допоміжного слова **имати** та інфінітива;

2. поєднанням особової форми простого майбутнього часу допоміжного слова **быти** та активного дієприкметника минулого часу на -лї;

3. поєднанням особової форми теперішнього часу допоміжного слова **БЫТИ** та інфінітива.

ЛЕКЦІЯ ІО

ІМЕННІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА. ІНФІНІТИВ. СУПІН. ДІЄПРИКМЕТНИК

Іменні форми дієслова, що повністю або частково зберігають граматичні значення основ, від яких вони утворені. Інфінітив як невідмінювана форма дієслова з суфіксом **-ти**, що зберігає видове значення основи та перехідності, а також значення стану, яке виражене в сполученнях із займенником **са**. Переважне використання інфінітива у складних предикативних конструкціях.

Супін як невідмінюване дієслівне утворення з суфіксом **-ть**, яке зберігає видове значення основи, але втратило здатність керувати знахідним відмінком прямого додатка (керує родовим відмінком). Спеціалізоване використання супіна при дієсловах руху для вказівки мети руху.

Дієприкметник як віддієслівне утворення, яке зберігає видове значення дієслівної основи і значення перехідності, але використовується при іменниках і має форми словозміни прикметника. Значення стану та часу у дієприкметниках.

Активні дієприкметники теперішнього та минулого часів, особливості їх утворення і відміни. Відносні часові значення дієприкметників теперішнього та минулого часу, особливості їх утворення. Членні та не членні форми дієприкметників. Індоевропейські витоки активних дієприкметників. Функції активних дієприкметників.

Активні дієприкметники минулого часу з суфіксом -л- (невідмінювані), їх закріплення у складі аналітичних дієслівних форм.

Пасивні дієприкметники як спеціальні форми виразу стану значень у пасивних конструкціях. Утворення та відмінювання пасивних дієприкметників теперішнього та минулого часів. Походження суфіксів пасивних дієприкметників.

ЛЕКЦІЯ 11

РОЗВИТОК ДІЄПРИСЛІВНИКІВ

Проблема дієприслівника як особливої форми дієслова у старослов'янській мові, що формується на базі активних дієприкметників. Відображення зародження дієприслівникових форм у старослов'янських пам'ятках. Особливості граматичних категорій дієприслівників.

Значення дієприслівникових форм. Особливості їх функціонування у реченні.

Практичне заняття

1. Іменні форми дієслова. Їх особливості.
2. Інфінітив. Особливості утворення та функціонування в текстах.
3. Супін.
4. Дієприкметники. Граматичні категорії дієприкметників.
5. Активні дієприкметники теперішнього часу. Утворення форм.
6. Активні дієприкметники минулого часу. Утворення форм.
7. Пасивні дієприкметники теперішнього і минулого часів. Утворення форм.
8. Особливості синтаксичних функцій активних і пасивних дієприкметників.
9. Проблема дієприслівника як особливої форми дієслова.

Основна література

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилук. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověnština. Praha: SPN, 1984. 232 s.
6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.

Тестові завдання

247. Іменними, або неособовими, формами дієслова у старослов'янській

були:

1. аналітичні форми минулих часів;
2. форми інфінітива та супіна;
3. форми дієприкметників;
4. форми наказового та умовного способів.

248. Форми дієслова, які за походженням були формою давального

відмінку індоєвропейського іменника на -і називалися:

1. супін;
2. інфінітив;
3. дієприкметник.

249. Форми дієслова, які за походженням були формою знахідного

відмінку індоєвропейського іменника на -й, називалися:

1. супін;
2. інфінітив;
3. дієприкметник.

250. У реченні **Въ тѣждѣ днь ішьдѣ ис із домоу сѣдѣашѣ при**

мори підкреслене слово це:

1. форма аорита особового дієслова;
2. форма супіна;
3. форма дієприкметника минулого часу?

251. У реченні **се іґидѣ сѣян• да сѣетъ ...** підкреслене слово є:

1. іменником;
2. атрибутивним дієприкметником;
3. субстантивованим дієприкметником?

252. У реченні **сѣѣштюмоу• ова оубо падоша при пжти•** викорис-

тано форму:

1. іменника;
2. повного прикметника;
3. повного дієприкметника.

253. У реченні **і всѣкъ слышані словеса моѣ си • і не творѧ іхъ •**

оуподобитъ сѧ мжю бою • функцію підмета виконує:

1. повний дієприкметник теперішнього часу;
2. повний прикметник;
3. означальний займенник?

254. У реченні **і видѣвъше и оученици ходашть по морю • съмашѧ**

сѧ глѧште • ѣко призракъ естъ використано:

1. апозитивний дієприкметник і атрибутивний дієприкметник;
2. два апозитивних дієприкметника і атрибутивний дієприкметник;
3. три аподитивних дієприкметників і атрибутивний дієприкметник?

255. У реченні **ідѣте же паче къ продажштиімъ і коупите сѣбѣ**

активний дієприкметник виконує функцію

1. присудка.
2. означення;
3. підмета;

4. непрямого додатка?

256. Пасивні дієприкметники теперішнього часу утворювалися за допомогою суфіксів:

1. -жшт-, -ашт-;
2. -уч-, -яч-;
3. -ом-, -им-, -єм-;
4. -т-, -єн-, -н-?

257. Пасивні дієприкметники минулого часу утворювалися за допомогою суфіксів:

1. -жшт-, -ашт-, -уч-, -яч-;
2. -ом-, -им-, -єм-;
3. -т-, -єн-, -н-?

258. Пасивні дієприкметники у старослов'янській мові за формою поділялися на:

1. активні та пасивні;
2. повні та коротки;
3. якісні, кількісні та відносні.

259. Пасивні дієприкметники у старослов'янській мові за граматичним значенням поділялися на:

1. активні та пасивні;
2. повні та коротки;

3. якісні, кількісні та відносні.

260. У реченні **и повитъ і•и положи въ гасльхъ** підкреслене слово це:

1. повний пасивний дієприкметник минулого часу;
2. повний пасивний дієприкметник теперішнього часу;
3. короткий пасивний дієприкметник минулого часу;
4. короткий активний дієприкметник теперішнього часу.

261. У реченні **и видѣ тѣштѣ его• лежащѣ огнемъ жегомѣ** підкрес-

лене слово це:

1. повний пасивний дієприкметник минулого часу;
2. короткий пасивний дієприкметник теперішнього часу;
3. короткий пасивний дієприкметник минулого часу;
4. короткий активний дієприкметник теперішнього часу?

262. У реченні **и видѣ тѣштѣ его• лежащѣ огнемъ жегомѣ** під-

креслене слово виконує функцію:

1. присудка.
2. означення;
3. підмета.

263. У реченні і придоша къ нѣмоу носаште ослаблена жилами.

носимъ чѣтырьми використано:

1. пасивний короткий дієприкметник теперішнього часу;
2. пасивний короткий дієприкметник минулого часу;
3. пасивний короткий дієприкметник теперішнього часу і пасивний короткий дієприкметник минулого часу.

264. У якому реченні використано дієслова у формі інфінітива?

1. отъпоуштаѣтъ ти сѧ грѣси•;
2. възъми одръ твои• і ходи•;
3. оставите коупъно расти обоє до жатвы•;
4. възстани възъми одръ твои•;
5. і възъмъ одръ ізиде прѣдъ всѣмн•.

265. У якому реченні використано дієслова у формі інфінітива?

1. аште ми сѧ ключить і съ тобою оумрѣти не отъврѣгъ сѧ тебе•;
2. въ оно въниде исъ въ капернаоумъ•;
3. и слоухъ бысѣ ꙗко въ домоу єсть авне• съвѣраша сѧ мнози;
4. чадо• отъпоуцаѣтъ сѧ тебѣ грѣси твои•;
5. и всакъ слышѣ ми словеса си• и не творѣ ихъ• оуподобить сѧ мѧжеви бою•.

266. У якому реченні використано дієслова у формі інфінітива?

1. І авиє оубѣди исъ оученикы;
2. і гла петрови• тако ли не възможе единого часа побѣдѣти съ мноѹж•;
3. і видѣвъше и оученици ходаштъ по морю•;
4. ис гла• дрѣзанти азъ есмъ не боите сѧ•;
5. онъ рече приди•.

267. У якому реченні використано дієслова у формі інфінітива?

1. се ізиде сѣѡн• да сѣетъ•;
2. кѣто можетъ отъпоустати грѣхы• тѣкъмо единъ бѣ•;
3. и роди снъ свої прѣвѣнць• и повитъ і•и положи въ гасльхъ•;
4. и остави ѡгнь•;
5. да съвѣдетъ сѧ реченоє исанемъ прромъ глцемъ•.

268. У якому реченні використано дієслова у формі інфінітива?

1. чѣто естъ оудобѣе решти ослабленоумоу•;
2. тѣ недѣгъи наша пріѣтъ и болѣзни понесе•;
3. повелѣ иті на онъ полъ;
4. а боуѧ рѣша мѣдрымъ• дадите намъ отъ олѣѣ вашего•;
5. ідѣштамъ же імъ коупитъ•.

269. У якому реченні використано дієслова у формі супіна?

1. и идѣху вси• кѣждо написатъ сѧ въ свої градъ•;

2. инѣ притѣчѣ прѣдѣложи имъ гла•;

3. оуподоби сѧ црствіе небское• чкоу сѣвъшюмоу доброе сѣмѧ и селѣ своемъ;

4. приде врагъ его• і всѣ плѣвелъ• по срѣдѣ пшеница;

5. егда же прозѣбе трѣва• і плодъ сѣтвори• тѣгда ави сѧ і плѣвелъ•.

270. У якому реченні використано дієслова у формі супіна?

1. пришедъше раби гноу рѣша•;

2. ги не добро ли сѣмѧ сѣлѣ еси на селѣ твоємъ•;

3. авие же исъ простеръ рѣкѣ ѡтъ і•;

4. отъкѣдоу оубо имѧтѣ плѣвелъ;

5. онъ же рече имъ врагъ чскъ се сѣтвори•.

271. У якому реченні використано дієслова у формі супіна?

1. хоштеши ли оубо да шѣдъше исплѣвемъ ѡ•;

2. еда въстрѣгаѣште плѣвелъ• въстрѣгнете коупно съ нимъ і пшеницѣ;

3. оставите коупно расти оное до жатвы;

4. въ врѣмѧ жатвѣ рекѣ дѣлательмъ съберѣте прѣвѣ плѣвелъ;

5. а пшеницѣ съберѣте въ житѣницѣ моѣ;
6. се изиде съѣжи. да съетъ..

272. У якому реченні використано дієслова у формі супіна?

1. пи́те отъ нея вси. се е́сть крѣвь моѣ. новаго за́вѣта;
2. вси вы съблазните сѧ о мнѣ въ снѣ ношѣ;
3. писано бо е́сть поража пастыръ. і разидѣтъ сѧ овца стада;
4. идѣшамъ же імѣ коупитъ.;
5. прѣжде. даже коуръ не възгласитъ. три краты отъврѣжеш сѧ мене.

273. У якому реченні використано дієслова у формі супіна?

1. гла емоу петръ аште ми сѧ ключитъ і съ тобою оумрѣти не отъврѣж сѧ тебе;
2. приде къ оученикомъ. і обрѣте ѧ съпаша;
3. Бѣдите і молитѣ сѧ. да не внидете въ напасть;
4. даже коуръ не възгласитъ. три;
5. възиде на горѣ единъ помолитъ сѧ.

274. У реченні І авиє оубѣди нсѣ оученикы влѣсти въ корабль.

підкреслене дієслово використано у формі:

1. теперішнього часу;

2. інфінітива;
3. супіна?

275. У реченні **імѣѣи оуши слышати да слышитѣ**• підкреслене

дієслово використано у формі:

1. теперішнього часу;
2. інфінітива;
3. супіна?

276. У реченні **изиде повелѣніе отъ кесара авьгѣста• написати всѣмъ**

въселенѣмъ підкреслене дієслово використано у формі:

1. теперішнього часу;
2. інфінітива;
3. супіна?

277. У реченні **и идѣхѣ вси• кѣждо напсатѣ сѧ въ свої градѣ**•

підкреслене дієслово використано у формі:

1. теперішнього часу;
2. інфінітива;
3. супіна?

278. У реченні **же кгда быста тоу• испльница сѧ днне родити єі**

підкреслене дієслово використано у формі:

1. теперішнього часу;

2. інфінітива;
3. супіна?

279. У реченні **ВЪЗІДЕ НА ГОРЖ ЄДИНЪ ПОМОЛИТЬ СЯ** підкреслене

дієслово використано у формі:

1. теперішнього часу;
2. інфінітива;
3. супіна?

280. У реченні **АВНЄ ЖЕ ИСЪ ПРОСТЕРЪ РЖКЖ ЯТЪ І** підкреслене

дієслово використано у формі:

1. теперішнього часу;
2. інфінітива;
3. супіна?

281. Укажіть, у якому рядку використано дієслова в інфінітиві:

1. аште ми сѧ ключитъ і сѧ тобою оумрѣти не отъврѣгъ сѧ тебе;
2. всѣкъ оубо іже слышитъ словеса моѣ си;
3. оуподобляѧ и мѧжю мѧдроу;
4. іжъ сѧзѣда храмниѧ своѧ на камене;
5. і сѧнидѧ дожди і придѧ рѣкы.

282. Укажіть, у якому рядку використано дієслова в інфінітиві:

1. Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу;
2. аште і вси съблазнатъ сѧ о тебѣ. азъ николи же не съблажнѧ сѧ о тебѣ;

3. рече ємоу і ис• аминь глѣж тебѣ;
4. Бѣдите і молитє сѧ• да не вьнидете вѣ напасть;
5. І авиє оубѣди исъ оученикы вьлѣсти вѣ корабь• і варити и на ономъ полоу.

283. Укажіть, у якому рядку використано дієслова у супіні:

1. і примъ чашѣ• і хвалѣ вѣздавѣ;
2. пиіте отъ неѧ вси• се єсть крѣвь моѣ• новаєго завѣта;
3. вѣспѣвѣше ізидошѧ вѣ горѣ елеоньскѣ;
4. се ізидє сѣѧи• да сѣетѣ;
5. Тѣгда гла і ис• вси вы сѣблазнитє сѧ о мнѣ вѣ сиѣ ноштѣ.

284. Укажіть, у якому рядку використано дієслова у супіні:

1. іджштамѣ же імѣ коупитѣ;
2. Отѣвѣштавѣ же петрѣ рече ємоу;
3. аште і вси сѣблазнѧтѣ сѧ о тебѣ• азѣ николи же не сѣблажнѣ сѧ о тебѣ;
4. рече ємоу і ис• аминь глѣж тебѣ;
5. приде кѣ оученикомѣ• і обрѣте ѧ сѣпашта•.

285. У якому з фрагментів тексту є дієприкметник?

1. ї послашѧ кѣ немоу єдины отъ фарисѣи (МЄ, Мк. XII);

2. ꙗ въ храмѣ не живѣаше нѣ въ гробѣхъ (МЄ, Л. УІІІ);

3. ꙗко овца не ѡмѣштѣ пастоуѣа (ЗЄ, Мк. ЦІ);

4. послаины рабы множиша прѣвыхъ (МЄ, Иф. ХХІ).

286. У якому з фрагментів тексту є пасивний дієприкметник минулого часу?

1. подроузи єго бывающа съжалиша си (СК, Мф. ХУІІІ);

2. придоша на мѣсто нарцаемое краниево (ЗЄ, Л. ХХІІІ);

3. сказаша гви єго всѣ бывѣша (СК, Мф. ХУІІІ);

4. соль да ісыпана вждетъ вѣнѣ (ЗЄ, Мф. У).

287. Від якого дієслова активний дієприкметник минулого часу утво-

рювався за допомогою суфікса *-us-?

1. пасти;

2. падати;

3. просити;

4. видѣти.

288. У якому з фрагментів тексту є короткий дієприкметник ч.р. у формі Д. в. однини?

1. імѣющоу бо всѣде дано вждетъ (МЄ, Мф. ХХУ);

2. творѣ ... волиѣ пославѣшааго ма (АЄ, I. УІ);
3. ісоу рождышю са въ видѣлѣомѣ (СК, Мф. II);
4. оузрит ємръзость стоѣштѣ на мѣстѣ (МЄ, Мф. XXI).

289. У якому випадку при утворенні пасивного дієприкметника мину-

лого часу палаталізується кореневий приголосний?

1. бити;
2. приблизити;
3. распати;
4. оузати.

290. У якому з фрагментів тексту є активний дієприкметник?

1. крѣвъ праведна проливаема на зємляѣ (МЄ, Мф. XXIII);
2. глаголаша ємоу вси да распатъ вждетъ (ЗЄ, Мф. XXVII);
3. бѣ же написано ис назарѣи црь иудѣискъ (ЗЄ, I. XXVI);
4. зачѣнѣшю же ємоу сърицати слово (СК, Мф. ХУІІІ).

291. Від якого дієслова пасивний дієприкметник минулого часу утво-

рювався за допомогою суфікса *-н-?

1. осждити;
2. посѣлати;

3. вѣзати;
4. постигнѣти.

292. У якому з фрагментів тексту є дієприкметник ж.р. у формі Р. в.

однини?

1. сѣде на . . . мѣстѣ нарицемѣмъ литостратѣ (ЗЄ, I. XIX);
2. ничѣто тайно ... ни бысть потаено (ЗЄ, I. XIX);
3. идеть въ слѣдъ погыбѣша дондеже обрѣтеть ѿ (ЗЄ, Л. ХУ);
4. обрѣтъ овѣцѣ мои погыбѣши (ЗЄ, Л. ХУ).

293. Який дієприкметник утворено від дієслова ІУ класу?

1. искоушенъ;
2. проклѣтъ;
3. оукраденъ;
4. помилованъ..

294. У якому з фрагментів тексту є повний пасивний дієприкметник?

1. стоѣхъ ... жены вѣшѣдѣша съ нимъ (ЗЄ, Л. XXIII);
2. ово паде при пѣти и попырано бысть (ОЄ, Л. УІІІ);
3. и обрѣтоша сѣдѣща члвкъ ... облѣчена (ОЄ, Л. УІІІ);

4. посланъ выстъ къ двѣмъ обрѣченѣмъ (СР).

295. У якому з фрагментів тексту є пасивний дієприкметник?

1. и слышаста и оба оученика (ЩЄ, І. І);
2. не десѣтъ ли ѣштитиша сѧ ѣ(ЗЄ, Л. ХУІІ);
3. выстъ воуръѣ вѣтрѣна велиѣ (ЗЄ, Мк. ІУ);
4. тѣгда съвыстъ сѧ реченое пророкомъ (ЗЄ, Мф. ХХУІІ).

296. У якому з фрагментів тексту є пасивний дієприкметник теперішнього часу?

1. обрѣте отроковицѧ лежащѧ на одре (ЗЄ, Мк. УІІ);
2. даша ємоу рыбы печены часть (МЄ, Лк. ХХІУ);
3. тѣшта же лежалаше огнемъ жегома (ЗЄ, Мк. І);
4. они же поємѣше і вѣса (ЗЄ, І. ХІХ).

297. Який дієприкметник утворено за допомогою суфікса *-t-?

1. распѣтъ;
2. съмыслашта;
3. изгнанин;
4. насажена.

298. У якому з фрагментів тексту є дієприкметник ч.р. у формі 3. в.?

1. тѣгда воіни прѣімше іса на сѣдишти (ЗЄ, Мф. XXVII);
2. гробъ ... бѣ исѣченъ отъ камене (ОЄ, Мк. ХУ);
3. і авіе ... обрѣштета жрѣбець привѣзанъ (МЄ, Мф. XXI);
4. сѣтъ съхранены кости наша (СР).

299. У якому слові при утворенні пасивного дієприкметника палаталізувався кореневий приголосний?

1. оуготовити;
2. принести;
3. избрати;
4. закрыть.

300. У якому з фрагментів тексту є активний дієприкметник?

1. отъпоуштѣ вамъ іса нарицаемаго ха (ЗЄ, Мф. XXVII);
2. подоваатъ сноу чскоумоу оубьеноу быти (ЗЄ, Л. IX);
3. и отврѣзѣше съкровища принесоша ємоу (СК, Мф. II);
4. свѣтильникъ подъ сплдомъ положенъ (ЗЄ, Мк. ІУ).

301. Від якого дієслова пасивний дієприкметник минулого часу утворювався за допомогою суфікса *-t-?

1. размѣти;
2. оставити;
3. расыпати;
4. красти.

302. У якому з фрагментів тексту є активний дієприкметник у формі

ж. р., 3. в. однини?

1. ко҃гда тѣ видѣхомъ алчѣща (МЄ, Мф. ХХУ);
2. съпащемъ же члвкомъ приде врагъ (ЛУ, Мф. ХІІІ);
3. идѣтъ ти въ мѣкѣ вѣчѣнѣѣ (МЄ, Мф. ХХУ);
4. и имѣшѣѣ сѧ прѣжде рыбѣ възѣми (СК, Мф. ХУІІІ).

303. Який дієприкметник утворено від дієслова У класу?

1. съвѣзанъ;
2. ослабленоу;
3. изѣдена;
4. реченоу.

304. У якій формі представлено дієприкметник в тексті придоша ...

дѣвѣ глѣща ги ги отвѣзи намъ (ОЄ, Мф. ХХУ)?

1. Р. в. однини;
2. 3. в. множини;

3. З. в. однини;
4. Н. в. множини.

305. За морфологічними показниками дієприкметники старослов'ян-

ської мови поділялися на:

1. активні та пасивні;
2. атрибутивні та апозитивні;
3. дієприкметники доконаного та недоконаного виду?

306. За синтаксичними особливостями дієприкметники старослов'ян-

ської мови поділялися на:

1. активні та пасивні;
2. атрибутивні та апозитивні;
3. дієприкметники доконаного та недоконаного виду?

307. Подібно по прикметникових форм дієприкметники старослов'ян-

ської мови поділялися на:

1. активні та пасивні;
2. повні та короткі;
3. якісні, кількісні та відносні.

308. Морфологічними показниками активних дієприкметників теперішнього часу були суфікси:

1. -жшт, -ашт;
2. -уч, -яч;

3. -вѣш, -ѣш, -ѣш.

309. Морфологічною особливістю коротких активних дієприкметників

теперішнього часу чоловічого та середнього роду у

Н. в. однини є:

1. відсутність суфіксів -жшт, -ашт;
2. відсутність закінчень;
3. відсутність множини.

310. Форми дієприкметників типу **несы, ве́ды, пѣкы, сѣхны, дады** і

подібні належали до:

1. активних дієприкметників теперішнього часу Н. в. жіночого роду однини;
2. активних дієприкметників теперішнього часу Н. в. чол.-сер. роду однини;
3. активних дієприкметників теперішнього часу Н. в. жіночого роду множини;
4. активних дієприкметників теперішнього часу Н. в. чол.-сер. роду множини;
5. дієприслівників.

311. Форми дієприкметників типу **крыѡ, пиѡ, мещѡ, плача** і подібні

належали до:

1. активних дієприкметників теперішнього часу Н. в. жіночого роду однини;

2. активних дієприкметників теперішнього часу Н. в. чол.-сер. роду однини;

3. активних дієприкметників теперішнього часу Н. в. жіночого роду множини;

4. активних дієприкметників теперішнього часу Н. в. чол.-сер. роду множини.;

5. дієприслівників.

312. Морфологічними показниками активних дієприкметників минулого часу були суфікси:

1. -жшт, -ашт;

2. -ґч, -яч;

3. -въш, -ъш, -ьш.

313. Морфологічною особливістю коротких активних дієприкметників

минулого часу чоловічого та середнього роду у Н. в. однини є:

1. відсутність суфіксів;

2. наявність суфікса в усіченому вигляді з втратою приголосного [ш].

314. Форми дієприкметників типу **несъ, плетъ, пекъ, рекъ** подібні і

належать до:

1. активних дієприкметників минулого часу Н. в. жіночого роду однини;

2. активних дієприкметників минулого часу Н. в. чол.-сер. роду однини;

3. активних дієприкметників минулого часу Н.в. жіночого роду множини;

4. активних дієприкметників минулого часу Н. в. чол.-сер. роду множини;

5. дієприслівників.

315. Форми дієприкметників типу **пивъ, знавъ, носивъ, бывъ** подібні і

належать до:

1. активних дієприкметників минулого часу Н. в. жіночого роду однини;

2. активних дієприкметників минулого часу Н. в. чол.-сер. роду однини;

3. активних дієприкметників минулого часу Н. в. жіночого роду множини;

4. активних дієприкметників минулого часу Н. в. чол.-сер. роду множини;

5. дієприслівників.

316. У якому реченні використано активний дієприкметник теперішнього часу?

1. послѣдъ же придоша прочая дѣвы;

2. четвъртъжъ же стражъ ноци• иде къ нимъ исъ хода по морю;

3. і отъ страха възъпиша;

4. гла імъ много;

5. зане не імѣаше главины земли.

317. У якому реченні використано активний дієприкметник теперішнього часу?

1. а боуѡа рѣша мѣдрымѣ;
2. отъвѣшташа же мѣдрымѣ;
3. вида же вѣтры крѣпкы оубоѣ і сѧ.
4. приде женихъ. і готовыѧ выидѣ. съ нимѣ на бракѣ;
5. і затворены быша двѣри.

318. У якому реченні використано активний дієприкметник теперішнього часу?

1. онѣ же отъвѣштавѣ рече. аминъ. глѣхъ вамѣ не вѣдѣ ва;
2. наченѣ оутапати възъпи глѣхъ;
3. і примѣ чашѣхъ;
4. се єсть крѣвь моѣ. новаєго завѣта. проливаемаѣ за многы;
5. Отъвѣштавѣ же петръ рече ємоу.

319. У якому реченні використано активний дієприкметник теперішнього часу?

1. такожде і вси оученици рѣша;
2. дхъ бо бѣдрѣ а плоть немоштьна;
3. да събѣдетѣ сѧ реченоє исанемѣ прромѣ глѣхемѣ;

4. і оставъ ѿ паки шьдъ помоли сѧ• третицеж;
5. тѣгда приде къ оученикомъ• і гла імѣ.

320. У якому реченні використано активний дієприкметник теперішнього часу?

1. приде къ оученикомъ• і обрѣте ѿ съпашѣ;
2. і не паде сѧ• основана бо бѣ на камені;
3. і приѣхъ рѣкы• і възвѣаша вѣтри• і опърѣша сѧ храминѣ тоіі паде сѧ;
4. і авѣе събѣраша сѧ мнози• ѣко къ томоу не вѣмѣштаахъ сѧ;
5. Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу.

321. У якому реченні використано активний дієприкметник минулого часу?

1. Поздѣ же бѣвѣшю єдинѣ бѣ тоу• корабѣ же бѣ по срѣдѣ морѣ;
2. і излѣзъ ис кораблѣ петръ хождаше на водахъ ;
3. авіе же исъ простеръ рѣкѣ ѣтъ і ;
4. събѣраша сѧ къ ємоу народи мнози•;
5. петръ рече ємоу ... азъ николи же не съблажнѣ сѧ о тебѣ.

322. У якому реченні використано активний дієприкметник минулого

часу?

1. і придоша къ нѣмоу носашѣ ослаблена жилами;
2. ... і не могашѣ пристѣпити къ нѣмоу за народъ;
3. на нѣмъже ослаблены съ лежаашѣ;
4. Отъвѣштавъ же петръ рече ємоу;
5. и остави ѿ огонь • и вѣста и слоужаашѣ ємоу •.

323. У якому реченні використано активний дієприкметник минулого часу?

1. и всакъ слышѣ ми словеса си • и не творѣ ихъ • оуподобитъ сѣ мѣжеви бою;
2. Въ тѣжде днь ішѣдъ ис із домоу сѣдѣашѣ при мори;
3. Въ оно в вѣниде исъ въ капернаоумъ;
4. и слоухъ быс ѣко въ домоу естъ;
5. авиє • събѣраша сѣ мнози • ѣко къ томоу не вѣмѣцѣти сѣ.

324. У якому реченні використано активний дієприкметник минулого часу?

1. і глаашѣ нмъ слово;
2. и приѣхъ къ нѣмоу носѣще ослаблена жилами носимъ чѣтырьми;
3. и не могашѣ пристѣпити къ нѣмоу • народомъ;

4. Ѡкрыша покровъ идеже бѣ и съвѣсиша одръ•
на немъ же ослаблены сълежааше;

5. •і• дѣвѣ ѡже примѣша свѣтильники своя•
изидоша противъ женихоу.

325. У якому реченні використано активний
дієприкметник минулого
часу?

1. се написание бысть владѣціюмоу сирієѡ

2. тѣгда вѣсташа всѧ дѣвы ты• І оукрашиша
свѣтильники своя•;

3. гла ослабленомоу... вѣстани вѣзьми одръ
твои• І иди въ домъ твои;

4. і вѣста авіе• і вѣзьмѣ одръ изиде прѣдъ
вѣсѣми;

5. пришедѣше раби гноу рѣша• ги не добро ли
сѣма сѣла еси на селѣ твоємъ.

ЛЕКЦІЯ 12

ПРИСЛІВНИК

Прислівник як частина мови. прислівникові утворення від займенникових коренів, що мають узагальнене обставинне значення – місця, часу, способу дії.

Прислівники, які утворені від іменних основ шляхом афіксації - якісні (ДОБР—о, ДОБР—ѣ, ДОБР—ъ), способу дії та інші.

Прислівники, утворені від обставинних прийменникових конструкцій. Адвербіалізація відмінкових форм як безперервний процес поповнення прислівників.

Прислівники, походження яких невизначено.

Практичне заняття

1. Прислівник старослов'янської мови як частина мови.
2. Походження прислівників.
3. Розряди прислівників за значенням.
4. Особливості правопису старослов'янських прислівників.

Основна література

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилюк. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.

2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověnština. Praha: SPN, 1984. 232 s.
6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.

Тестові завдання

326. Прислівники старослов'янської мови ділилися на:

1. відіменні та відзайменникові;
2. місця, часу, способу дії, міри та ступеня;
3. змінювані та незмінювані.

327. За допомогою суфіксів **-ѣ, -є, -ю, -ъ, -ь** утворювалися прислівники:

1. відіменні;
2. відзайменникові;
3. прислівники, походження яких нез'ясовано.

328. У реченні **І авиє оубѣди и съ оученикы вьлѣсти въ корабь** •

використано:

1. відіменний прислівник;
2. відзайменниковий прислівник;
3. у реченні прислівників нема.

329. У реченні **Поздѣ же бывъшу єдинь вѣ тоу**•
використано

прислівник, який утворено від:

1. іменника;
2. прикметника;
3. займенника.

330. За допомогою суфіксів від основ займенників
утворилися при-
слівники:

1. **сьде, вьсьде, тамо, овамо**;
2. **коупно, прѣвѣ**;
3. **тѣгда, отѣкоудѣ**.

331. Слова **вѣторицеѣ, третицеѣ, седмцеѣ,**
дѣвашѣ,

тришѣ належать до:

1. числівників,
2. прислівників,
3. прикметників.

332. У реченні **і вѣ раздроуше-нне єѣ веліє зѣло**•
(Матфей, YII)

використано прислівник:

1. місця,
2. часу,
3. способу дії,
4. міри та ступеня дії.

333. У реченні **слоуѣхъ выс(тъ) ѿко въ домоу єсть** • для позначення

місця дії використано:

1. прислівник;
2. іменник з прийменником.

334. У реченні **что єсть оудовѣ** • використано:

1. повну форму прикметника;
2. порівняльний ступінь прикметника;
3. прислівник.

ЛЕКЦІЯ 13

СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ

Службові частини мови. Особливості їх граматичних категорій та значення.

Прийменники як прислівникові за походженням слова, які спеціалізувалися на уточненні синтаксичних відношень. Первісний синкретизм . Первинні та „нові” прийменники.

Сполучники та частки як засоби вираження модальних та синтаксичних значень. Просодичний статус сполучників (проклітики) та часток (енклітики). Випадки відхилення у старослов'янських перекладах від загального для давніх індоєвропейських мов закону Вакернагеля (енклітики ставляться після першої акцентно самостійної словоформи) під впливом грецького оригіналу.

Наявність в старослов'янських текстах сполучників займенникового походження, які утворювалися для перекладу синтаксичних засобів сполучування ("підпорядкування") предикативних одиниць грецького оригіналу.

Практичне заняття

1. Уживання прийменників у старослов'янській мові. Їх походження. Похідні та непохідні прийменники.
2. Особливості використання прийменників з відмінками у старослов'янській мові.
3. Сполучник. Походження, особливості вираження сурядних та підрядних зв'язків.
4. Частки. Словотворчі частки. Фразові частки. Формотворчі частки.
5. Вигуки. Функції у реченні. Походження.

Основна література

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилюк. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověnština. Praha: SPN, 1984. 232 s.

6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.

7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.

Тестові завдання

335. За походженням прийменники старослов'янської мови поділяють-

ся на :

1. первинні;
2. похідні, або нові.

336. У реченні **і възъмъ одръ ізиде прѣдъ вьсѣмн** використано:

1. первинний прийменник;
2. похідний прийменник.

337. У реченні **і всѣ плѣвелъ• по срѣдѣ пьшеница і отиде•**

використано:

1. 4 прийменники;
2. 3 прийменники;
3. 1 прийменник.

338. У старослов'янській мові за походженням та морфологічною будо-

вою сполучники поділялися на :

1. прості, складні, складені;
2. прості, складні, складені, похідні;
3. сполучники та сполучні слова.

339. У реченні **вѣстрѣгажшѣ плѣвелѣ • вѣстрѣгнете коупѣно съ**

нимѣ і пышеницѣ • використано сполучник:

1. простий,
2. складний,
3. складений;
4. сполучне слова.

340. У реченні **помышлѣхѣ въ срдцихѣ своихѣ • чѣто съ • тако глетѣ**

використано сполучник:

1. простий,
2. складний,
3. складений;
4. сполучне слово.

341. У реченні **не можшѣ пристѣпити къ нѣмоу • за народѣ**

отѣкрыша покровѣ ідеже бѣ прокопавѣше съвѣсиша одрѣ •

використано сполучник:

1. простий,
2. складний,
3. складений;
4. сполучне слово.

ЛЕКЦІЯ 14

СИНТАКСИС СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ ОСОБЛИВОСТІ СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКОГО РЕЧЕННЯ

Синтаксична будова старослов'янського речення як індоєвропейської (номінативної будови) мови. Співвіднесеність з реченнями грецької мови. Вільний порядок слів у реченні як засіб актуального членування речення. Особливості узгодження підмета з присудком (називний предикативний, множина дієслівного присудка при підметі, який виражено збірними іменниками). Особливості безприйменникового керування у старослов'янській мові.

Конструкції з подвійними відмінками (родовий, знахідний, давальний).

Проблема межі предикативних одиниць всередині складного цілого і способи поєднання предикативних частин у речення за допомогою сполучників та часток.

Засоби виразу підрядного зв'язку між предикативними одиницями. Можливості поєднання сурядного та підрядного зв'язку.

Передача чужої мови.

Практичне заняття

1. Порядок слів у старослов'янському реченні.
2. Типи речень за метою висловлювання.
3. Двоскладні та односкладні речення.
4. Головні члени речення.
5. Другорядні члени речення.
6. Односкладні речення. Їх характеристика.
7. Просте ускладнене речення.
8. Складне речення.

Основна література

1. Леута, О. І. Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс для студентів філологічних спеціальностей / О.І. Леута, О.Р. Гаврилюк. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник для вузів. Київ: Вища школа, 1975. 295 с.
3. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 262 с.
4. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
5. Večerka R. Staroslověnština. Praha: SPN, 1984. 232 s.
6. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
7. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.

ЛЕКЦІЯ 15

„ДАВАЛЬНИЙ САМОСТІЙНИЙ”. ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ТА СТРУКТУРА

Синтаксичні функції активних дієприкметників у старослов'янській мові. Їх співвіднесеність з функціями активних дієприкметників у грецьких оригіналах. „Давальний самостійний” як відокремлений зворот, що функціонально еквівалентний самостійній предикативній одиниці.

Походження „давального самостійного”. Переклад „давального самостійного” на сучасні слов'янські мови.

Еволюція „давального самостійного”.

Тестові завдання

342. Синтаксично незалежний зворот, у якому активний деприкметник

у Д. в. сполучався з іменником або займенником у Д. в., називався:

1. давальний самостійний;
2. конструкція з називним відмінком прямого об'єкта.

343. У якому реченні використано активний дієприкметник у складі

звороту „давальний самостійний”:

1. раби же рѣша ємоу. хоштеши ли оубо да шьдѣше ісплѣвемъ ѿ;

2. Поздѣ же бѣвшю єдинъ бѣ тоу. корабъ же бѣ по срѣдѣ морѣ;

3. онъ же рече ни еда вѣстрѣгаѣште плѣвелъ. вѣстрѣгнете коупно съ нимъ і пшеницѣ;

4. бѣхъ же нѣциі. отъ кѣнижъникъ тоу сѣдаще. и помышлѣхъ въ срдцихъ своихъ;

5. разоумѣвъ ис дхомъ своимъ. ѣко тако ти помышлѣхъ въ себѣ. рече імъ.

344. У якому реченні використано активний дієприкметник у складі

звороту „давальний самостійний”:

1. и придѣ къ нѣмоу носѣще ославлена жілами;

2. и не могѣште прістѣпити къ нѣмоу. народомъ;

3. зане не імѣаше глѣбины земаѣ. слѣньцю вѣсиѣвшю присвадѣ;

4. Ѡкрыша покровъ идеже бѣ. и прокопавѣше сѣвѣсиша одръ. на немъ же ославлены сълежааше;

5. и видѣвъ исъ вѣрѣ ихъ гла ославленоумоу чѣдо отъпоуцаѣхъ сѣ тебѣ грѣси твои.

345. У якому реченні використано активний дієприкметник у складі

звороту „давальний самостійний”:

1. моудаштю же женихоу. вѣздрѣмаша сѣ всѣ;

2. приде къ оученикомъ. і обрѣте ѿ сѣпаша;

3. і примъ чашѣ • і хвалѣ въздавъ дастъ імъ гла;

4. възспѣвъше ізидоша въ горѣ елеоньскѣ;

5. послѣдъ же придоша прочѣмъ дѣвы глѣшѣмъ • ги ги отврѣзи намъ.

346. У реченні іджштамъ же імъ коупитъ • приде женихъ викори-

стано:

1. зворот давальний самостійний;
2. підрядне речення;
3. підмет.

347. У реченні поздѣ же бывшю • привѣса къ нѣмоу бѣсънѣи

многоы використано:

1. підрядне речення;
2. зворот давальний самостійний;
3. підмет.

348. У реченні се ізиде сѣмѣи да сѣетъ сѣмѣштюмоу ова оубо

падоша при пжти використано:

1. підрядне речення;
2. підмет;
3. зворот давальний самостійний.

349. У реченні се написание бысть владѣщюмоу сирнеѣ

күрнеж • повний дієприкметник виконує синтаксичну функцію:

1. додатка;
2. означення;
3. присудка.

350. У реченні **і видѣвъше и оученици ходаштъ по морю • съмаша**

са глѣште • ѣко призракъ естъ використано:

1. апозитивний дієприкметник і атрибутивний дієприкметник;
2. два апозитивні дієприкметники і атрибутивний дієприкметник;
3. три апозитивні дієприкметники і атрибутивний дієприкметник.

351. У реченні **ідѣте же паче кѣ продажштиімъ і коупите себѣ**

активний дієприкметник виконує функцію:

1. присудка.
2. означення;
3. підмета;
4. непрямого додатка.

352. У реченні **іджштамъ же імъ коупитъ • приде женихъ** активний

дієприкметник виконує функцію:

1. присудка;
2. означення;
3. підмета;
4. непрямого додатка.

353. У реченні **и пристѣплъ єдинъ отъ кѣнижъникъ рече ємоу**

підкреслене слово це:

1. підмет;
2. присудок;
3. обставина.

354. У реченні **зане бѣ отъ домоу и отъ очьствиа два • написати**

сѧ • съ мариеѡ • обрѣченоеѡ ємоу женоѡ сѡщєѡ непразноеѡ

быстѣ підкреслене слово це:

1. повний пасивний дієприкметник минулого часу;

2. повний пасивний дієприкметник теперішнього часу;

3. короткий пасивний дієприкметник минулого часу;

4. короткий активний дієприкметник теперішнього часу.

355. У реченні **зѧне вѣ отъ домоу и отъ очьствина два• написати сѧ•**

съ марієѡ• обрѡченоѡ ємоу женоѡ сѡщєѡ непразноѡ

бытъ підкреслене дієприкметник виконує функцію:

1. означення;

2. підмета;

3. присудка.

356. У реченні **и повитъ і•и положи въ псалхъ** підкреслене слово це:

1. повний пасивний дієприкметник минулого часу;

2. повний пасивний дієприкметник теперішнього часу;

3. короткий пасивний дієприкметник минулого часу;

4. короткий активний дієприкметник теперішнього часу.

357. У реченні **и видѣ тѣштѡ єго• лежѡщѡ огнемъ жегомъ під-**

креслене слово це:

1. повний пасивний дієприкметник минулого часу;

2. короткий пасивний дієприкметник теперішнього часу;

3. короткий пасивний дієприкметник минулого часу;

4. короткий активний дієприкметник теперішнього часу.

358. У реченні **и видѣ тѣштѣ єго • лежѣщѣ огнемъ жегомъ** під-

креслене слово виконує функцію:

1. присудка.

2. означення;

3. підмета.

359. У реченні **да събѣдетъ сѧ реченое исанемъ прромъ глщемъ •**

тѣ недѣгѣи нашѧ пріѣтъ и болѣзни понесе підкреслене слово

виконує функцію:

1. підмета;

2. означення;

3. присудка.

360. У реченні **се єсть кровъ моѣ • новаєго завѣта • проливаемаѣ**

за многы • въ отъпоуштеніє грѣхомъ підкреслене слово виконує функцію:

1. присудка;

2. означення;

3. підмета.

361. У реченні **псано бо єсть поража пастырѣ• і разиджть сѧ овьца**

овьца стада підкреслене слово виконує функцію:

1. присудка;
2. означення;
3. підмета.

362. У реченні **основана бо бѣ на камени** підкреслене слово виконує

функцію:

1. присудка;
2. означення;
3. підмета.

363. У реченні **на нѣмъже ослаблены сѧ лежааше** підкреслене слово

виконує функцію:

1. присудка.
2. означення;
3. підмета;
4. непрямого додатка.

364. У реченні **видѣвъ же ис вѣрж• ихъ• гла ослабленюемоу**

підкреслене слово виконує функцію:

1. присудка;
2. означення;
3. підмета;
4. непрямого додатка.

СХЕМИ МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЧАСТИН МОВИ

При морфологічному аналізі частини мови треба характеризувати за такими схемами:

ІМЕННИК – давня основа, рід, число, відмінок, у якому знаходиться іменник у тексті.

ПРИКМЕТНИК – лексико-граматичний розряд, рід, число, відмінок, ступінь порівняння (якщо прикметник ужитий у вищому чи найвищому ступені).

ЗАЙМЕННИК – розряд, рід (якщо є), число, відмінок, тип відмінювання.

ЧИСЛІВНИК – розряд за значенням (кількісний, порядковий), за структурою (простий, складений), рід, число, відмінок, коротка чи членна форма (для порядкових).

ДІЄСЛОВО – клас, спосіб, стан, час, число, особа.

ДІЄПРИКМЕТНИК – стан (активний чи пасивний), час, рід, число, відмінок, форма (коротка чи членна).

ПРИСЛІВНИК – розряди за значенням, група за походженням.

ПРИЙМЕННИК – первинний чи похідний, з яким відмінком ужитий.

СПОЛУЧНИК – первинний чи похідний, простий чи складний (за будовою), сурядний чи підрядний.

ЧАСТКА – заперечна, підсилювальна, вказівна чи питальна.

ВИГУК – первинний чи похідний.

Перелік питань для підготовки до модульної контрольної роботи № 2

1. Граматичні категорії іменника.
2. Методика визначення роду давніх іменників.
3. Методика визначення давніх основ іменників.
4. Поділ іменників старослов'янської мови за за давніми основами.
5. Іменники з основами на голосний.
6. Іменники з основами на приголосний
7. Займенник. Значеннєві розряди займенників, їх відмінювання
8. Безродові займенники
9. Родові займенники.
10. Прикметник. Значеннєві розряди прикметників
11. Творення розрядів прикметників .
12. Короткі та повні прикметники, їх відмінювання.
13. Творення ступенів порівняння прикметників
14. Числівник . Значеннєві розряди числівників.
15. Кількісні числівники.
16. Порядкові числівники.
17. Збірні числівники
18. Дробові числівники .
19. Граматичні категорії дієслова.
20. Дієслівні основи та класи дієслів.
21. Часи дієслова.
22. Форми теперішнього часу.
23. Форми майбутніх часів.
24. Форми минулих часів.

25. Неособові форми дієслова. Інфінітив і супін.
26. Дієприкметник. Активні і пасивні дієприкметники.
27. Короткі та повні дієприкметники старослов'янської мови
28. Спосіб дії дієслова.
29. Прислівник. Відіменні та від займенникові прислівники
30. Прийменник. Первинні та похідні прийменники.
31. Сполучник та сполучне слово.
32. Частка
33. Вигук.
34. Порядок слів у реченні.
35. Двоскладні та односкладні речення.
36. Головні члени речення.
37. Другорядні члени речення.
38. Складносурядне речення.
39. Складнопідрядне речення.
40. Зворот "давальний самотійний".

ЗРАЗКИ ТИПОВИХ ВАРІАНТІВ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ 2

ТИПОВИЙ ВАРІАНТ 1

1. Подані іменники згрупуйте за родами та давніми основами:

Въстокъ, виноградъ, притъча, плодъ, вино, винарь, лѣто, смоковница, врѣмѧ, чловѣкъ, ѣзва, приключан, пжтъ, строупъ, гостиница, скотъ, осьла, гора, има, свекры, сѣмѧ, рабыни, вождо, мѧнии, оученикъ, сынъ, мати, гостъ, соль, връхъ, знамение, вѣкъ, масо, поле, кость, змиѧ, бранъ, слово, село, дрѣво, правдѧникъ, голѣбъ, кончина, цѣсарь, дѣвица, дѣшти, дѣтѧ, блюдо, миса, тѣло, глава, клада, кран, клѧтва, ладин, наимѧникъ.

2. Визначте рід, давню основу поданих іменників.

Столъ, наимѧникъ, оученикъ, борьць, ратан, море, село, позоръ, масо, ходатан, зиждитель, ловьць, врѣгъ, срьпъ, стлѧпъ, винарь, конь, копачъ, грѣло, лоно, кзеро, чадо, вождъ, стѣкло, страхъ, стражъ, лице, пѣвьць, ложе, лозикъ, кѧназь, колѣно, житикъ.

3. Визначте, у якій групі усі іменники мають форму Н. в. однини:

1. имена, словесемъ, отрочѧтъхъ, земли, отрочѧтъма, жена;

2. жребѡ, овчѡ, словеси, пѣти, отрочѣтъмѣ, млѣко, бѣкы;

3. рабѣ, рѣка, козла, межда, млѣко, бѣкы, нсоусть, вон, чрево, оухо;

4. женѣ, рѣкѣ, пасха, дѣвы, предтечѣѣ, кратѣ, медѣ;

5. жребѡ, овчѡ, тельмѣ, словесѣма, вон, чрево, матери.

4. Визначте, у якій групі усі іменники мають форму Р. в. однини:

1. имена, словесемѣ, отрочѣтъхѣ, земли, отрочѣтъма, жена;

2. жребѡ, овчѡ, словеси, пѣти, отрочѣтъмѣ, млѣко, бѣкы;

3. рабѣ, рѣка, козла, межда, млѣко, бѣкы, нсоусть, вон, чрево, оухо;

4. жены, рѣкы, сѣдѣѣ, дѣвы, села, пола, кратоу, медоу;

5. жребѡ, овчѡ, тельмѣ, словесѣма, вон, чрево, матери.

5. Визначте, у якій групі усі іменники мають форму Д. в. однини:

1. бѣ, овчѣ, словеси, пѣти, отрочѣтъмѣ, млѣко, бѣкы;

2. рабоу, любѣви, голѣби, рѣцѣ, князю, козлати, домови, чрьви;

3. жєны, рѣкы, сѣдиѡ, дѣвы, мѡжѣ, вон, сєла, полѡ,
кратоу, мєдоу;

4. жрєбѡ, именѡ, словєсємѣ, отрочѡтѣхѣ, зємли,
отрочѡтѣмѡ;

5. жрєбѡ, овчѡ, тєльмѣ, словєсьмѡ, вон, чрєво,
мѡтєри.

6. Визначтє, у якій групі усі іменники мають форму
3. в. однини:

1. жрєбѡ, рѣкѡ, пасѣа словєси, пѣти, близнѡ,
дѣтѡ, млѣкѡ, бѣкы;

2. рабѣ, рѣкѡ, козлѡ, мєждѡ, млѣкѡ, бѣкы, нсоуєсѣ,
вон, овчѡ, чрєво, оуѣо;

3. жєнѣ, рѣкѣ, чѣдо, коло сѣдиѣ, каплѣ, имѡ, рабѣ,
кратѣ, мєдѣ;

4. именѡ, словєсємѣ, отрочѡтѣхѣ, дєнѣ, каплѡ,
зємли, отрочѡтѣмѡ, жєнѡ;

5. жєнѡ, чрєво, оуѣо; рѣкѡ, пасѣа, дѣвѡ, мѡти,
дѣшти.

7. Визначтє, у якій групі усі іменники мають форму
О.в. однини:

1. именѡ, словєсємѣ, отрочѡтѣхѣ, дєнѣ, каплѡ,
зємли, отрочѡтѣмѡ, жєнѡ;

2. пасѣоѣ, словєсьмѣ, пѣтѣмѣ, отрочѡтѣмѣ,
близнѡтѣмѣ, млѣкомѣ, бѣкѣвѣѣ;

3. жєны, рѣкы, чѣдо, каплѡ, имѡ, рабоу, лѣбѣви,
бѣкы, дѣвы, сєла, полѡ

4. любы, длы, бѣкы, свекры, чрево, овча, ржка, оухо; смoky, бры, плѣвы;

5. камень, день, мати, дщи., тѣма, ремень, нсоусть, мѣжь, пламень.

8. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму М. в. однини:

1. имена, словесемъ, отрочатьхъ, день, капля, земли, отрочатьма, жена;

2. жены, чѣдо, сжидиѧ, капля, имѧ, словесьмъ, рабоу, бѣкы, села, поля;

3. жребѧ, овча, тельмъ, словесьма, вои, чрево, день, капля, матери.

4. жена, чрево, оухо, ржка, коло, пасха, мати, дщи, капля, ладия, межда;

5. гвозди, голжи, племєнє, ржцѣ, господи, вои, чревѣ, медоу.

9. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-ѡ, *-jѡ-основи:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоусть, мѣжь, вои, князь, юнець, дѣло, млѣко;

2. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сждѣ, радѣ, санѣ, грѣхѣ;

3. жена, ржка, пасха, дѣва, предтеча, капля, ладия, межда;

4. жребѧ, овча, телѧ, козлѧ, близнѧ, дѣтѧ, отрочѧ, гагнѧ;

5. мати, дщи.

10. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-ā, *-jā-основи:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вои, князь, юнець, дѣло, млѣко;

2. жена, ржка, пасха, дѣва, предтеча, капла, ладна, межда;

3. гвоздь, голжбѣ, господѣ, звѣрь, огонь, татѣ, червь, ногтѣ;

4. любви, длы, бѣкы, свекры, смокы, бры, плѣвы;

5. небо, чѣдо, коло, древо, слово, тѣло, диво, чрево, оухо.

11. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-ī-основи:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вои, князь, юнець, дѣло, млѣко;

2. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сѣдѣ, радѣ, санѣ, грѣхѣ;

3. гвоздь, голжбѣ, господѣ, звѣрь, огонь, татѣ, червь, ногтѣ;

4. камень, день, има, сѣма, врѣма, тѣма, плема, клень, корень, ремень, брѣма, рама, пламень;

5. жребѣ, овчѣ, телѣ, козлѣ, близнѣ, дѣтѣ, отрочѣ, гагнѣ.

12. У якій групі всі займенники належать до особових:

1. тѣжде, сѧ, кѣ нѣмоу, імѣ, се, ова, ѣ, дру҃гаѣ, є, дру҃гаа, ово;

2. оно, всѧ, се, вси, кѣждо, вѣ свої, сѧ, ємоу, тоу, єі, свої, има;

3. по тѣбѣ; вѣ, тѧ, тѣбе, насѣ, нама, азѣ, вы, ваю;

4. оно, его • сѧ, єѧ, ѡ, ємоу, кѣ нѣмоу, вѣсѧ, себе, онѣ, ємоу, по тѣбѣ;

5. своѧ, ѡже, отѣ нихѣ, сѣ собою, сѧ, всѧ, се, его, ты.

13.3 наведених слів випишіть окремо якісні прикметники, окремо –

відносні, потім присвійні. З'ясуйте, за допомогою яких суфіксів

утворені наведені прикметники.

Блѣпѣ, нѣмѣ, хромѣ, острѣ, хытрѣ, льстивѣ, крѣвоточивѣ, змиєвѣ, рѣвнивѣ, млѣчливѣ, петровѣ, львовѣ, богатѣ, именитѣ, домовитѣ, жестокѣ, широкѣ, кратѣкѣ, крѣпѣкѣ, слѣзѣкѣ, тѣжѣкѣ, людѣскѣ, дѣтѣскѣ, небесѣскѣ, льнѧнѣ, воштанѣ, вокводиѣнѣ, илиѣнѣ, равѣнѣ, бѣдѣнѣ, пророчѣ, овѣнѣ, оутѣрѣнѣ.

14. Укажіть, у яких реченнях використано присвійні прикметники:

1. сѣ марієѡ • обрѣченоѡ ємоу женоѡ сѣщеѡ непраздноѡ;

2. бѣ же тоу стѣжденьцѣ нѣковѣ;

3. проливаемаѣ за многы. въ отъпоуштение грѣхомъ•;
4. въ оно врѣмѣ приде нисѣ въ градъ самаренскъ;
5. въспѣвъше изидоша въ горѣ елеонскѣж•.

15. Подані дієслова згрупуйте за класами .

Кричати, правити, тржсити, трасти, обоути, коуповати, чръпати, раждати, бити, вѣзати, гънати, цвисти, слышати, начинати, пѣти, жити, алкати, отъвѣштати, оутѣшати, имѣновати, велѣти, дати, вости, беседовати, писати, оусънжти, крыти.

16. У якому реченні використано дієслівні форми теперішнього часу:

1. повели ми прити къ тебѣ по водамъ;
2. і излѣзъ ис кораблѣ петръ хождаше на водахъ;
3. і видѣвъше и оученици ходошть по морю;
4. оубѣди ис оученикы своя влѣсти въ корабъ;
5. отъвѣштасте же имъ родителѣ его вѣвъѣ ꙗко съ естъ сынъ наю.

17. Визначте тип складеної дієслівної форми:

- 1 – *перфект*
- 2 - *плюсквамперфект*
- 3 – *майбутній складений*
- 4 – *умовний спосіб дії*

1. и искаахъ како и вѣ погоубили боѣхъ во сѣ (МЄ, Мк. XI);

2. оучителю хоштемъ .. . знамение видѣти (ЗЄ, Мф. XII);
3. азъ възалъ выхъ свои съ лихвои (ОЄ, Мф. XII);
4. аште есмъ кого чимъ обидѣлъ възвраща (МЄ, Л. VII);
5. съкрыи ... се еда бждетъ сългалъ приходивыи (СР);
6. сжсѣди ... и бѣахъ видѣли прѣжде ѣко слѣпъ бѣ (МЄ, I. IX);
7. и мѣнѣ николиже не далъ кси козлате (ОЄ, Л. XV);
8. братъ съ ... изгывалъ бѣ и обрѣте сѧ (ОЄ, Л. XVI);
9. зръаште оузырите ї не їмате видѣти (ЗЄ, Мф. XII);
10. да оувѣстъ какъ коплѣ сжтъ сътворили (МЄ, Л. XIX).

ТИПОВИЙ ВАРІАНТ 2

1. Подані іменники згрупуйте за родами та давніми основами:

Писатель, ходатан, длато, поганинъ, копачъ, поводатан, дружба, пиво, рыбарь, врачъ, стрьво, ходатанство, сокачъ, вдовница, листвик, дружина, татѣба, божество, брань, жатель, звѣрина, гоубитель, число, зреник, пѣсѣкъ, кошица, кѣнагыни, грѣньчарь, дѣлатель, трѣжество,

пласьць, пѣснь, събориште, мытарь, пажчина, борьць.

2. Визначте рід поданих іменників та давні основи:

Мѣдь, гибель, грѣтань, мьсть, вьсь(село), боль, печать, печаль, гжсь, зависть, моль, чьсть, пжть, голжбь, стоудень(холод), радость рысь, жизнь, огнь, чрьвь, ось, мозоль, свѣрь.

3. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Н. в. множини:

1. имена, словесемъ, отрочатьхъ, день, капля, земли, отрочатьма, жена;

2. раби, ржки, межда, млѣкомъ, вон, овчѧ, оүхо, чрево, овчѧ, бры, плѣвы;

3. жребѧ, овчѧ, телѧтьмъ, словесьма, вон, чрево, день, капля, матери;

4. вон, дѣла, капля, млѣка, ржки медове, жены, оүшеса, ржки, матери;

5. камень, мати, тѣмѧ, пасха, пламень, овчѧ, свекры, чрево.

4. Визначте, у якій групі всі іменники належать мають форму Р. в.

множини:

1. жребѧ, ржка, пасха словеси, пжти, близна, дѣта, млѣко, вѣкы;

2. жєны, ржкы, чѣдо, коло сѣднѣа, мати, рабоу, любѣви, дѣвы, пола, медоу;

3. овча, сынѣ, телѣтъмѣ, словесѣма, вон, чрево, день, капла, матери.

4. коловѣ, домовѣ, чѣдесѣ, овчатѣ, ржкѣ медовѣ, рабѣ;

5. жєны, чрево, оухо, ржка, отрочатѣхѣ, дѣва, мати, кратоу, имѣ, дѣшти.

5. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Д. в. множини:

1. сынѣ, имена, словесемѣ, кратѣ, чѣдо, коло, отрочатѣмѣ, земли, медѣ;

2. жєны, оухо; ржка, телѣтъмѣ, пасха, дѣва, мати, рабоу, прѣдтечєж;

3. гвоздѣ, земли, голѣбѣ, плѣмѣ, ржка господѣ, звѣрь, огонь, татѣ, ногтѣ;

4. любы, бѣкы, свєкры, чрево, овча, ржка, оухо; смокы, бры, плѣвы;

5. каменѣмѣ, матерѣмѣ, врѣменѣмѣ, пасхамѣ, клєнѣмѣ, небесѣмѣ.

6. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму З. в. множини:

1. имена, словесемѣ, отрочатѣхѣ, день, капла, земли, отрочатѣма, жєна;

2. жребѣ, ржка, пасха словєси, пѣти, отрочатѣмѣ, близнѣ, млѣкоу, бѣкы;

3. рабы, ржки, козлаѡа, млѣка, бѣкѣви, воѡа, овчаѡа, чревеса, оушеса;

4. жены, ржки, коло сѣднѡа, капла, рабоу, любѣви, дѣвы, села, медоу;

5. гвоздь, плема, ржка господь, звѣрь, ногть, ржка, оухо, бры, плѣвы.

7. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму О. в. множини:

1. рабѣ, ржка, козлаѡ, бѣкѣви, млѣко, бѣкы, нсоуѡа, вои, овчаѡ, ржка, оухо;

2. жены, ржки, чѣдо, коло сѣднѡа, рабоу, любѣви, бѣкы, села, пола, медоу;

3. овчаѡ, любви, тельмѣ, словесѣма, вои, чрево, день, капла, матери.

4. рабѣ, жена, влѣкѣ, мѣжь, вои, капла, словесемѣ, млѣко, оухо;

5. гвоздьми, голжѣми, племены, ржками, звѣрь, сынѣми, рабы;

6. жребѡа, бѣкы, капла, чрево, овчаѡ, ржка, оухо, смокы, день, плѣвы;

8. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму М. в. множини:

1. именѣхѣ, словесѣхѣ, отрочатѣхѣ, землѡхѣ, женахѣ, кониѣхѣ;

2. жребѡа, ржка, словеси, пѣти, отрочатѣмѣ, близнѡа, дѣтѡа, млѣко, бѣкы;

3. жены, ржки, чѣдо, коло капла, има, рабоу,
любѣви, дѣвы, села, медоу

4. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вон, кнѣзь, юнець,
дѣло, капла, има, млѣко;

5. гвоздѣ, голжѣ, плѣма, ржка господѣ, звѣрь,
огнь, татѣ, червь, ногтѣ.

9. Визначте, у якій групі всі іменники належать до *-й-основи:

1. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сждѣ,
радѣ, санѣ, грѣхѣ;

2. гвоздѣ, голжѣ, господѣ, звѣрь, огнь, татѣ,
червь, ногтѣ;

3. любѣ, дѣлѣ, бѣжѣ, свекрѣ, смокѣ, брѣ, плѣвѣ;

4. каменѣ, денѣ, има, сѣма, врѣма, тѣма, плѣма,
кленѣ, коренѣ, ременѣ;

5. небо, чѣдо, коло, древо, слово, тѣло, диво, чрево,
оухо.

10. Визначте, у якій групі всі іменники належать до **-й-основи:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вон, кнѣзь, юнець,
дѣло, млѣко;

2. любѣ, дѣлѣ, бѣжѣ, свекрѣ, смокѣ, брѣ, плѣвѣ;

3. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сждѣ, радѣ,
санѣ, грѣхѣ;

4. гвоздѣ, голжѣ, господѣ, звѣрь, огнь, татѣ,
червь, ногтѣ;

5. жребѣа, овча, телѣа, козла, близна, дѣта, отрочѣа, ѿгнаѣа.

11. Визначте, у якій групі всі іменники до*еп-основи:

1. рабѣ, влѣкъ, нсоуѣ, мѣжѣ, вои, князь, юнець, дѣло, млѣко;

2. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сждѣ, радѣ, санѣ, грѣхѣ;

3. има, сѣма, врѣма, тѣма, корень, ремень, брѣма, рама, пламень;

4. жена, рѣка, пасѣа, дѣва, предѣча, капла, ладна, межда;

5. жребѣа, овча, телѣа, козла, близна, дѣта, отрочѣа, ѿгнаѣа.

12. У якій групі всі займенники належать до вказівних:

1. оно, его• сѣ, еѣ, ѣѣ, емоу, къ немоу, вѣсѣ, себе, онѣ, емоу, по тебѣ;

2. своѣа, ѣѣѣ, отѣ нихѣ, сѣ собоѣѣ, сѣ, всѣа, се, его, ты;

3. намѣ, вашѣго, наши, вамѣ, намѣ, себѣѣ, сѣ нимѣ, ва;

4. імѣ, отѣ неѣа, вси, се, моѣѣ, вамѣ, сег о, сѣ вами, сѣ, вси, вы;

5. емоу, сѣ, о тебѣѣ, сиѣѣ, мене, вси, емоу, сѣ мноѣѣ;

6. къ немоу, томѣ, то, сѣликѣ, сѣ, тѣхѣѣ, юѣ.

13. Укажіть, у яких реченнях використано якісні прикметники:

1. **придоша птица небскыѧ • і позоваша ѿ •;**
2. **оузьрѣвъ же исъ многъ народъ окръстъ себе •;**
3. **дроугаа же падоша на земли добрѣ •;**
4. **и пристѣплъ єдинъ отъ кѣнижъникъ рече ємоу •;**
5. **съ маріеѧ • обрѣченѧ ємоу женоѧ сѣщеѧ непразноѧ.**

14. Укажіть, у яких реченнях використано відносні прикметники:

1. **пѣть же бѣ отъ нихъ боуі • і пѣть мѣдръ •;**
2. **оузьрѣвъ же исъ многъ народъ окръстъ себе •;**
3. **а мѣдрыѧ приѧша і олѣі • і въ сѣсѣдѣхъ свѣтильники своїми •;**
4. **и пристѣплъ єдинъ отъ кѣнижъникъ рече ємоу •.**

15. Подані дієслова згрупуйте за класами (за основою теперішнього часу).

Велѣти, дати, сѣнжати, вѣшати, писати, имѣти, востати, бесѣдовати, гѣнати, минжати, клонити, млѣчати, гоувити, пѣти, хвалити, тлѣти, пешти, дѣлати, родити, плѣсти, видѣти, грѣмѣти, мошати, лѣтѣти, начати, тѣшати, слышати, мѣнѣти, ходити.

16. У якому реченні використано дієслівні форми теперішнього часу:

1. и остави ѿ огонь;
2. привѣса къ нѣмоу вѣсѣнѣи многы. и изгѣна словомъ доухы•;
3. єдинъ отъ кѣнижъникъ рече ємоу•;
4. да събѣдетъ сѧ реченоє исанємъ прромъ;
5. въ оно в пришед исъ въ домъ петровъ•.

17. Визначте тип складеної дієслівної форми:

1 – *перфект*

2 - *плюсквамперфект*

3 – *майбутній складений*

4 – *умовний спосіб дії*

1. слоухъмь оуслышите ї не їмате разоумѣти (ЗЄ, Мф. XII);

2. не доброе ли сѣмѧ сѣѣлъ кси на сѣелѣ (ЛУ, М. XIII);

3. и пришедъ азъ възалъ бимъ съ лихвоуѿ (СК, Мф. XXV);

4. оученици бо кго ошѣли вѣахѿ въ градъ (ОЄ, I. IV);

5. кѣто хоштетъ по мнѣ їти да отъврѣжетъ сѧ себе (ЗЄ, Л. IX);

6. скръвь велика ѣко же нѣстъ была штъ начала (АЄ, Мф. XXIV);

7. се бо вѣ знамение далъ имъ (МЄ, Л. XII);

8. аште не вышѧ прѣкратили сѧ динне ти (СК, Мф. XXIV);

9. и тогда начьнеши ... послѣднее мѣсто дръжати (СК, Л. XIV);

10. оуподобило сѧ естъ црствіе нескож члвкоу (МЄ, Мф. ХУІІІ).

ТИПОВИЙ ВАРІАНТ 3

1. Визначте рід основу поданих іменників:

Гость, кость, брань, тать, лактъ, дрьколь, огонь, зѧть, мѣдь, оушидь, дань, печать, тръстъ, зъль, тьстъ, грътань, звѣрь, пѣснь, пжть, ногъть, ковь, длань, вьсь, дьбрь, падь, ноштъ, врьвь, сънѣдь, масть, твьрьдь, боль, жизнь, юность, жгль, милость, памать, область, часть, чрьвь.

2. Визначте рід, давню стару основу поданих іменників:

Днь, пламы, нма, отроча, рѣмы, врѣма, жрѣба, камы, козьла, свѣкры, дѣта, брады, тела, мати, слово, любви, дрѣво, коло, око, тѣло, сѣма, дъшти, жрьны, чудо, боукы, диво.

3. Визначте, у якій групі усі іменники мають форму Н.-З. в. двоїни:

1. имена, сынъ, словесемъ, кратъ, чѣдо, коло, отрочатьмь, земли, медъ;

2. женѣ, оушесѣ; ржцѣ, дѣвѣ, матери, раба, предтечи;

3. ГВОЗДЬ, ЗЕМЛИ, ГОЛЖЕЬ, ПЛЕМА, РЖКА ГОСПОДЬ,
ЗВѢРЬ, ОГНЬ, ТАТЬ, НОГТЬ;

4. ЛЮБЫ, БҪКЫ, СВЕКРЫ, ЧРЕВО, ОВЧА, РЖКА, ОҮХО;
СМОКЫ, БРЫ, ПЛѢВЫ;

5. КАМЕНЬМЪ, РЖКА, МАТЕРЬМЪ, МЕДОҮ; ВОИ,
ПАСХАМЪ, КЛЕНЕМЪ, НЕБЕСЬМЪ.

4. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Р.-
М. .в. двоїни:

1. ИМЕНА, СЛОВЕСЕМЪ, ОТРОЧАТЬХЪ, ДЕНЬ, КАПЛА,
ЗЕМЛИ, ОТРОЧАТЬМА, ЖЕНА;

2. ЖРЕБА, РЖКА, ПАСХА СЛОВЕСИ, ПЖТИ, ОТРОЧАТЬМЪ,
ДѢТА, МЛѢКО, БҪКЫ;

3. РАБЪ, КОЗА, МЕЖДА, МЛѢКО, БҪКЫ, НСОҮСЪ, ВОИ,
ОВЧА, РЖКА ЧРЕВО, ОҮХО;

4. ЖЕНОҮ, ЧҪДЕСОҮ, СЖДИЮ, ИМЕНОҮ, РАБОҮ, ЦЕРКВНЮ,
СЕЛОҮ, КРАТОҮ;

5. ЖРЕБА, ОВЧА, ТЕЛЬМЪ, СЛОВЕСЬМА, ЧРЕВО, ДЕНЬ,
КАПЛА, МАТЕРИ.

5. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму Д.-
О. в. двоїни:

1. ИМЕНА, СЛОВЕСЕМЪ, ОТРОЧАТЬХЪ, ДЕНЬ, КАПЛА,
ЗЕМЛИ, ОТРОЧАТЬМА, ЖЕНА;

2. ЖРЕБА, РЖКА, ПАСХА СЛОВЕСИ, ПЖТИ, ОТРОЧАТЬМЪ,
ДѢТА, МЛѢКО, БҪКЫ;

3. ЖРЕБА, ОВЧА, ТЕЛЬМЪ, СЛОВЕСЬМА, ЧРЕВО, ДЕНЬ,
КАПЛА, МАТЕРИ.

4. рабома, влѣкома, мѹжема, кнѣзема, дѣлома, именьма, свекрѣвама;

5. жены, рѣжкы, чѹдо, коло сѣдня, рабоу, любѣви, бѹкы, села, пола, медоу.

6. Визначте, у якій групі всі іменники мають форму М. в. множини:

1. именьхъ, словесехъ, отрочатехъ, зємляхъ, женахъ, конихъ;

2. жребѣ, рѣжка, словеси, пѣти, отрочатѣмъ, близнѣ, дѣтѣ, млѣко, бѹкы;

3. жены, рѣжкы, чѹдо, коло капля, имѣ, рабоу, любѣви, дѣвы, села, медоу

4. рабѣ, влѣкѣ, нсоусѣ, мѹжѣ, вои, кнѣзь, юнець, дѣло, капля, имѣ, млѣко;

5. гвоздь, голѣбѣ, плѣма, рѣжка господѣ, звѣрь, огонь, татѣ, червѣ, ногтѣ.

7. Визначте, у якій групі всі іменники належать до давньої основи на *et:

1. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сѣдѣ, радѣ, санѣ, грѣхѣ;

2. гвоздь, голѣбѣ, господѣ, звѣрь, огонь, татѣ, червѣ, ногтѣ;

3. любви, длы, бѹкы, свекры, смокы, бры, плѣвы;

4. жребѣ, овчѣ, телѣ, козлѣ, близнѣ, дѣтѣ, отрочѣ, гагнѣ;

5. НЕБО, ЧУДО, КОЛО, ДРЕВО, СЛОВО, ТІЛО, ДИВО, ЧРЕВО, ОУХО.

8. Визначтеу якій групі всі іменники належать до *es-основи:

1. жена, ржка, пасха, дѣва, предтеча, капля, ладня, межда;

2. камень, день, има, сѣма, врѣма, тѣма, плема, клень, корень, ремень;

3. жребя, овча, тела, козла, близна, дѣта, отроча, гагна;

4. НЕБО, ЧУДО, КОЛО, ДРЕВО, СЛОВО, ТІЛО, ДИВО, ЧРЕВО, ОУХО;

5. мати, дъщи.

9. Визначте, у якій групі всі іменники належать до давньої основи на *er:

1. рабъ, влъкъ, нсоусть, мѣжь, вои, князь, юнець, дѣло, млѣко;

2. сынъ, колъ, домъ, кратъ, медъ, полъ, сждъ, радъ, санъ, грѣхъ;

3. любви, длы, бѣки, свекры, смокы, бры, плѣвы;

4. камень, день, плема, клень, корень, ремень, врѣма, рама, пламень;

5. мати, дъщи.

10. Визначте, у якій групі всі іменники належать до давньої основи на

на *jǫ:

1. рабѣ, влѣкѣ, нсоуѣ, мѣжѣ, вон, князь, юнець, дѣло, млѣко;

2. сынѣ, колѣ, домѣ, кратѣ, медѣ, полѣ, сждѣ, радѣ, санѣ, грѣхѣ;

3. камень, день, нма, тѣма, плема, клень, брѣма, рама, пламень;

4. жребѣ, овчѣ, телѣ, козлѣ, близнѣ, дѣта, отрочѣ, гѣгнѣ;

5. мѣжѣ, юнець, вон, вопль, житель, конь, змин, ножѣ.

11. У якій групі всі займенники належать до присвійних:

1. намѣ, вашего, наши, вамѣ, намѣ, себѣ, съ нимѣ, ва;

2. імѣ, отѣ неѣ, вси, се, моѣ, вамѣ, сег о, съ вами, сѣ, вси, вы;

3. свои, моимѣ, моѣ, вашѣ, нашихѣ, моимѣ;

4. ємоу, сѣ, о тебѣ, сиѣ, мене, вси, ємоу, съ мноѣ;

5. кѣ немоу, томѣ, то, селикѣ, сѣ, тѣхѣ, кю.

12. Укажіть, у яких реченнях використані відносні прикметники:

1. придоша птица нескыѣ • і позовашѣ ѣ•;

2. і готовыѡ вьниджъ• съ нимь на бракъ;
3. а мѣдрыѡ приѡша і олѣі• і въ съсѣдѣхъ свѣтильниѡ своиѡ;
4. послѣдъ же придоша прочѡѡ дѣвѡ глѣшта•;
5. а боѡѡ рѣша мѣдрыѡмъ•.

13. Укажіть, у яких реченнях використано відносні прикметники:

1. съ маріеѡ• обрѣченоѡ ємоѡ женоѡ сѡщєѡ непраѡноѡ;
2. отъвѣшташа же мѣдрыѡ глѣшта;
3. і готовыѡ вьниджъ• съ нимь на бракъ;
4. а мѣдрыѡ приѡша і олѣі• і въ съсѣдѣхъ свѣтильниѡ своиѡ;
5. послѣдъ же придоша прочѡѡ дѣвѡ глѣшта•.

14. Подані дієслова згрупуйте за класами (за основою теперішнього

часу). У тематичних дієсловах виділіть теми, за допомогою яких

утворені ці дієслова.

Бывати, видѣти, вѣдѣти, жьдати, звѣнѣти, имѣти, ловити, любити, дати, братьи, вѣзати, раждати, млѣти, слѣпнѣти, свѣтлѣти, радовати, велѣти, гьнати, коѡповати, чрѣпати, дѣлати, млѣчати, цѣловати, минѣти, пѣти, оѡмѣти, слышати, гѣсти.

15. У якому реченні використано дієслівні форми теперішнього часу?

1. оучителю идѣ по тебѣ;
2. і• дѣвѣ ѿже принимѣша свѣтильники своя•
изидоша противѣ женихоу;
3. пѣть же бѣ отъ нихъ боуі• і пѣть мѣдрѣ•;
4. моудаштю же женихоу• въздрѣмаша са вса•;
5. тѣгда вѣсташа вса дѣвы ты• І оукрашиша
свѣтильники своя•.

16. Визначте тип складеної дієслівної форми:

1 – *перфект*

2 - *плюсквамперфект*

3 – *майбутній складений*

4 – *умовний спосіб дії*

1. всѣ си съхранихъ ... чесо есмѣ еще не доконѣчалѣ
(АЄ, Мф. XIX);

2. хоштеши въ животѣ вѣчныи вѣниці (АЄ,
Мф. XIX);

3. оу ногоу іде же бѣ лежало тѣло нсво (ЗЄ, І. XX);

4. аще би вѣдѣлѣ ... въ кѣмъ стражѣ татѣ придетѣ
(МЄ, Мф. XXIV);

5. не имѣтѣ съде остати камень на камени (МЄ,
Мф. XXIV);

6. сѣдаше фарисей ... иже вѣахѣ пришьли ... отъ
[има] (ОЄ, Л. У);

7. жестокѣ еси члвкѣ жьнѣ идеже нѣси сѣ[мѣ]лѣ
(МЄ, Мф. ХУ);

8. і пришьдѣ азѣ възалѣ оубо вимѣ свое (МЄ,
Мф. XXV);

9. аште бысте любили ма въздрадовали са бысте
(СК, I. XIY);

10. да приѡ(т) бжде(т) ... аште бжде(т) праве(д)но
покаалъ (сѡ).

ДОВІДКОВИЙ МАТЕРІАЛ З МОРФОЛОГІЇ

І М Є Н Н И К

Відмінювання на *ā, *jā,				Відмінювання на *ō, *jō		
Однина				Однина		
Н. в. жєна	зємла	сжди(и)		градъ	мжжъ	мѣсто
Р. в. женѣ	зємль	сждиѣ		града	мжжа	мѣста
Д. в. женѣ	зємли	сждини		градоу	мжжоу	мѣстоу
З. в. женѣ	земльѣ	сждиѣѣ		градъ	мжжа	мѣсто
О. в. жєноуѣ	землякюѣ	сждикюѣ		градомъ	мжжємъ	мѣстомъ
М. в. женѣ	зємли	сждини		градѣ	мжжи	мѣстѣ
К. в. жєно	землє	сжди(и)		граде	мжжоу	
Множина				Множина		
Н. в. женѣ	земльѣ	сждиѣѣ		гради	мжжи	мѣста
Р. в. женѣ	земльѣ	сждини		градъ	мжжъ	мѣстѣ
Д. в. жєнаѣ	земляѣѣ	сждиѣѣѣ		градомъ	мжжмъ	мѣстомъ
З. в. женѣ	земльѣ	сждиѣѣ		грады	мжжа	мѣста
О. в. жєнаѣ	земляѣѣ	сждиѣѣѣ		грады	мжжихъ	мѣсты
М. в. жєнахъ	земляхъ	сждиѣѣхъ		градѣхъ	мжжи	мѣстѣхъ
Двоїна				Двоїна		
Н.-З. женѣ	зємли	сждини		града	мжжа	мѣстѣ
Р.-М. жєноуѣ	землю	сждию		градоу	мжжоу	мѣстоу
Д.-О. жєнаѣ	земляѣѣ	сждиѣѣѣ		градома	мжжєма	мѣстомъ

Відмінювання на *ї			Відмінювання на *й		Відмінювання на *ӯ	
Однина			Однина			
Н. в.	КОСТЬ	ПЖТЬ	Н. в.	СЫНЪ	СВЕКРЫ	
Р. в.	КОСТИ	ПЖТИ	Р. в.	СЫНОУ	СВЕКРЪВЕ	
Д. в.	КОСТИ	ПЖТИ	Д. в.	СЫНОВИ	СВЕКРЪВИ	
З. в.	КОСТЬ	ПЖТЬ	З. в.	СЫНЪ	СВЕКРЪВЬ	
О. в.	КОСТИЖ	ПЖТЕМЬ	О. в.	СЫНЪОМ	СВЕКРЪВИЖ	
				Ь		
М. в.	КОСТИ	ПЖТИ	М. в.	СЫНОУ	СВЕКРЪВЕ	
К. в.	КОСТИ	ПЖТИ	К. в.	СЫНОУ	СВЕКРЫ	

Множина			Множина		
Н. в.	кости	пѣтиє	Н.в.	сынове	свекръвн
Р. в.	костин	пѣтин	Р.в.	сыновъ	свекръвъ
Д. в.	костемъ	пѣтемъ	Д.в.	сыномъ	свекръвамъ
З. в.	кости	пѣти	З.в.	сыны	свекръвн
О. в.	костьми	пѣтьми	О.в.	сынъми	свекръвами
М. в.	костехъ	пѣтехъ	М.в.	сыноухъ	свекръвахъ
Двоїна			Двоїна		
Н.-З. в.	кости	пѣти	Н.-З. в.	сыны	свекръвн
Р.-М. в.	костю	пѣтию	Р.-	сыновоу	свекръвоу
			М. в.		
Д.-О. в.	костьма	пѣтьма	Д.-	сынъма	свекръвама
			О. в.		
Відмінювання іменників на приголосний					
Однина					
	*en	*es	*et	*er	
Н. в.	имѧ	слово	отрочѧ	мати	
Р. в.	имене	словесе	отрочѧте	матере	
Д. в.	имени	словеси	отрочѧти	матери	
З. в.	имѧ	слово	отрочѧ	матерь	
О. в.	именьмъ	словесъмъ	отрочѧтъмъ	матернѧ	
			ь		
М.в.	имене	словесе	отрочѧте	матери	
К. в.	имѧ	слово	отрочѧ	мати	
Множина					
Н. в.	имена	слова	отрочѧта	матери	
Р. в.	именъ	словесъ	отрочѧтъ	матерь	
Д. в.	именьмъ	словесемъ	отрочѧтъмъ	матерьмъ	
			ъ		
З. в.	имена	словесы	отрочѧта	матери	
О. в.	именьми	словесьхъ	отрочѧтъ	матерьми	
М. в.	имена	слова	отрочѧтъхъ	матерьхъ	
			ъ		

Двоїна				
Н.-З. в.	именеѣ	словесѣ	отрочѣтѣ	—
Р.-М. в.	именоу	словесоу	отрочѣтоу	—
Д.-О. в.	именьма	словесьма	отрочѣтъм	—
			а	

ЗАЙМЄННИК

Безродові займенники

	Однина	Множина	Двоіна
Н	азъ ты	мы вы	Н. вѣ ва
Р	менѣ тебе	насъ васъ	Р.-М. наю ваю
Д	мынѣ, ми тебѣ, ти	нам, нты вам, вы	Д.-Ф. нама вама
З.	ма, мене та, тебе	нты, насъ вы, васъ	З. на ва
О.	мноюж, тобоюж	нами вами	
М.	мынѣ тебѣ	насъ васъ	

Зворотний займенник

Н.	—
Р.	СЕБЕ
Д.	СЕБѢ, СИ
З.	СА, СЕБЕ
О.	СОВОУЖ
М.	СЕБѢ

Родові займенники

Відмінювання вказівних займенників

Однина						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	тѣ	то	та	и	ѣ	
Р	того		тойа		его	
Д	томуѣ		тои		емуѣ	
З.	тѣ	то	тѣ	и	ѣ	ѣѣ
О.	тѣмѣ		тойѣ		имѣ	ѣѣѣ
М.	томѣ		тои		емѣ	ѣи

Множина						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	ти	та	ты	и	я	
Р		тѣхъ			ихъ	
Д		тѣмъ			имъ	
З.	ты	та	ты	ѡ	я	ѡ
О.		тѣми			ими	
М.		тѣхъ			ихъ	
Двоїна						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н.-З.	та	тѣ	тѣ	я	и	и
Р.-М.		тою			кю	
Д.-О.		тѣма			има	

Відмінювання присвійних займенників

Однина						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	нашъ	наше	наша	мон	моѡ	моѡа
Р		нашего	нашеѡ		моѡго	
Д		нашегоу	нашен		моѡмоу	
З.	нашъ	наше	нашѡ	Мон	моѡ	моѡѡ
О.		нашимъ	нашеѡѡ		монимъ	моѡѡѡ
М.		нашеѡмъ	нашен		моѡѡмъ	
Множина						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	наши	наша	нашаѡ	мон	моѡа	моѡѡѡ
Р		нашихъ			моѡихъ	
Д		нашимъ			монимъ	
З.	нашаѡ	наша	нашаѡ	моѡѡ	моѡа	моѡѡѡ
О.		нашими			моними	
М.		нашихъ			моѡихъ	
Двоїна						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н.-З.	наша	наши	наши	моѡа	мон	мон
Р.-М.		нашеѡ			моѡѡ	
Д.-О.		нашими			моними	

Відмінювання означальних займенників

Однина				Множина		
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	всь	всьє	всьа	вси	всьа	
Р		всьєго	всьєа		всьѣхъ	
Д		всьємоу	всьєи		всьѣмъ	
З.	всь	всьє	всьѣ	всьа	всьа	всьа
О.		всьѣмь	всьєѣ		всьєми	
М.		всьємь	всьєи		всьѣхъ	
Двоїна						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід			
Н.-З.	всьа	всьѣ	всьѣ			
Р.-М.		всьєю				
Д.-О.		всьєма				

Відмінювання займенника такъ

Однина				Множина		
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	такъ	тако	така	таци	така	такты
Р		такого	такоѣ		тацѣхъ	
Д		такомоу	такои		тацѣмъ	
З.	такъ	тако	такѣ	такты	така	такты
О.		тацѣмь	такоѣ		тацѣми	
М.		такомь	такои		тацѣхъ	
Двоїна						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід			
Н.-З.	така	тацѣ	тацѣ			
Р.-М.		такою				
Д.-О.		тацѣма				

Відмінювання займенника **їтеръ**

Однина				Множина		
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	ктеръ	ктеро	ктера	ктери	ктера	ктеры
Р		ктера	ктеры		ктеръ	
Д		ктероу	ктерѣ		ктеромъ	ктерамъ
З.	ктеръ	ктеро	ктерѣ	ктеры	ктера	ктеры
О.		ктеромъ	ктерорѣ		ктеры	ктерами
М.		ктерѣ	ктерѣ		ктерѣхъ	ктерахъ
Двоѣна						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід			
Н.-З.	ктера	ктерѣ	ктерѣ			
Р.-М.		ктероу				
Д.-О.		ктерома	ктерами			

Відмінювання питальних займенників

Н.	кѣто	чѣто
Р.	кого	чесо, чѣсо, чесого, чѣсого
Д.	комуѣ	чѣмоу, чѣсомоу, чѣсомоу
З.	кого	чѣто
О.	цѣмь	чимь
М.	комь	чѣмь, чѣсомь
Однина		
Множина		
	чол. рід	сер. рід
Н	кѣли	коѣ
Р	кого	коѣмь
Д	комуѣ	коѣмь
З.	кѣли	коѣ
О.	кѣлимь	коѣмь
М.	коѣмь	коѣмь

ПРИКМЕТНИК

Відмінювання коротких прикметників

Однина						
Твердий варіант				М'який варіант		
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н.	новѣ	ново	нова	синѣ	синѣ	синѣ
Р.		нова	новѣ		синѣ	синѣ
Д.		новоу	новѣ		синю	сини
З.	новѣ	ново	новѣ	синѣ	синѣ	синѣ
О.		новомѣ	новомѣ		синѣмѣ	
М.		новѣ	новѣ		сини	сини
Множина						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н.	нови	нова	новѣ	сини	синѣ	
Р.		новѣ			синѣ	
Д.		новомѣ	новамѣ		синѣмѣ	синѣмѣ
З.	нови	нова	новѣ	синѣ	синѣ	синѣ
О.		новѣ	новами		сини	синѣми
М.		новѣхѣ	новахѣ		сини хѣ	синѣ хѣ
Двоїна						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н.-З.	нова	новѣ	новѣ	синѣ	сини	сини
Р.-М.		новоу			синю	
Д.-О.		новома	новама		синѣма	синѣма

Відмінювання повних прикметників

Твердий варіант						
Однина				Множина		
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	новѣли	новок	новага	новии	новага	новѣльа
Р	новакго		новѣльа	новѣлихъ		
Д	новоукмоу		новѣи	новѣлимаъ		
З.	новѣли	новок	новѣжѣ	новѣльа	новага	новѣльа
О.	новѣлимаъ		новоуж	новѣлими		
М.	новѣкмаъ		новѣи	новѣлихъ		
Двоїна						
	чол. рід		сер. рід	жін. рід		
Н.-З.	новага		новѣи	новѣи		
Р.-М.	новоуо					
Д.-О.	новѣлима					
М'який варіант						
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	синии	синек	синѣга	синии	синѣга	синѣльа
Р	синѣкго		синѣльа	синиихъ		
Д	синюкмоу		синии	синиимаъ		
З.	синии	синек	синѣжѣ	синѣльа	синѣга	синѣльа
О.	синиимаъ		синѣуж	синиими		
М.	синиимаъ		синии	синиихъ		
Двоїна						
	чол. рід		сер. рід	жін. рід		
Н.-З.	синѣга		синии	синии		
Р.-М.	синюю					
Д. - О.	синиима					

Творення ступенів порівняння прикметників (суплетивні форми)

	чол. рід	жін. рід	сер. рід
малъ	мънии	мъньши	мъне
великъ	болии	больши	боле
мъногъ	ваѣнии	ваѣнии	ваѣшьє
благъ	лоучни	лоучьши	лоуче
добръ	оунии	оуньши	оуньше
зълъ	поуштни	поуштъши	поуштъше

Відмінювання прикметників

Однина			
	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	мъножан	мъножає	мъножанши
Р	мъножанша		мъножанша
Д	мъножаншоу		мъножанши
З.	мъножан	мъножає	мъножаншѣ
О.	мъножаншемъ		мъножаншеѣ
М.	мъножанши		
Множина			
Н	мъножанше	мъножанша	мъножанша
Р		мъножаншь	
Д	мъножаншемъ		мъножаншамъ
З.	мъножанша	мъножанша	мъножанша
О.	мъножанши		мъножаншамн
М.	мъножаншихъ		мъножаншахъ
Двоїна			
Н.-З.	мъножанша	мъножаншимъ	мъножанши
Р.-М.		мъножаншоу	
Д. - О.	мъножаншма		мъножаншама

ЧИСЛІВНИК

Кількісні числівники

	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	єдинъ	єдино	єдина
Р		єдиного	єдиногоа
Д		єдиногоу	єдиной
З.	єдинъ	єдино	єдинѣ
О.		єдинѣмь	єдинойѣ
М.		єдиномъ	єдиной

Кількісні числівники

	чол. рід	сер. - жін. рід
Н.-З.	дѣла оба	дѣвѣ обаѣ
Р.-М.	дѣвою обою	
Д. - Ф.	дѣвѣма обаѣма	

Кількісні числівники

	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н	трик	три	три	четыре	четыри	четыри
Р		трии, трьи			четырь	
Д		трымъ			четыримъ	
З.		три			четыри	
О.		трыми			четырьми	
М.		трыхъ			четырьхъ	

Кількісні числівники

	Однина	Множина	Двоїна
Н	десѣтъ	десѣте, -ти	десѣти, -тъѣ
Р	десѣте, -ти	десѣтъ	(десѣтоу)
Д	десѣти	десѣтъмъ	десѣтъма
З.	десѣтъ	десѣти	
О.	десѣтиѣ, -ѣѣ	десѣтъѣ	
М.	десѣте, -ти	десѣтъхъ	

Кількісні числівники

	Однина	Множина	Двоїна
Н	сѣто	сѣта	сѣтъѣ
Р	сѣта	сѣтъ	сѣтоу
Д	сѣтоу	сѣтомъ	сѣтома
З.	сѣто	сѣта	
О.	сѣтомъ	сѣтъѣ	
М.	сѣтъѣ	сѣтъѣхъ	

Кількісні числівники

	Однина	Множина	Двоїна
Н	тысѣашта	тысѣашта	тысѣашти
Р	тысѣашта	тысѣаштъ	тысѣаштиоу
Д	тысѣашти	тысѣаштамъ	тысѣаштама
З.	тысѣаштъѣ	тысѣашта	
О.	тысѣаштеѣѣ	тысѣаштами	
М.	тысѣашти	тысѣаштахъ	

ДІЄСЛОВО

Особові форми теперішнього часу Тематичне дієвідмінювання

1 клас				
Інфінітив нести				
	Однина	Множина	Двоїна	
1 ос.	несж	несемъ	несевѣ	
2 ос.	несеши	несете	несета	
3 ос.	несетъ	несжтъ	Несете	

2 клас				
Інфінітив двигнѣти				
	Однина	Множина	Двоїна	
1 ос.	двигнж	двигнемъ	двигневѣ	
2 ос.	двигнеши	двигнете	двигнета	
3 ос.	вигнетъ	двигнжтъ	двигнете	

3 клас				
Інфінітив дѣлати				
	Однина	Множина	Двоїна	
1 ос.	дѣлаж	дѣлакте	дѣлаквѣ	
2 ос.	дѣлажши	дѣлажтъ	дѣлакта	
3 ос.	дѣлактъ	дѣлажтъ	дѣлакте	

4 клас				
Інфінітив носити				
	Однина	Множина	Двоїна	
1 ос.	ношж	носимъ	носивѣ	
2 ос.	носиши	носите	носите	
3 ос.	носитъ	носатъ	носите	

Атематичне дієвідмінювання

5 клас				
Інфінітив быти іасти дати вѣдѣти				
	Однина	Множина	Двоїна	
1 ос.	ксмъ, іамъ дамъ	ксмъ, іамъ	ксвѣ іавѣ,	
	вѣмъ	дамъ, вѣмъ	давѣ. вѣвѣ	
2 ос.	кси іаси, даси	кстъ іасте	кста іаста	
	вѣси	дасте, вѣсте	даста, вѣста	
3 ос.	кстъ, іастъ	сжтъ, іадатъ	ксте іасте	
	дастъ вѣстъ	дадатъ вѣдатъ	дасте, вѣсте	

Абсолютні форми

Простий майбутній час

	Однина	Множина	Двоїна	
1 ос.	БЖДЖ	БЖДЕМЪ	БЖДЄВЪ	
2 ос.	БЖДЕШИ	БЖДЕТЕ	БЖДЕТА	
3 ос.	БЖДЕТЬ	БЖДЖТЬ	БЖДЕТЕ	

Майбутній час перший

1 ос.	имамъ знати	имамъ знати	имавъ знати
2 ос.	имашн знати	имате знати	имата знати
3 ос.	иматъ знати	имжтъ знати	имате знати

Відносні форми

Майбутній у теперішньому

1 ос.	хоштж брати	хоштемъ брати	хоштейвъ брати
2 ос.	хоштеши брати	Хоштете брати	хоштета брати
3 ос.	Хоштеть брати	хоштатъ брати	хоштете брати

Передмайбутній

Однина

		чол. рід	жін. рід	сер. рід
1 ос.	БЖДЖ	зналъ	знала	знало
2 ос.	БЖДЕШИ	зналъ	знала	знало
3 ос.	БЖДЕТЬ	зналъ	знала	знало

Множина				
1 ос.	бѣдемъ	знали	зналы	знала
2 ос.	бѣдете	знали	зналы	знала
3 ос.	бѣдѣтъ	знали	зналы	знала
Двоїна				
1 ос.	бѣдѣвъѣ	знала	зналъѣ	зналъѣ
2 ос.	бѣдѣта	знала	зналъѣ	зналъѣ
3 ос.	бѣдѣте	знала	зналъѣ	зналъѣ
Майбутній у минулому				
	Однина		Множина	
1 ос.	хотѣахъ брати		хотѣахомъ брати	
2 ос.	хотѣаше брати		хотѣашете брати	
3 ос.	хотѣаше брати		хотѣахъ брати	
Двоїна				
1 ос.	хотѣаховѣ брати			
2 ос.	хотѣашета брати			
3 ос.	хотѣашете брати			

Аорист простий

	Однина	Множина	Двоїна
Інфінітив ити			
1 ос.	идѣ	идомъ	идовѣ
2 ос.	иде	идете	идета
3 ос.	иде	идѣ	идете

Аорист сигматичний

Інфінітив знати

1 ос.	знахъ	знахомъ	знаховѣ
2 ос.	зна	знасте	знаста
3 ос.	зна	знаша	знасте
Інфінітив вести			
1 ос.	вѣсѣ	вѣсомъ	вѣсовѣ
2 ос.	веде	вѣсте	вѣста
3 ос.	веде	вѣса	вѣсте

Інфінітив решти			
1 ос.	Рекохъ	рекохомъ	рекоховѣ
2 ос.	рече	рекосте	рекоста
3 ос.	рече	рекоша	рекосте
Інфінітив быти			
1 ос.	быхъ	быхомъ	быховѣ
2 ос.	бы, быстѣ	бысте	быста
3 ос.	бы, быстѣ	быша	бысте

Імперфект

		1 форма	2 форма
Однина	1 ос.	бѣахъ	бѣхъ
	2 ос.	бѣаше	бѣ
	3 ос.	бѣаше	бѣ
Множина	1 ос.	бѣахомъ	бѣхомъ
	2 ос.	бѣашете	бѣсте
	3 ос.	бѣахѣ	бѣша
Двоїна	1 ос.	бѣаховѣ	бѣховѣ
	2 ос.	бѣашета	бѣста
	3 ос.	бѣашете	бѣсте

1 клас

Інфінітив нести

	Однина	Множина	Двоїна
1 ос.	несѣахъ	несѣахомъ	несѣаховѣ
2 ос.	несѣаше	несѣашете	несѣашета
3 ос.	несѣаше	несѣахѣ	несѣашете

2 клас

Інфінітив съхнѣти

1 ос.	съхнѣахъ	съхнѣахомъ	съхнѣаховѣ
2 ос.	съхнѣаше	съхнѣашете	съхнѣашета
3 ос.	съхнѣаше	съхнѣахѣ	съхнѣашете

3 клас

Інфінітив крѣти

1 ос.	крѣаахъ	крѣаахомъ	крѣааховѣ
2 ос.	крѣааше	крѣаашете	крѣаашета
3 ос.	крѣааше	крѣаахѣ	крѣаашете

4 клас			
Інфінітив хвалити			
1 ос.	хвалаахъ	хвалаахомъ	хвалааховѣ
2 ос.	хвалааше	хвалаашете	хвалаашета
3 ос.	хвалааше	хвалаахж	хвалаашете
5 клас			
Інфінітив вѣдѣти			
1 ос.	вѣдѣахъ	вѣдѣахомъ	вѣдѣаховѣ
2 ос.	вѣдѣаше	вѣдѣашете	вѣдѣашета
3 ос.	вѣдѣаше	вѣдѣахж	вѣдѣашете

Перфект

1 ос.	далъ ксмъ дало ксмъ дала ксмъ	дали ксмъ дала ксмъ далы ксмъ	дала ксвѣ далѣ ксвѣ далѣ ксвѣ
2 ос.	далъ кси дало кси дала кси	дали ксте дала ксте далы ксте	дала кста далѣ кста далѣ кста
3 ос.	далъ ксть дало ксть дала ксть	дали сжтъ дала сжтъ далы сжтъ	дала ксте далѣ ксте далѣ ксте
Плюсквамперфект			
1 ос.	неслъ, -о, -а бѣахъ	несли, -а, -ы бѣахомъ	несла, -ѣ, -ѣ бѣаховѣ
2 ос.	неслъ, -о, -а бѣаше	несли, -а, -ы бѣашете	несла, -ѣ, -ѣ бѣашета
3 ос.	неслъ, -о, -а бѣаше	несли, -а, -ы бѣахж	несла, -ѣ, -ѣ бѣашете
Інфінітив хвалити			
1 ос.	хвалилъ, -о, -а бѣахъ	хвалили, -а, - ы бѣахомъ	хвалила, -ѣ, -ѣ бѣаховѣ
2 ос.	хвалилъ, -о, -а бѣаше	хвалили, -а, - ы бѣашете	хвалила, -ѣ, -ѣ бѣашета
3 ос.	хвалилъ, -о, -а бѣаше	хвалили, -а, - ы бѣахж	хвалила, -ѣ, -ѣ бѣашете

НЕОСОБОВІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА

ДІЄПРИКМЕТНИК

	Однина			Множина		
	чол. рід	сер. рід	жін. рід	чол. рід	сер. рід	жін. рід
Н.	несы	несы	несжици	несжце	несжца	несжца
Р.	несжца		несжца	несжць		
Д.	несжцоу		несжци	несжцемъ		несжцамъ
З.	несжць	несжце	несжциж	несжца	несжца	несжцами
О.	несжцемь		несжцеж	несжци		несжцахъ
М.	несжци		несжци	несжцихъ		несжцахъ
Двоїна						
Н.-З.	несжца		несжци		несжци	
Р.-М.			несжцоу			
Д.-О.			несжцема		несжцама	
Інфінітивъ бѣти						
Н.	сы	сы	сжци	сжце	сжца	сжца
Р.	сжца		сжца	сжць		
Д.	сжцоу		сжци	сжцемъ		сжцамъ
З.	сжць	сжце	сжциж	сжца	сжца	сжцами
О.	сжцемь		сжцеж	сжци		сжцами
М.	сжци		сжцихъ		сжцахъ	
Двоїна						
Н.-З.	сжца		сжци		сжци	
Р.-М.			сжцоу			
Д.-О.			сжцема		сжцтама	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА

1. Белей Любомир. Курс старослов'янської мови: Вступ. Писемність. Пам'ятки. Лексикологія. Тексти. Ч. I. Ужгород, 2012. 137 с.
2. Белей Любомир. Не минаючи ані титли
Лінгвобіографія старослов'янської мови. Київ: Темпора, 2015. 256 с.
3. Біленька-Свистович Л.В., Рибак Н.Р. Старослов'янська мова. — К.: Криниця, 2000.
4. Бошковић, Р. Основи упоредне граматике словенских језика. Фонетика, морфологија. грађење речи, Београд, 2000.
5. Історія української мови. Фонетика — К.: Наукова думка, 1979. — 367 с.
6. Майборода А.В. Старослов'янська мова— К.: Вища школа, 1975.
7. Огієнко І. Костянтин і Мефодій. їх життя і діяльність: у двох томах.—Львів, 1927-1928.
8. Огієнко І. Повстання азбуки і літературної мови в слов'ян. — Жовква, 1937.— 300 с.
9. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. — К.: Вища школа, 1983. — 263 с.
10. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. – 280 с.
11. Белей Л.О., Белей О.О. Старослов'янсько-український словник. — Львів, 2001.
12. Етимологічний словник української мови. — Т. 1–5. — К., 1982–2006.
13. Пуряева Н. Словник церковнообрядової термінології. – Львів: Свічадо, 2001.

14. Slovník jazyka staroslovenského. Hl red J. Kurz. — Praha: Akademia, 1958 -1999.
15. MIKLOSICH F. Altslovenische Formenlehre in Paradigmen mit Texten aus glagolitischen Quellen, 1874.
16. MIKLOSICH F. Die christliche Terminologie der slavischen Sprachen: eine sprachgeschichtliche Untersuchung, 1875.
17. NEMCOVÁ E. & J. PIŠOVÁ. (eds.) Cyril a Metod – Slovensko a Európa, 2007.
18. PAULINY E. Slovesnosť a kultúrny jazyk Veľkej Moravy, 1964.
19. PICCHIO R. Slavia Orthodoxa. Literatura i jazyk, 2003.
20. POGAČNIK J. Jernej Kopitar und die Entstehung der Karantanisch-Pannonischen Theorie, 1976.
21. POLÍVKA J. Kterým jazykem psány jsou nejstarší památky církevního jazyka slovanského[,] starobulharsky či staroslovensky? Slovanský sborník 2, 1883, 481–488, 545–554.
22. ROGOV A. I. & E. BLÁHOVÁ AD. Staroslověnské legendy českého původu, 1976.
23. SARVAN A. Vatroslav Jagić und die Slawisten seiner Zeit, 2011.
24. ŠAFAŘÍK P. J. Serbische Lesekörner oder historisch-kritische Beleuchtung der serbischen Mundart, 1833.
25. ŠAFAŘÍK P. J. Slovanské starožitnosti, 1837.
26. TKADLČÍK V. Systém hláskové abecedy. In Bauerová, M. & M. Štěrbová (eds.), Studia palaeoslovenica. Sborník k uctění 70. narozenin prof. Dr. J. Kurze, 1971, 357–377.
27. TROST K. Perfekt und Konditional im Altkirchenslavischen, 1972.
28. VAILLANT A. Manuel du vieux slave, 1948.
29. VASICA, J. Literární památky epochy velkomoravské, 1966, 1996².
30. VAN WIJK N. Geschichte der altkirchenslavischen Sprache, 1931.

31. VEČERKA R. Slovanské počátky české knižní vzdělanosti, 1963.
32. VEČERKA R. Zur Periodisierung des Altkirchenslavischen. In Zagiba, F. (ed.), Methodiana. Beiträge zur Zeit und Persönlichkeit sowie zum Schicksal und Werk des hl. Method, 1976, 92–121.
33. VEČERKA R. Staroslověnština, 1984.
34. VEČERKA R. Tschechische Terminologie der ältesten slavischen Schriftsprache. Palaeobulgarica 9, 1985, 102–103.
35. VEČERKA R. Počátky slovanského spisovného jazyka, 1999.
36. VEČERKA R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků, 2006.
37. VEČERKA R. Staroslověnská etapa českého písemnictví, 2010.
38. WEINGART M. Československý typ církevní slovančiny, 1949.
39. Viz též [Cyrilice](#), [Hlaholice](#), [Velká Morava](#), [Praslovanština](#), [Vliv staroslověnštiny na češtinu](#).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- 1.Юсип-Якимович Ю.В.Фонологічні системи слов'янських мов крізь призму історичних закономірностей : до проблеми генетичної типології // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія» № 35. –Т.1.- 2018.- С.107-111.
- 2.Юсип-Якимович Ю.В.Слов'янські мови крізь призму фонологічних універсалій та закономірностей: до проблеми синхронної типології // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія. – 2018. - № 2 (40). – С.47-52.
- 3.Юсип-Якимович Ю.В.Типологія фонологічних систем сучасних слов'янських мов: акустичний вимір. // Мовознавчий вісник. Черкаси, 2019.- С.52-62. (Index Copernicus).

4. Юсип-Якимович Ю.В. Refleksi *dj, *tj u suvremenim slavenskim jezicima kao prvi divergentni proces kasnog praslavenskog jezika //Komparativnoslavističke lingvokulturalne teme – Zagreb: Strednja Europa, 2019. - С. 347-357.
5. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. До рецепції поглядів П.Й. Шафарика про давність глаголиці на сучасному етапі розвитку палеославістики. Проблеми слов'янознавства. Вип. 70, 2021. С. 9-21.
6. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Церковнослов'янська мова у лінгвокультурному просторі України (від давнини до сучасності через призму опозиції ідей: традиційності чи зрозумілості) (у співавторстві). Богословська думка в Україні. 2022. № 3. С.76-88. <https://kau.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/BDVU.pdf>

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

гот. — готська мова
гр. — грецька мова
д.-в.-н. — давньоверхньонімецька мова
дав.-місц. — давальний і місцевий відмінки
давньоінд. — давньоіндійська мова
давньор. — давньоруська мова
дв. — двоїна
дифт. — дифтонг
лат. — латинська мова
лит. — литовська мова
м. відм. — місцевий відмінок
мн. — множина
наз. відм. — називний відмінок
одн. — однина
пол. — польська мова
пор. — порівняйте
ср. р. — середній рід
ст.-сл. — старослов'янська мова
чес. — чеська мова

СЛОВНИКИ

1. Белей Л. О., Белей О. О. Старослов'янсько-український словник. – Львів, 2001.
2. Пуряєва Н. Словник церковнообрядової термінології. – Львів: Свічадо, 2001.
3. Slovník jazyka staroslověnského Hl red J. Kurz. — Praha: Akademia, 1958–1999.